

«عائله كتيبخانه» سندن

۳

تربيه

مؤلفى: ايك زور تربيه عالمى فيلسوفى سبنسر.

مترجمى: ذ. القادرى.

مترجم مهرى ايله مهرلنمه گان نسخه لرى ساخته.

КАЗАНЬ.

Типо-Лит. Т-го Д-ла „В. Еремьевъ и А. Шашабринъ.“

быш. Ключникова.

1911.

بیت	بیت	ضواب	خطا
۱	۵	جیتشولری	ایتشولری
۸	۶	مدنیت	مدفیت
۲۱	۱۰	ایتەرگه	ایتەرگه
۲۲	۱۲	فائده و خصوصی	فائده خصوصی
۱	۱۶	و منعتلر	و منعتلر
۸	۲۶	وبلادر، که تیزدن	وبلادر که. تیزدن
۱۸	۲۹	آرتدرا	آرتدرا
۱۲	۳۷	طاشلانقلر	طاشلانقلر
۱۹	۴۴	تطبیق	پطبیق
۵	۵۶	خاطر	خاضر
۲۵	۵۸	طلبه لر	طلبلر
۲۵	۶۰	استقباللری	استقاللری
۴	۶۷	طارتوب	طارتوب
۹	۸۲	فوتقار سون	فوتقار سون
۲	۸۴	یامانلاو	یامانلا
۱۲	۸۶	ایل	ایه
۸	۸۷	کبی	کی .
۲۴	۸۷	سببی	سبیری
۱۲	۸۸	ضرری	ضری

«عائلہ کتبخانہ» سندن

۳

تربیہ

مؤلفی: ایک زور تربیہ عالی فیلسوف سبنسر.

مترجمی: ذ. القادری.

مترجم مہری ایلہ مہرلہ نہہ گان نسخہ لری ساختہ.

قرآنک

یریبیہیف ہم شاشابریں مطبعہ سی

КАЗАНЬ.

Типо-Лит. Т-го Д-ма „В. Еремьевъ и А. Шашабринъ“
бывш. Ключникова.

1911

هربرت سبنسر

اوقوچيلرغە اجتماع و تربيه قانونلرينه حقيقت و علم كوزيله قاراغان بىك زور تربيهچى و فيلسوف «هربرت سبنسر» نى قسقه روشك گنه طانتهق بولامن: فيلسوفى لندون تيره سنك گى «درې» شهرنده ۱۸۲۰ سنه ده طوغوب، ۱۹۰۳ سنه سى سينتاپر ۸ نده سيكسان دورت ياشنده «بريطن» شهرنك وفات اولمشدر. فيلسوفنك وفاتى ايله انسانيت، اجتماع، تربيه اوزلرينك اياك بيوك ياردمچيلر نى ضايع ايتمشلدر.

فيلسوفنك كيك معلومات و فلسفه سن دنيا نك اياك زور فيلسوف و عالملى تقدير ايتمشلدر. مشهور اقتصاد عالملى دن «ستوروت ميل» آنى: «دائرة معارف و بتون علومنك محيطى» ديمشدر. «داروين»: «زور فيلسوف مز»، آمر يقاده مشهور عالملى دن «ورد بيتشر»: «عصر مزده فيلسوفلرنك پادشاهيسى» ديه رك فضلنى تقدير ايتمشلدر.

فيلسوفنك تاليفلى كو بدر. اياك مشهورلرن دن «فلسفه تركيبه نك نظامى» اسمنك گى كتابيدر. بو كتابى بش قسمدر: (۱) مبدألر. (۲) حيات علمى. (۳) علم نفس. (۴) اجتماع علمى. (۵) علم اخلاق قسملريدر. فيلسوف نظرنده دنيا ترقى ايتمكده؛ ترقيسى بسىطدن مركبكه، چيكسزلكدن چيكلى لككه، متمائلدن - اوخشاشودن - تور ايلككه تابا. دنيا آنك فكرينه كوره كون بكون ماتور ايهدر.

«سبنسر» باشقه فيلسوفلر كى: «هبنئت اجتماعيه و آدملرنك حقيقتكه، سعادتكه ايرشولارى طبيعت قانونلرينه ايهروب، طبيعت نورلارى ايله نورلنمك؛ و هر تورلى انسانلرغە كيله طورغان بلاء و قايقولر طبيعتكه قارشىلىق ايدوب،

تارتشماقده» بولووينه اشاندر. فيلسوف اوزينك وطنى بولغان انگلترهده دستور طولغان اصول تعليم و تربيه گه هجوم ايتوب شو عاجزانه ترجمه ايتدگم «تربيه» كتابيله آستون اوستكه كيتورمش؛ انگلترهده، بلكه بتون دنياده تربيه جهندن زور آلماشنولرغه سبب اولمشدر.

بن هر ملتنك مدنيت بولندهغى آدمولرن و تربيه فكريه لرن تربيه نظاملرنده هم نظاملرنى بيرينه يتكرمك آنالر قولنده بولووينه چن كوكلن اوشانغان كشيلىر جهلسندن بولديغمدن بتون دنياغه اسمن طانطقان فيلسوفنك شول كتابن عائل كنبخانه سينك اوچنچى جزئى ايتوب آنا بولاچق و بولغان عفتلو همشيره خانملرغه وسوكو شا كردلرگه بولك اولارق تقديم ايتيم. شايد بنم املم بوشقه چقماس، كتابنى، دقتلب، اوقوب اوز معيشتمزگه تطبيق ايتيرلرده اوبلى، فكرلى تازا اوسهرلر، حيات و علم ميدانينه آطلوب، ياكى اخلاق و حقيقى ديانت طوغدرلر.

سپنسر و خانملريهز

بزك تاتار دنياسنده بوكونگه قدر قز خاتونلر اوزلرينك كم ونى قدر حقوقلرى، تربيه، مدنيتكه نى درجه تائيرلرى بولوون هيچ آكلاماديلر و آكلارغده ممكن بولمادى. طاوشلر ينى ايشتمك حرام اعتقاد اولنديغندن دين، تربيه، مدنيت، علوم و هر نرسه نى استاذ بيكه ابصطايلىرنك ايسكى خرافاتلرى، محمديه، فضائل الشهور و باشقه خرافى قصه لر يندن اوگرانديلر. عصر رسالتك و آندن صوكل خاتونلر، صحابيهار، تابعيهلر و پيغمبرنك اوز خاتونلرى سياست اشلرينه قدر قاتناشوب بكلرچه انسانلرغه خطبهلر سويلهديلر؛ «احد صوغشلىرى» كى زور محاربه لرده آزوق و صولر كيتورديلر؛ بجر و حلرنى دولاديلر؛ قاضيه لك ايتديلر؛ منبرلرده درسلر اوقوديلر؛ بكلرچه حديثلر روايت ايتوب، محدثه، فقيهه، شاعره، ادبيه، كاتبه لر يتشدى؛ چهعه و جماعت نمازلرينه چقديلر؛ «محمد» عليه الصلاة والسلامنك اوزندن اوزلرينه گنه

مخصوص علوم اسلامیهنی اوگره تورگه کونلر تعیین اینتردیلر . دین جهندن حال شول رهوشده ایکان،نی اوچون بزنگ بیچاره خانملر چاپان ایله محکومه اولوب حقوقسز ، علمسز وحشت و جهالت در یاسینه باطوب، بوحالقالغانلر ؟ بوکارغه سبب، طبیعی، هرکم جهالت دیه چکدر . فقط بوجهالت وحشتکه سبب ایرلر و خرافی عقیدلر، رسول یولنی عالمرنگ او نطولری، خاتونلرنگ یالغان عقیده لرگه بناء هیئت اجتماعیه دن بالکلیه چغارلوب جمعه، جماعت، علمی مجلس وسوزلردن محروم اینتلورندن بولوبینی خاطر دن چغارمازغه تیوشدر . خاتونلرنگ بوحالترینه سبب ایرلر غلبه سی بولغان کمی ایرلرنگ بوغالبیت نتیجه سنده ظلم واسیر اینتلورینه هیئت اجتماعیه ده گی دینی خرافی عقیده، او هام، خیال کمی بر طاقم کوب سبیلر بارکه: بوده حقیقت اسلامیه ده اوز افلاشو نتیجه سنده حال اولمشدر .

تربیه فنی اسلامیننگ هیئت اجتماعیه نی اصلاحی تأثیر ی ایله مسلمان علماسی طرفندن وجودگه چقارلقان برفن اولدیغندن اسلامیت «تربیه» گه خلاف بر دین توگلدر .

سینسر «تربیه» سی نظرنده خاتونلرنگ مسئولیتلری بیک زور . آنالر بالارغه هر توری اخلاق وسوزلری ایله رهبرلردر . بالالرن روس کیلوی ایله قورقوب، چارپولر قوبدروب، قچتقان، تال چبقی ایله قیناب، قلافلرندن طارتوب، یا کافلرینه ءوغوب، هر توری ناچار سوزلر ولعتلر ایله تربیه ایتەرگه آلشقان تاتار خاتونلریننگ خصوصاً مسئولیتلری سینسر نظرنده بیک زوردر . بونلر «تربیه» نظرنده بالالرنی نوزاتوچیلر توگل، بلکه اخلاقسز، دینسز، مرحمتسز، وجدانسز، هم ملتنی سومه ز بالالر یتشدر وب هیئت اجتماعیه نی بوزوچیلردر؛ جنایتچی ظالمه لردر .

سینسر نظرنده خاتونلرغه بیودن، چرلاودن، موسیقیدن، جغرافیا و باشقه فنلردن اول «تربیه» «حفظ صحت»، «وظائف اعضاء»، «علم نفس»، «اخلاق»، «دیانت» کمی علملر لازمدر . اخلاقی، وجدانلی، جدیتلی، درست دینلی، سلامت ته نلی، تازا قانلی، حر، هر نرسه نی فکر وعقل اولچاوی ایله اولچی

طورغان تاتار يگتلىرىنىڭ تربيه ايله گنه ايتشولرى مكنندىر. مسلمانلار بوغالى و بوزلى طورغان اسلام مدنيتى طورغوزرغه تله سىلر، عائله و تربيه نظاملرن اصلاح ايتسونلر. عكس حالده مدنيت، سياست، بىرلك، طوغانلىق كى سوزلر همه سى شوگفراوقلى بوش سوزلردىر.

تربيه خانىلر يىمز.

تربيه نظرندى مكنتب، مدرسىلر - شا كىرلرنى بختلى طور مشقه، اخلاق، فضيلت كى على صفاتلرغه باشلر ينى و اطماز دن، سلامتك و جدى تلىكلر ينى بتورمه زدن ايرشدر و چى تربيه خانىلردىر. شا كىرلرنىڭ كوگىلرنىده قىناماز دن، صوفىماز دن مرحمت، فضيلت بىرلشدر و چى مرحمت خانىلردىر. مدرسىلرده او قولغان نرسىلرنىڭ هر حرفى و شا كىرلرنىڭ عمرلرنىڭ هر دىقىقه سى بوشقه او تىكلار مەزگە تىوشدر، مدرسىلرده جزالىر طبيعت جزاسى بولووى لازمدر. شول دورت، بش سوز دن عبارت بولغان حىقىقتلرنى بىز مدرسى و مكنتبلىر مەزگە تطبىق ايتە چك بولاسىق حىر تە قالور مەز. تربيه «سېنىس» نظرندى عقل، بدن، اخلاق تربيهلر يندن عبارت بولوب بويولده دىئالر قدر معلومات، علملر لازمدر.

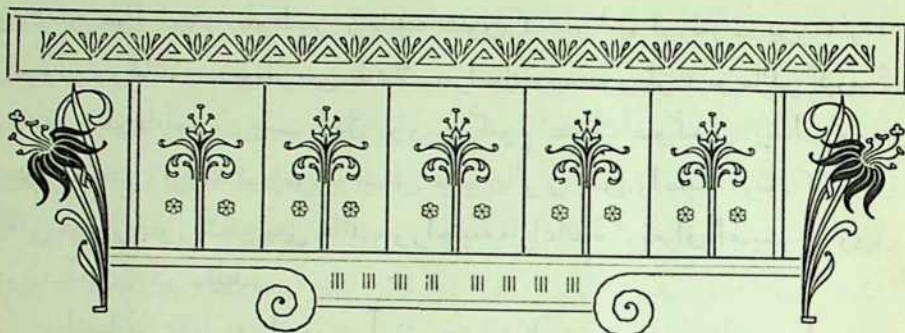
بىزنىڭ مدرسىلرده، مكنتبلىرده او قولغان نرسىلرنىڭ حىاتقه هىچ فائىللىرى يوق. فن اسمىن او قولغان نرسىلر خىالى رومانلر كى تطبىقسىز، آلتسىز، نظامسىز او قولمىقده در. دىن اسمىن او قولغانلر ينىڭ كوسى اساطىر، يونان سفسطىلر، اسرايىلىياتىن عبارت كلاملر، منطىقلر، ملا جلال، عقائد، تەزىب، سلم قاضىلر ندىن، فقه اسمىن او قولغان نرسىلر مەز مەزب اماملر يندن بىر سىنە ايبىر و دن عبارت اولوب، حاضرگى مدنيتكە، مدنيت اسلامىگە، علوم اجتماعىگە و حقوق انسانىگە موافق بولماغان قاعىلرگە رعاىە ايتودن عبارتندىر. زمانمەزده بتون مدنيت دىئاسى طرفىن بولارنىڭ كوسى اسغولاستىقا تەبىر ايتلىگان شىلردىر.

بر طرفدن مدرسہ لریمزنگ بنالری حفظ صحت قاعده لرینه مخالف؛ دیگر طرفدن بدن و اخلاق تربیه سی بولمادیغی کبی جزالر طبیعت جزاسی اولمچه؛ چمتو، قیناو، تکدیر، توبیخ، تیمر و قامش طایاقلردن عبارتدر.

قز لر مدرسہ سینہ فاراساق اشمز بیگرهك مشکل؛ تربیه، علم نفس، و طائفی اعضا، اداره بیتیه، اخلاق کبی عالی فنلر او قولماغان کبی نظام لیراقلرینه تلگه آلورلق توگل. قز لریمز هنوز درست اعتقاد، درست ایمان تلقی اینه آلمیلر. یکر می میلیوندن عبارت روسیه مسلمانلرینک بر تربیه خانه لری یوق. مدفیت هر طرفلرن چرغاب آلمان روسیه مسلمانلرینه، بایلرینه، عالملرینه بوقدر زور مسئولیتلی مسئله لرنی توشنمه و بیک زور عیب و قصوردر. عالملر کیوم، مبیق، چاپان، اسرائیلیات سویله نادان، بیچاره خلقنی مدنیت و اهل علمگه فارشی آلت ایتمه زدن حقیقی اسلامیت و مدنیت کیره کلرن سویله سه لر بورچلرن ٹونه گان بولورلر ایدی.

ذاکر القادری.

اورنبورغ ۳ آپریل ۹۰۹ سنه.

نڧس علم و فنلر .

انسان نارڧخنده زڧنلنهك عادتڧنك كڧومدن اول مڧدانغه چققانلڧى كورلهدر . بعض وحشى خلقلر بدنلرڧنه زڧنلنلر يابشدرمق اوچون هر تورلى مشقت وزعمتلر يوكلڧلر . بونلرنك كڧومگه اعتبارسزلقلرى شول درجه گه اڧرشكانكه : يازنك جهنم كڧى حرارتلرڧنى وقشنك زهمرڧر كڧى صالقولنلرڧنى كڧومسز كڧچرهلر ؛ «اورڧنوكو» هندڧلرى نهنلرڧنى بويابهچق بوياولر صانوب آلمق اوچون هفتهلرچه مشقتلر تحمل اڧتهلر ؛ نهنلرڧنك راحتلگڧنه اعتبارسزلر . مذكور ملكت خاتونلرى يالانچاق يورمه كدن اويالماسه لرده ، آدملر آراسڧنه بوزلرڧنى بويامازدن چقارغه جسارت اڧته آلڧلر . بو كڧى وحشڧلر نهنگه فائدهلى و جليلق بڧره تورغان ماتڧر يالارغه كوره زڧنت ومويون آصاملرڧنى آرتق صانڧلر .

سڧياحلر بونلرنك ذهنلرنده زڧنت محبتى بڧرلهشد گن وفائلكلنك قوهسى بتدڧگنى روايت اڧتهلر كه : بونلارغه كڧوم وماتڧر يالر كورسه تلسه ، كولكى وغرڧب بر كورنش كورسه توب ، زڧنلندن باشقه نرسه نك اهمڧتسز بولوون

بلد رار . « کبتن سبیک » خبر بیر گان سوزلر بوندنک غریب : « آفریقا اچنک گی و عشیلر هوا آچق ، بلوطسز زمانده کون کیوملر ایله ئورتنوب یورسه لرده ، یاغور یاغانده کیوملرینی طاشلاب ، راحته نوب ، یوریلر » بو عالمر کیومنک زینتدن طوغانلغن ، زینت اصل بولوب ، کیوم کیهک صوکندن پیدا بولوون کورسه تدر . بزنگ کوبیمزنگ قیمتی ماتیر بالرنی تهن راحته نه آرتق کوروی یعنی ماتور کورنشکه تهن فائده و راحته نه فاراغانده آرتقراق اهمیت بیر وی بو فکرنی درستیلدر .

انسانلر تهنلری اوچون آرتق کوردکلری زینتنی عقللری اوچونک آرتق صاناغانلر . علم و معارفنگ عقلغه زینت مرتبه سنده بولغان قسملرینی آرتق کوروب اعتبار ایتمشلر . حیات و معیشت اوچون اساس واینگ فائده لی بولغان قسملرینی ترک ایتمشلردر .

ایسکی یونانلیلرننگ اینگ اهمیت بیر گان علم و فنلری موسیقی ، شعر ، بلاغت و فلسفه فنلری اولمشدرکه : بونلرننگ حیاتقه علاقه لری یوق حکمنکدر . آرالرندن سقراط ، واعظ و معلم اولوب ، چققانچه شول حال دوام ایتکان . طورمش و حیات یولنده انسانلرغه اینگ بیوک یاردچی بولغان فنلرگه بونلرننگ اعتبارلری غایت آز ایدی . بو حال ایسکی یونانلیلرغه غنه مخصوص بر طبیعت توکل ؛ بزده ، مدرسه و مکتبلرگه کوروب ، ذهنلریمزی حیاتمیزغه یاردم و علاقه سی بولماغان نرسه لر ایله طولتوروب ، چغامز . بونلر جمله سنندنک ایسکی یونان ، رومان لغتلریدرکه : عزیز عمرلریمزنی بولغتلرنی اوگره نور اوچون صرف ایتهمز . طورمشمیزغه بر تورلیده فائده لری یوق . سودا گیر ، هنر ایبه سی ، ایگنجی کبی خلقنگ عمرلرنده بر مرتبه بولغتلرگه محتاج بولماولری معلوم . بز موندی فنلرنی عادت و عهوم خلقنگ هوالرینه یابشوب و اطاعت ایتوبکنه اوگره نه مز . اگر بزنگ آرامزده بو عادت بولماسه بو لغتلرنی اوگره نوچیلر بولنماز ایدی . بز ملکتلرنده گی عادتلرگه کوره و خلق طرفندن شلته ، لوم ایشتمه ز اوچون بوزلرینی بویاغان « اورینوکو » هندیلری کبیمز ؛ کیوملریمزنی زینتله دکمز کبی عقللریمزینده زینتله مکده مز .

اولگى عصرلرده زينت اير و خانون آراسنده بر درجه ده ايدى. فقط بيرده مدنيت انتشار ايتيه باشلاغاچ، ايرلرته نلرينى زينتلهمك اوريند اعضا و بدنلرينى راحتلندرجه چك زينتلى كيوملر كييه رگه و ذهنلرينى زينتلرگه طوتنديلر. خانونلر آراسنده بو ايسكى عادت همان دوام ايتيه. چونكه خانونلرده بوزك، بلهزك، زور قولاق آلقلر كيمك، صاچلرينى طاراماق، اورمهك، پرچوسكه لر ياصامق، بوياولر ايله بويانق، كيوملرنك كوزگه كورينورگه ماتور و كوز بوي نورغان بولولرى هنوز آلا ر اوچون مطلوب بولوون آكلانته در. اعضالرينه هر نورلى مشقت و آورلق يوكله توب بولسه ده، اوزلرينه رغبتلندرهمك و ماتورلقلرى ايله آدملرنى عجبلندرهمك اوچون ته نلرينه زينت سانالغان نرسه لرنى ته ن راحتينه و جليلقه فاراغانه آرتق كورولرى خانونلر فكرنده زينت محبتى نى درجه حكم سورگانن آچق صورته كورسه ته در.

خانونلرنك تربيه و اوقولرنده ده ضرور بولغان علم و معارفكه قاراغانه زينت درجه سنده بولغان معارفكه اعتبار ايتولرى فائده لى علوم و معارفدن آلا ر فكرنك زينت هم كوز بوي تورغان نرسه لر ايله عجبله نو آرتق بولووينى كورسه تور؛ موسيقى، رسم، و بييو كى نرسه لرگه نى قدر عزيز و قتلرينى صرف ايتهلر. آلمان، ايتاليان لغتلرينى نى اوچون اوگره نه سز؛ ديوب صوراساك قز، خانون اوچون كمالات و زينت اولديغنى بيان ايتهلر. آلا ر بولقلرنى شول لغتلرده تاليف ايتلگان كتابلرنى مطالعه ايتهمك اوچون اوگره نه لر ديوب گمان ايتيه!

عقل، ته ن اوچون زينت و كوز بوي تورغان باشقه نرسه لرنك فائده و منفعتلى نرسه لرگه خلق قارشنه مقدم بولووينك سببلرينى اوگره نه مك اوچون هر عصرده هر وقتده فردلرنك حاجتلرى هيئت اجتماعيه حاجت و مقصدلرينه ايبه رووينى و هيئت اجتماعيه نك اعضالرى بولغان فردلرنك حاجتلرى هر وقت هيئت اجتماعيه گه ايبه رچن و آناردن آيرلما ديغنى بلهك لازمدر. حكمدار و ملت مجلسلرندن باشقه حكومتلر يوق خيال ايتهمك بيوك خطالقدر. بلهكه

بونلردن باشقه اعتراف ايتلمه گان، هيئت اجتماعيه ننگ هر كوشه سنك حكومت ايتوچي اجتماع حكومتي باردر كه: هر فرد اوزيننگ اطرافنك بولغان فردلر گه غلبه ايدوب، حكمنی بورتور گه تلاجگندن رئيسك نزاغلری آرازمه حكفرما وحياتده گي ايگ مهم فوهلر شول بولده صرف ايتلدر. انسانلر مال جيوب، يا كه حيات كپكشليگيني فصد ايدوب، يا كيوملرني زينتلر، علم معارف وزيره كلك كورسه توب، اوزلريننگ اطرافلرننگي فردلر گه حكومت ايتهر گه بار قوتلريني صرف ايتلر؛ بوده هيئت اجتماعيه ده گي هر توري هر كترلرني وجودكه چغاره در».

بو حال، يعني باشقه سينه غالب ومسلط اولوق آرزوي ته نني هر توري بوياولر ايله بوياب و بيل باولريني هر توري قوراللر ايله زينتلر گان واوزينه ايسي كينكان وحشيكه گنه خاص نوگل؛ بلكه بوغسته لك بارچه آدم كوكلينه بوفغان بر آورودر.

اگر بو حال وحشيلر گه گنه خاص بولسه ايدی، اوستونلك سه ومك فوهسي اوزيننگ، كيومينگ، بويينگ ماطورلغی، وگوزهللكی ايله آهوكی خانولرنينغه اولارغه صرف ايتلور ايدی. بلكه باشقه سنی اوزينه ايبه رتوني سه ومك بارچه آدمده بر طبيعتدر كه: بوندن اديب، مؤرخ، فيلسوف هيچ بر فايوسي فوتلما مشدر؛ بارچه سي اوزلريننگ معلومات و فوهلريني شول مقصود بولنده خدمت ايتدر مشلدر. انسانلردن هيچ كم اوزيننگ فوه وملكه سن نيك طونارغه واشكه فاتناشدر مي طوررغه كونميدر. بلكه هر فايوسي ننگ اوزيننگ فضلی، كهالني باشقه كشيلىرني اوزينه بويسوندر و اطاعت ايتدر اوچون صرف ايتهر گه شوق زور واجتهادي الوغدر. مونه شول سبب بزني او قوررغه دعوت ايته. لكن بز نفيس علم وفنلر گه اعتبار ايتمه زدن خلق كوركام كورگان، اوزمزي خلقه زور كورساتكان، درجه مزي و نفوذ مزي عموم نظرنده زور ايتقان علملر گه اهميت بيره مز. انسان حياتنده اوزينه فائلكی وقدرلی نرسه لر گه اهميت بيره گان كبی تعليم و تربيه سنكده طور مشنده غی كبی عمومنگ فكرينه موافق و آنلر فاشنده قدرلی بولوون

اعتبار ایتوب معارفنگ قیمت ذاتیه سینه اعتبار ایتبدر؛ بلکه باشقه ارینگ
فلبرینه زور کورنگان و اوزن الوغلاتورغه تأثیری بولغان معارفکه
اعتبار ایته کیلمشدر.

انسانلر آراسنده تربیه ننگ قدری و بازاری شول قدر توشمشدرکه:
حتی نورلی معارف آراسنده غی آرتقلقنی و نسبتنی هیچ ملاحظه ایتبیلر.
حتی بو طوغریده فکر و محاکمه ده بولنمازلر. گویا، تورلی معارف آراسنده
قیمت و نسبت فارارغه حاجتده یوق. انسانلر بر علمدن ایکنچی علمگه میل
ایتسهر، یا که بالالرینی بر تورلی تربیه دن ایکنچی تورلی تربیه گه
دوندرمه ک ایسته سهر، نفیس و آرتق درجه ده فائده لی بولوون تجربه ایتوب،
توگل، بلکه عادتلرینه، نفس هوالرینه ایبه روب، یا که یالغان خیالرینه
بویسونبقنه در.

بز حاضر علم و معارف آراسنده قیمت تقدیر ایتمک و نسبت قاراماق
خصوصنده سوز سویله یه چکنز. بز گه فلان علم فائلی و فلان علم فائلسزدر
دیوب حکم ایله گنه کفایه لیمک درست توگل. چونکه انسانلر اوگره نگان
هر علم و فننگ اوزینه کوره بعض بر فائللری اولا بلور.

علم انساب ایله اشتغال ایتکان آدم بعض ایسکی عادت و اخلاقلر
اوگره نوب فائله نور. شهرلر آراسنغی مسافه لرنگ مقدارینی بلگان
آدم حفظ سیاحت ایتسه، بعض بر فائللر کورر. حتی آدملر حالن و آلاز
آراسنغی خبرلرنی، تیکشردن باشقه بر نرسه ایله ده اشتغال ایتمه گان
کشینگ وراثت کبی مسئله لرده فکرینه حاجت توشهر. لکن هر کم بو کبی
علملر ایله شغلله نسه، قیمتلی و قتنی بوشقه و ایسک فائلی فنلرنی طاشلاب، فائلسی
آز بولغان علملر گه عمرن نهره م ایتوون، هیچ کم انکار ایته آلماز. چونکه
بو معارف لرنگ صرف ایتلگان زحمت و مشقتلر قدر فائک و نهره بیرماوی
بیلگیلدر. انسانلر علم، معارف خصوصنده شول قدر التفاسزلرکه: حتی بو
خصوصده هیچ قیمت و نسبت قارامیلر، فکرله میلر. فکرله سه لرده فکرلرینه
موافق عمل ایتوب، فائلی علملرنی فائلسز علملر گه تقدیم ایتبیلر. انساننگ

عمرى اوزون اولوب، بتون علم و معارفنى اوگره نورگه وقتى مساعده ايتسه ايدى، بو خصوصه بى بوقدرلى شىدلى حاكمه لار يورنمه س ايدك . لکن حيات فسقه ، و بوقسقه لغنه شغللر و قايقولارنىڭ كوبرلىقى قوشلغاچ، عزيز عمرلر ينه قسقارهدر . شول سببدن وقتلرمزنى صارانلىق ايتوب، اياڭ بيوك اشلىر و فائىك ليلر ينه گنه صرف ايتىمك همه بىزگه لازم وظيفه در . وقتلرمزنى عادت و آداملر كىيفنه موافق علم اوگره نمك اوچون ضائع ايتمه زدن ، معارفنىڭ فائىك ليسن ، فائىك سزندن آيروب اولپه مك ، عمرلر بىزنى فائىك لى علملر يولينه صرف ايتىمك تيوشدر .

بىم بواورنده اهميت بېره چك بر نرسه م بار ايسه ، اولده تورلى معارف آراسنده قيمت تقدير ايتوب و نسبت فاراب ، فائىك ليسنى فائىك سزندن آيرماق بولاچقدر .

تورلى معارف آراسىك قيمت پچمه ك اوچون بيلگى بر اولپه و مقياس لازمدر . هر علم و فن اهلى اوزى تخصص ايتىك ان فنگه قيمت و آرتقلىق اثبات ايتىك اوچون بيلگان بلمىنىڭ حياتنىڭ تورلرندن بر ينه منسوب و تعلقى بولون دعوا ايتوب اثبات ايتىرگه ماناشدر . علوم رياضيه ، لغت و علوم طبيعيه عالملى اوزلرى اشتغال ايتىك علمىنىڭ حياتقه تعلقن ، خير و سعادتكه سبب بولوندىن سؤال ايتىسه ك ، هر تورلى دليل و برهانلر ايله اوزى بيلگان علمنىڭ فائىك سون اثبات ايتىر . ايسكى آچىلر ، ميداللر كى فائىك سز نرسه لرگه اهميت بېرگان و شوندى معلومانلر ايله مشغول بولغان انسانلر بوكى علملرنىڭ فائىك و حياتقه تاثير لرندن سؤال ايتىلسه لر ، سكوت ايتىرلر . سؤال تكرار ايتىلسه ، فائىك سزدر ، ديه جواب بېرمىكدن باشقه چاره بوله آلمازلر .

اوقوچىلرغه عرض ايتىچك اياڭ بيوك سؤال مز شولدر : « طور مشك مادى فائىك خصوصى منفعت قصد ايتمه زدن طور مشك عمو ميراتى جھتلرن عايه امل و مقصود ايتوب ، نيچك دنيا ده باشامه ك ممك ن ؟ حيات انسانلر باشينه هر تورلى حادثه ، واقعه لر طوغدروب طوروى سببلى ، دنيا ده بر رهوش و حاله باشامه ك ممك ن توگل . ايمدى شول حادثه لرنىڭ قاغوم و دولقونلرى آراسنده نيچك كىچنورگه ، حياتنىڭ بوكى تقلباتنده نى رهوشده گى اداره كىره ك ؟ عقل ،

بدن و باشقه قوه لر مزنى تربيه ايتمك، اشلر مزنى ترتيبكه قويماق، عائله، فردا شلر، ايده شلر و بارچه خلق ايله حسن معاشرت ايتمك، طبيعت بزرگه هر توريلى نعمت و فائده لر نندن و فائده نوره فوشقان و لازم ايتكان چي كسز نعمتلردن فائده نيمك، هر وقتده بزرگه بيوك فائده لر كيتوره طورغان نرسه لر دن استفاده ايتمك نيچك و نى ره وشده در؟ ايكنچى عباره ايله ئه يتككندنه نيچوك دنيا ده مكمل ره وشده طور ورغه و باشهرگه كيرهك؟ اچينه كوب كچوك مسئلهر نى آلقان اياك بيوك و مشكل مسئله منه شول مسئله در.

مقصود دنيا ده گوزل روشده كچنمك بولسه، و اوفو اوگره نودنك مقصود و غايه امل حيات و معيشتكه تعلقى و فائده سى اعتبارى ايله بولورغه تيوشدر. او قومقندن مقصد - اوز مزنى مكمل باشهرگه حاضر له مهك اولورغه كيرهك. تعليماتك و علماتك نوعلر نندن بر نوعينى فائده لى ديه ايتنچك بولساق مكمل معيشتكه حاضر له و اعتبارى ايله بولووى لازمدر. معارفاتك ميزان، اولچه وى حيات و معيشتكه حاضر له مك بولسه، بو اولچه و هر وقتده فكر و قولمزده. بالالريوزنى تربيه و اوفونوده هر وقت «مكمل حيات» كوز آلدمزده و فكر مزده بولسون. عادت، آدمزلر نك هوا و انتريقه لرى و يالغز مادي فائده لرغنه ملاحظه ايتلمه زگه تيوشدر. بو بز نك اوچون اياك مشقتلى بر اشدر كه: سببلرى كيسلگان تقديرده بو مقصوده اير شه آلاموز بيك ممكن. لكن بوتورلى تربيه بزرگه نى قدر مشقت و زحمتلى بولسه ده بيوك فائده لر كيتوره چك و عالى مقصودلر مزغه اير شدره چكدر.

حيات، طور مش ترتيب قيلنغان باشليچه عمللرنى مرتب بيان ايتسهك شول ره وشده در. (۱) طوغر يدين طوغرى اوز كنى صاقلارغه صرف ايتنچك عمللر. (۲) معيشت كيره كلرن حاضر له مك ايله نفس صاقلارغه صرف ايتنچك عمللر. (۳) نسل و آنى تربيه و محافظه ايتهرگه سبب بولغان عمللر. (۴) سياسى و اجتماعى چيتمدن كيره كللى و آنارغه تعلقلى اشلرنى صاقلامق. (۵) بوش وقتلرنى كيچرمك، لذت و شهوت بولينه صرف ايتلگان عمللر.

بوتر تيبناك طوغرى و فائده لى بولوون بيان ايتهرگه و دليل كيتوروب

اثباتلارغه حاجتک یوق. انسان اوچون اوزینک نفسنی و روحنی صافلی طورغان اشدن فائدهلی بر اش بولووی ممکنه توگل.

آدم اوزینی احاطه اینکان نرسه لرنی و چلغاب آلفان حرکتلرنی بالالر بلگان کبکده بلمهسه، حیات عمللرندن باشقه عمللرنی نی قدر بلمسهده، سفر اینک اوچون بولغه چقدغنه هلاک بولاچی شبهه سزدر.

آدمگه نسبتاً اشنگ فائدهسی شخص و حیاتن صافلارغه تعلقی جهندن بولووی سببلی شخص صافلارغه یاردمی بولغان هر اشنی بلمهک معارفنگ باشی و اینک کیره کلیسیدر.

انسانغه جاننی صافلاو سوکنده حیاتی اوچون اینک مهم نرسه رزقدر. انسان بالا و عائله سینک محتاجلغنی اوزینه یتشورلک رزق طابقدن سوکفته مدافعه ایتەرگه و صافلارغه قادردر. بناء علیه رزق شخصنی صافلامق اوچون ایکنچی درجه دهگی عملدر. فامیلیالر حیات صافلاوده حکومتلرگه قاراغانک اوادر. چونکه حکومتلرنک تشکیلی و حیاتی فردلر ایله؛ فردلرنک باشه ولری حکومتلر ایله اولمادغندن نسلینی تربیه و محافظه ایته چک عمللر آدملرگه سیاست و اجتماع جهندن تعلقی و مناسبتی بولغان حکومتدن مقدمدر. ایکنچی توری عباره ایله سویله گانده امئنک فضیلتی فردلرنک اخلاقلری ایله، اخلاقلرنی صافلایه چق اینک بیوک سبب شول فردلرنی تربیه ایله اولمادغندن عائله اشلرنک جماعت اشلرینه ئلک بولووی ضروردر. شول سببدن عائله اشینه علاقهسی بولغان معارف عمومغه عائد بولغان معارفدن مقدمدر. ایسکی زمانارده انسانلرنک اویون و کوکل کوتهره چک نرسه لرنی سؤیولری خلقنگ اجتماع و برله شوی نتیجه سنه پیدا بولمشدر. چونکه شعر، موسیقی، رساملق تیاترلر انساننک بوش و قتلرینی لذت ایله اوتکاررگه، و کوکلنی کوتهررگه بر نچی سبباردن اولوب، بونلرنک ترقیلری انسانلر آراسنده جیلیشو (اجتماع) و معاشرت نظاملری تمامی ایله بیرینه یتکرلگان وقتده غنه ممکندر.

بلکه بوندی کوکل کوتهره چک نرسه لرنک ترقیلری اجتماع و جیلیشو قانونلرنک اوزون زمانلر بیرینه کیتورلوب، نیگزلرنک هیئت اجتماعیه

آراسنده نغوى ابله در، افكار واجتماعى حسياتنك نتيجه سنك گنه پيدا بولادر. شول سببىدن انسانلرنك اجتماعلرينه تعلقل بولغان عمللرنى بلمهك ونشرد ايتمهك بوندى اويون وكوكل كوتهره چك فن وعلملردن مقدم اولدغىدن تربيه اقسامنى توبه نده ذكر ايتله چك رهوشك ترتيب ايتمهك لازمدر: ۱) طوغرىدن طوغرى شخصى صاقلارغه حاضر له يه چك تربيه، ۲) اوزىنى معاش، رزق واسطه سيل محافظه ايتهرگه حاضر له نمك، ۳) نسل تربيه سى اوچون حاضر له نمك. ۴) اجتماعى وسياسى حكومت تدبيرلرى ايله نفسنى صاقلامق، ۵) اويون وكوكل كوتهررگه سبب بولغان فنلرنى اوگره نوب نفسنى صاقلابه چق تربيه.

تربيه نك بونوعلر يندن برسن ايكنچيسندن آيرم، باشقه اولوب آزالرنك هيچ علاقه يوق ديميمن. بلكه تربيه نك نوعلرى بر يسى ايكنچيسينه باغلودر ديمن. بر نوعسى بلنگان تقديرده ايكنچى نوعيسى هم بعض جهتدن بلنه چك ايسه ده، آزالرنك آيرملىق باردرد. حيات بيان ايتلنگان ره شده به شه مك ترتيب ايدلگىدن حياتنك نوعلرينه مناسب يوقارودهغى وجه اوزره تربيه تقسيم ايدلمشدر. انسانلرنك قومقندن مقصدلرى شهبه سز ذكر ايتلنگان تربيه نك نوعلرىنى بلورگه حاضر له نمكدر، لكن انسانغه بو قسملرنك بارچه سينك حقيقتنى بلمهك ممكن بولمادغىدن بزگه بار قوتمزنى وفكرلر مرنى قيمتلرى وفائللار ينه كوره صرف ايتهرگه، برسينه گنه بير يلوب، يابشوب باشقه لرن تاشلاب نيقدر مهم بولسه ده بر قسمنه گنه صرف ايتمه زگه تيوشدر. بلكه تربيه نك قسملرندن بولغان علملردن ايكي سيني، ياكه اوچيسىنى ويا دورتسىنى بلورگه بتون اجتهاد مرنى صرف ايتوب فايوسى حيات اوچون قيمت وفائلكلى بولووينه قارارغه وشونى اعتبارغه آلورغه تيوشدر.

يوقارده ذكر ايتلنگان تربيه قسملرينك ترتيبنه رعايه ايتمهك لازم اولديغى كى ينده توبه نده ذكر ايتله چك مسئله لرگه اعتبار ايتهرگه تيوش: علم ومعارف قيمت وقدرى اعتبارى ايله اوچكه بولنه در. برى علوم طبيعیه دركه نه قدر زمان وعصرلر كيچسه، وتورلى حادثه لر حاصل بولسه ده قيمت وقدرى توشمى. ايكنچى يونان، لاتين لغتلرنى اوگره نودن آنا تلمز

بولغان انگليز لسانينه كيله چك فائز لر كيبدر كه: بوفائزك ومنعتلر انگليز لسانی بار بولغان تقدیرده طابله در. اوچنچیسى مکتب و مدرسه معلملى بالقاندىن تارىخ اسميله اسمله گان كشى، يل اسملىرى، آيلر، كونلر، معناسز حادثه لردر كه: بولارنك انسانلرنك عمللرينه هيچ مناسبتلىرى يوقدر. بزار علمنك بو اوچنچى نوعيسن عمومك شلته سندن قورقوب آماقلقغه بوى صونوب بوقسمنى بلمه سهك اوزمىنى خلقنك نادان صاناوندن قورقوبقنه اوگره نمكلمز. آدم لرگه منگو فائزسى تيه چك علملر بيلگلى بر وقتك غنه فائزلى بولغان علملردن قدرلى بولغان كىي عمومك آنى الوغلاغان و قدرله گان مدتده گنه كيرهك و عمومك آنى حرمتله وى و آكارغه اعتبار ايتووى بتووى ايله بته چك و فيمندىن توشه چك علملردن كوب درجه لر آرتقدر. بناء عليه قيمت و فائزسى بتمه به چك برنچى قسم علمنى، علوم طبيعه نى، ديگر ابكى قسمنه تقدیم ايتك لازمدر.

هر معرفتنك ابكى تورلى قيمتى بار: برنچى قيمت حقيقه سى؛ ذهنگه قاراغانه آنى اوستره و صافلى طورغان آزوق كىي. ابكنچى تورلى قيمتى، قيمت اعتبار به سى بار. خلاصه حيات برسى ابكنچيسينه طوناش، هيچ بر وقت آيرلمايه چق كوب نرسه لرگه بولنده در كه: كامل باشه مك اوچون شولارغه رعايه ايتك تيوشدر؛ علم و معارف طورمشقه كيره كلگى و قدرى ايله اوچ قسمگه بولنده در كه: برسى هر عصرده بارچه امتلرگه هر وقت قيمت و فائزلىدر؛ ابكنچى قسمى انسانلرنك بر قسمنه خاص و عصرلر كىچد كچه فائزسى قالمايه چق علملر؛ اوچنچى قسمى حقيقا قيمتسز بولسه ده آدملرنك عرف و عادتارنجه قيمت قويلغان بلملردر. هر كسى بلمنك آكاردن فائزله نگان معلومان و ذهنده قالدركان اثرى اعتبارى ايله ابكى تورلى قيمتى باردر.

بزارو حلر يىمىنى صافلاوده غى تدبيرسز لگمز و طورمش اوچون كيره كلى قانونلارغه رعايه ايتمه و مز اوچون حياتده زور آورقلر چيك كاندن طبيعت بزنك ياردمزگه يتشوب، زور مرحمت كورسه تهر. بالا بيشگنده وقتده چيت بر كيشنى كورسه، اوزينه بلمسز و طاناش بولماغان نرسه نك ضررلى

بولووندىن شېكە نوب، يوزىنى اوروتە وقاچا؛ بوحرکتى ايله اوزن صافلاو قوھسى طبيعتندە بولغانلغىن بلدرەدر. ات يانينە كيله باشلاسه، بار قوۆتى ايله قيقروب آناسينه ئومطلادر. بالادەغى بو قوۆت طبيعتنڭ اوزمىنى صاقلارغە يتشكان بيوك ياردميدر. بالا هر وقت روحنى صاقلارغە ياردمچى بولغان معلوماتنى اوزلگىدىن اوگرەنوب طورادر. اوزينڭ بدنېنى آغرندره قچ قاطى نرسەلرنى، اينەنڭ سانچوينى، اوطنڭ ياندروينى، آبنو، بەرلو وباشقە حياتنە تھلكەلى بولغان نرسەلرنى اوزلگىدىن بلوب مدافعە ايتوب صاقلانە. قوۆت كروب يۇرى باشلاغاچ، اوزينڭ قوھلرېنى سېكرو، يوگرو كىبى تەننە فائىلى اويونلر اوينارغە صرف ايتەدر. طاملرلرنى، بوونلرلرنى، بدننى اوستره قچ ونغطە قچ بوحركتلرى بالانى حياتندە چىرناب آلاچق واقەلرگە قارشى طارغە وەر تورلى حيات ومعيشتنڭ كورەقچ تھلكە، خطرەلرگە مقابلە ايتەرگە حاضرلەندرهدر. مونە طبيعت شول اشلرى ايله اوزمىنى صاقلادە لازم بولغان كوب مشقت وزحمتلرنى بزىڭ اوستمىزدن طوشرەدر.

شول سببلرگە مېنى بزىڭ طبيعتكە اوز اشن اشلەرگە حرىت بىررگە، بعض مریبەلرمز كىبى بالانى طبيعت ايستەتكان اويونلردن طىوب، طبيعتنڭ بزىنى حيات فورقنچلردن صاقلایه قچ تعلیملردن بالانى محروم ایتەمەزگە تيوشدر. بونك قدرى ذكر ايتكان نرسەلرگنە نفسنى طوغرىدىن طوغرى صاقلارغە يتشەقچ توگلدر. بلکە تەننى اوزن چىرناب آلقان نرسەلردن وحرکتلردن صافلاو تيوش بولغان كىبى فيسيولوژيا (وظائف اعضا علمى) قاعەلرېنە رعايەسزلىكدن طواچق ئولم وخستەلكلردنك مذكور علمگە اعتبار ايتوب نفسنى صاقلامق لازمدر. تيزلك ايلە كيله قچ فورقنچ وئولملردن صاقلانمق ايله گنە مكمەل ياشەمەك مكن توگلدر. بلکە آفرىنلق ايله بوغاچاق خستەلكلردن حفظ صحت قاعەلرېنى بلو و آكارغە رعايە ايتودە نفسنى صافلاو اوچون بيك مھم. طبيعت بوغصوصە بزىڭ زور ياردملر ايتوب، تەنمىزنى صاقلارغە بزىنى حاضرلەندرهدر. بدنمىزگە گى حس، سىزو قوھلرېنە سلامتلىكنى نيچك صافلاو و آرتدرو رەوشلرن اوگرەتەدر. آچلىق صالحونلق

واسىلىك تەنەزگە حسابسىز فائىدەلەر كىتورەدر. انسانلار شو ذكرا ايتلىگان اوچ و باشقە عىسلرى نلەگان نلەكلرنى وقتىدە يىرىنە كىتوروب، ضررلارندىن صافلانسىلەر، اوزلىرى اوچون ضررلار آزابور ايدى.

آدم تەنى يا فكىرى آراچ، تەننى و فكىرن راختلەندرسە، طورغان يىرىنە هوا آزابورى سىبىلى حرارت و طاقتىزلىك بولغاچ، طوردىقى يىرىنە هوا آلمىق اوچون تەرەزە يا كە فورطچقەلارن آچسە، فارنى آچمازدن آشاماسە و صوصامازدن اچمەسە، طبعىت تلەوينە موافق حركت ايتكىلىگى سىبىلى هېچ بر آدمەك بوزوق آش قازانى بولماس ايدى.

لكن آدملەر حىيات قانولنر بلمەولرنە شول درجەگە ايرىشكانلر كە، آلا، حس و سىزو قوئلر يىنە طبعىت قانولنر يول باشقى هم سىزو قوئلر يىنە اوزلر يىنە امنىلى رهبر بولون آكلامەسدىن كامل حىاتلر يىنى هلاك و حراب ايدرلر.

اوزلرن مكمل حىاتدىن محروم ايتوب هلاك ايتلر. هر كم فىسبولوزيا قاعلارن و آلارنى بلونى فائىدەسىز، اهمىتسىز ساناسە، اطرافىدەقى آدملرگە التفات كوزى ايلە قاراب عمر يىنە بارطسىنە يا كە آخرقى چىگنە يتكان آدملردن كوبسىنەك هر تورلى خستەلكلر ايلە مبتلا بولغانلقلرن كورسندە عبرت آلسون. صحت و نشاطلى قارتلرغە آز تصادف ايتسەدە، فوتسىز، بوونسز كوب قارتلر كورر. انسانلر اوزلر يىنە كىتمى طورغان آور خستەلكلرنى آزغنە فكىر ايلە مشقتسىز بلنە طورغان كچك سىبىلرگە اعتبار ايتمەزدن طارتوب كىتورمكللر. هوا اثرى اولارق اوصططما ايرىشوب خستەلەنگان، آرتق او فودن كوزلرى بوزلغان، برەر تورلى ضرر سىبىلى آياقلرى آورغان وقتدە كوب يوروب، آياقدىن محروم قالغان، زىادە اجتهاد نىجەسندە قلب خستەلگى ايلە مبتلا اولوب دورت، بيش سنە بلكە بتون عمرلرى بوينچە توشەكدە باطقان انسانلرنى هر وقتدە كورمكدەمز. مونە شول روشدە سلامتكلكك بوزاوى بىزلىرگە هر تورلى قايفو، كوكل طارلقلر يىنى، وقت ماللر يىنە نك ضائع بولون طارتوب كىتورەدر؛ صحتەن نك بوزلوى طبعىتلر يىنە آچولانو

حسن پيرله شتروب، بالار يميز نك تربيه سز لگينه سبب بولا، لذت، اويون، كوكلكى كى نرسه لرنى بزگه آور يوك و مكروه كورسه ته و اجتماعى وظيفه لرمزنى اورتى آلماسلق بر حالگه كيتوره در. شايد مونك قدرلى سويله نگان سوز لردن بابالار يميز نك بزگه و يزنك بالار غه و هر نرسه دن آرتق مكممل طور مشقه بدنلر يميز نك آور لقى و حفظ الصحت قاعده لرينه رعايه سز لگمز سببلى نى قدر بيوك جنايتلر اشله گانمز، بتون عائله حياتنى خراب ايتوب، بزنك اوچون نعمت و سعادت بولغان طور مشنى عذاب و هلاكتكه ئه يله ندر و مز بخشى آكلاش لغاندر.

حفظ الصحت قاعده لرينه اعتبار ايتمه و مز نك يوقار و ده سويله نگان ضرر لرندن باشقه ينده ايك بيوك ضررى عزيز عمر لر مز نك كيم و ويدر. بعض انسانلر خسته نه ن شفا طابوب، اولگى حالينه قايتور خيالنه بولسه لرده، بو اوى يالغان بروهمدر. خسته لك نه نده اثرينى قالدن رمازدن هيچ بروقت كيتمه ز. اول اثر بوكون ظاهر بولماسه ده، البته، بروقت ظاهر بولاچقدر؛ عمر لر يميزنى كيتمه چكدر. موندى اثر لر بدنه كوبه يسه، صحتننى تلف ايتوب، تيز و قنده قبرگه آلوب باراچقدر. انسانلر نك يه شه و ممكن بولغان زمانغه قدر يه شه مز دن ئولولرنى، عمر لر ينك فسقه لقلرينى خاطر مز گه آلساق، حفظ الصحت قاعده لرينه رعايه ايتمه و مز دن نى قدر زور ضرر لر طوغانن و نى قدر آدم لر نك عمر و حياتلرى يوقه تلف بولغانن بله چكمز.

حياتنه غى شول ضائعه و قورقنچلرنى بلمك علم لر نك ايك بيوكى و آرتغير. فقط ضرورت بعض وقتده حفظ الصحت قاعده لرى ايله عملدن آدم لر گه مانع بولغانلغندن بو قاعده لرنى بلوگنه حياتنه غى تهلكه و ضرر لر نى بتورر گه كفايه ايتميدر. انسانلر شهوت غلبه سى ايله علمى قاعده لر گه اعتبار ايتمه ز دن قيمتسز، قدر سز بر لذت اوچون ضرر لر ن بله طور وب، كيله چكده گى بيوك سعادت و بختنى ضائع ايتلر. هر حاله درست معلومات، كوكلرده پيرله شكان معارف انسانلر نك حياتلرينه تاثير سز قالميدر؛ بيوك فائده لر كيتره در. بناء عليه حفظ الصحت قاعده لرى بنى انسانلر غه تاثير و عمل ايتلر كه ره و شده نشر

ایتمک مقدس بر وظیفه در. فسقه سی صحت و سلامتک انسانلرغه بیوک شاداق
 وجدیت بیروب، ایگ بیوک نعمت و بختیارلقرینه سبب بولدیفندن بدن
 تربیه سی ایگ فائده لی علمدر. تعلیمک ایگ مهم قسمنی تشکیل ایتمک
 فیسبولوزیا علمی ایر و خاتونلرغه تعلیم اینلورگه و کونلک حرکتیزگه
 تطبیق قیلنورغه تیوشلگیده شبیه سزدر.

انسانلر، صحت و سلامتکلری خصوصده غایت مساهله ایتلر. یونان،
 رومان خرافاتلرینه تعلقلی خیالی اسملرنی یا کیش سویله گانگ غایت اوبالسه لرده،
 هضم، طامر حرکتلرینک اولچه ونی، اوپکه لرینک کوبوننی و سبیلرینی
 بلمه گانده هیچ اوبالمیلر؛ حتی نادانلق دیوبده بلمیلر. شول رهوشک عمومی
 منفعتلر خرافات، کوز بو یاوچی نرسه لرگه آلدانوب ضایع بولماقتدر.

روحلریمنی تربیه ده طورمش کیره کلرن بیرینه جینک ره چک علم
 و معارفنک کیره کلگن بتون دنیا اعتراف ایند گندن کوب انسانلر تربیه دن
 برنجی مقصده روحنی حفظ ایتمک اعتقادنده بولندقلرندن بونک لزومینی،
 آرتقلقینی بیان ایتهرگه حاجنده یوق. لکن انسانلر حیات مسئله سینک
 زورلغن اعتراف ایتسه لرده، و روح تربیه سی لازم دیسه لرده، نیندای بول
 و سبیلر ایله معیشتنی تأمین ایتمک و حیاتی صافلامق تیوشلگندن بحث
 ایتمه زلر. یازو، اوفق و حساب کبی علملرنی بلسه لر، حیات علمینک نهایتینه
 ایرشدک دیوب خیال ایتهلر. برفن و علمک تخصص ایتهرگه نلسه لر و ایتسه لر
 معیشت، حیاتقه مناسبتسز علملرنی صایلیلر.

آدملرنک کوب سینک بیر محصولاتن چزاروب، حاضرله ب، طارانوب،
 یاشه ولری اوقوچیلرنک هر قایوسینه معلوم. انسانلر بو اوچ اشنی نیندی
 سبیلر، واسطه لر ایله بیرینه جینک ره آلالر؟ - بیرده حاصل بولا تورغان
 نرسه لرینک خاصیتلرینه موافق بوللر و سبیلرگه کرشوب، کیمیا، طبیعت و ترکک
 ره و شلرینی تمایله بلوب؛ ایکنچی عباره ایله مذکور اشلرنی علم و معارف
 واسطه سیله بیرینه جینک ره لر.

منطق علمندان باشلاب سوزگه كرشيك؛ منطق علمى خالص عقلى بر علم بولسه ده، حياتى فكلرگه، استقبالفه فكر كوزيله قارارغه سويله شورگه وقوه فكر يه گه بيوك ياردمى بار. علوم رياضيه نك حيات خصوصنده فى فائده لرى كوب، ومعيشتكه بيوك فائده لرى بار. علوم رياضيه نك بر قسمى بولغان حساب، سان ايله هر نرسه نك مقدارى بيلگيله نه؛ صاتو، آلو حسابسىز ممكن توگل. بنالار بنا ايتك اوچون هندسه علمى كيرهك، هندسه علمنى حساب علمندان باشقه بلو ممكن توگل.

بالطا اوسطالرى، كوپرلر ياصاوچيلر و باشقه لرى، چاقرم، ساژين كى مسافه لرى بلولارنده هندسه علمندان فائده لره لى. مهندسلر بير اولچه گانك، اوى ياصاماسدن اول پلاننى رسمله گانك، اؤينك نرهك، اساس - فائده ميتلرنى ياصاوچيلر، طاش اشلر بونوچيلر و باشقه اوسطالر اوزار ينك اشلى طورغان اشلر ينى اشلر لارنده همه سى هندسه قاعده لرينه محتاجلر. تيمر بوللر پر يستون و پراخودلر ياصاو و باشقه بتون مملكت اوچون لازم بولغان اشلر، بير اچنده گى معدنلر دن فائده لره نوه هندسه دن باشقه ممكن توگل. حتى ايگو نچى كوب اشلر نده بوعلمگه محتاج بولادر.

حسى هم عقلى بولغان ايكى جهتلى علملرگه قاراساق، ياكى هنرلر نك رواج طابولرى شول علملر سايه سنده بولغانلنقن كوره مز. بوعلملر اچنده ايك ساده سى بولغان ميخانيك علمينه آدملر بارچه اشلر نده محتاجلر.

جمله آلتلرنى ياصاو بوعلمدن باشقه ممكن توگل؛ آلتدن باشقه دنيا ده بر اشده اشلر نماز. هر كون آشامقده اولدغمز ايكمهك، پره نيك كى نرسه لرنك ناريجلر ندىن بحث ايتسهك، ميدانغه چغولارنده ميخانيك علمينه محتاجلر. بغدادى بيرده صوقا، صابان ايله صوقالانوب اوستروله، صوقا، صابان ايسه ميخانيق علمندان باشقه ياصالمى. بغداد ينك اورو، طارطو صوكنده، ايكمهك، پره نيك بولوب ميدانغه چغوى ميخانيك علمى ايه سنده گنه. اچنده ياشامك اولدغمز طاش اؤيلر ياكى ايسه طاشلرى، آغاچلرى آلات واسطه سيله اشلر نمشلر در هر كون اوستونه اوطوردغمز اورونقلر، اوستالر، بويولى و بوياسوز

كيوملرمز ينه آلت ايله وجودكه كيتراشلردر. تجارت، يوكلر يورتمه ك، پوچتالار اداره ايتمك هر قايسى ميخانيك علمى سايه سنده گنه اجراء ايتلر. كوپر بناء ايتوچى مهندسلىر كوپر وياصى طورغان بنالرينك ماده لر ينى تقدير ايتوده خطالىق ايتسه لر، كوپرلر، بنالر ويران بولا؛ ميخانيك فى بيرينه يتكرامه سه، هر اش نتيجه سز قالادر. ميخانيك فنييه رعايه ايتوب، اشله نگان يخشى قورالى كشيلىر گه ميخانيك علمينه رعايه سز اشله نگان ناچار قوراللىلر مقابله ايتيه آلمايلر؛ وحيات ميداننده آلا ر ايله ياريشودن عاجزلر ياكفى ترتيبله اشله نگان پراخودلر غه ايبه بولغان املرنك دينگزلرده وفارالرده نفوذلىرى ايسكى پراخودلر غه خواجه بولغان املرنك نفوذلر ندىن كوب درجه لر آرتق. فسقه سى هر املنك بختى، سعادتى اعضالرينك ميخانيك علمنك گى اوسطالقلرى ايله اولچهنه در.

شول عقلى هم عسى بولغان علمنك ماده وجزملرنده گى خاصيتلر ندىن ماده نك جزملرنده گى قوتلرينه فارساق، نهايتسز فائده لر ن كوره چكز. ميليونلر چه اشچيلردن مستغنى ايتوچى پار آلنلرى ايله فائده لنومز ينه شول علم سايه سنك. بوفنك برفسمندن بولغان حرارت قانونلر ن بلو بوفنك صوكتى فسمندن؛ نيچه تورلى هنرلرده، كورم استعمال ايتوده نى قدر اقتصادى فائده سى بولووى بيانفده محتاج توكل. معدنلر نى كوته رتو، حرارتنى سوق ايله آلماشدروده، تريموتر واسطه سيله نينداى زور اشلمز نى نظام و ترتيبكه قويومز ده وباشقه اشلمز ده بوفنك فائده لرى صاناب بتورلك توكلدر. بوفنك برفسى بولغان نور اوزاقدن كورمه س وتمام قارطايغان كشيلىر گه ياكفى درست كوزلر ياصدى. بيوك كورسه ته طورغان دور بينلر ايله ايك نچكه آورولرنى كشى ايتك. دينگزلرده گى فنارلر ايله طاشلار غه بهرلوب واطلودان، باطودن امين بولدى. بوسيله آلتى نيچه بىكلر چه آدملرنى هلاكتدن قوتقاردى و قوتقاره چقدر. بواشلىر همه سى ايليكتريك نتيجه وفائدى سيدر. ايليكتريك نتيجه سى بولغان «ايليكتروتیب» آطالغان آلت هر تورلى هنر و اشلمز گه بيوك ياردم ايتمكده در. تيليغرافنك تجارت وسياست اشلىرى

اوچون نى قدر فائىسى بولووى و بولاچاغى هر كىمگه معلومدر . علم طب بتون انسانلرنى صحت و سلامتلك سببلر نى وجودكه كيتوروب تورمقدهدر .
 كىمىافىنىڭ فائده و آرتقلى ذكر ايتەرگه ده حاجت يوق . حتى ماتر ياللىرى بولسا ، نقشله و كىمىافىنىڭ باشقه ممكن توگلدرد . قورغاشين ، باقر ، قورۇچ ، تىمر كىبى نرسه لرنى قۇيو ، شكر ، غاز ، فراسين ، صابون ، پىلالا ، كاسه و باشقه نرسه لرنى يا صاب فائىله نو ، كىمىا فىنى بلوگه طوققالادرد . زمانمزدە كىمىادىن باشقه اشلەنگان بر هنرگه تصادف ايتىمك ممكن توگل ؛ ايسگو نچىلرگه قدر كىمىا قاعده لرى ايله فائىله نلر .

شېرى يا صارغه ، كىمولمردەگى طاپلرنى بتوررگه ، ايكمهك پشېرگه خوش ايسلر و قىمتلى نرسه لرنى قىمتسىز نرسه لردن چىقارورغه سبب بولدىغىدىن كىمىانىڭ تاثيرى بولماغان بر اش تصور ايتىمك ممكن توگل . بناءعليه مذكور هنرلر ايله كىرەك ياقىدىن و كىرەك اوزاقىدىن مناسبتلى بولغان هر كىشىگه كىمىا علمن بلمەك تىوشدر .

علوم رياضيه جملەسندن بولغان « علم هئىت » چىت ائىتلر ايله تجارت و مناسبتده بولنوق اوچون و بوعلم سايه سنده ائىتمز نك (انگلىزلرنىڭ) كىوب اعضاسى معيشتن تا مىن و بايلىق كىسب ايتومز گه سبب بولغان كوىمه چىلك فننە تر قىمىز شول فن سايه سنده بولدىغىدىن بوفن غايت مەهدرد .

شول علوم جملەسندن بولغان « طبقات ارض » فنى بتون هنرلرنىڭ تر قىسىنه سبب بولووى هر كىمگه معلومدر . بوفننىڭ فائىلر نى بيان ايتىمك اوچون تىمرو كومرلرنى مثالغه آلىق و بوفن او قولور اوچون تا سىس ايتىلگان او نؤر بىستىلرنى طبقات ارض حقنە مذاكره اوچون تا سىس ايتولگان جمعىلرنى ذكر ايتىمك يتسه كىرەك .

« حيات علمى » هنر اسمى ايله اسملەنگان علملرگه مناسبتى آز كىبى كورنسه ده ، بزگه ايك ضرور بولغان آش صنعتى حتى حيات علمينه باغلودر . دنياده بر نچى در جەده اهمىتى بولغان ايسگو نچىلك اولەن و حيوانلرنىڭ تركلر نى بلورگه طوقتادىغىدىن بولاردهغى خاصىتلرنى بلورگه وسيله بولغان علم حيات

زراعتکه اساس ایدامشدر. ایگو نچیلر نباتات و حیوانات فنلری ترفی ایتمه زدن اوّل یالغز تجر بهلری ایله اولهن و حیوانلرده غی کوب حقیقتلرنی بلوب استفاده ایته کیلمشلردر؛ بیر نك طبیعتینه موافق اوله نلر، ایگونلر ایکمک بعض بیرارنك بیلگلی اولهن و ایگوننی گنه اوستروینی بلمشلردر.

ایگو نچیلر هر کون علملردن فائده نلر؛ زراعت ترفیسی ایگو نچیلرنك شول علملرده گی مهارتلرینه باغلودر. ایگو نچیلر حیوان و اولهن حقیقتله غی آز معلوماتلرندن فائده لئنسهر، بو علملرنی بلیگان ذاتلر نك منکور علملر سببلی استفاده لری بیک زور بولاچقدر. بو علمنك کوبدن توگل آکلانتان فائده لی معلوماتلری جمله سنندن «ته نندن اسیلیک کیموی، ته نك اوزینك کیموی موجب بو اووی و اسیلیکنی آرتدرو اوچون آرتق آزق لازم بولویدر». بو نظریه دن تهنده حرارت آرتسه، ته نك ماده سینی آرتدیره چقی و حرارت زیاده لهشکانه آرتق آزق استعمال ایتهر که حاجت قالماوی آکلشله در. و بونك سایه سنه حیوانلر سیمه تو یولن بلوب، اولهن و آزق خصوصنک نی ره و شده اقتصاد کیچه کلگنده آکلیمز. و آزق توری توری بولغانده تهنی اوسترون و هضمینده یکل بیتون بله مز.

هیئت اجتماعیه علمی: بو علم هنرلرنی ترقی ایتدیرر که برنجی وسیله در. بو علم ایله مشغول بولغان کشیلر تجارت بازارلرنك حاللرینه، ماللرنك بهالرینه، ایگون، شکر، هر توری ماتریالرنك قیمتلرینه، ایگونلر نك اوکوینه، قای بیرده نیندای ماللر قیمت و اوتووینه آشنا بولالر: تجارتلرنی ترقی ایتدیرده بز نك خاطر مزگه ده کیلمه گان سبب، واسطه لرنی توشونه لر. شول جهندن تجارت ایله مشغول بول، هر توری ماللرنی دنیا نك هر طرفنده صانوچی سودا گر لر که بو علمگه آشنا بولوق تیوش؛ تجارتلرنك آلقه کیتووی شول علملرنی بلولرینه باغلو؛ ونی قدر کوب بلسه لر، سودا لرن شول نسبتده ترقی ایتدیره چکلردر، هر سودا گار که اوزینك تجارتینی ترقی ایتدیره چک و تجارت وقتنک کیتوره چک عمللرنی بلمک لازمدر. فکر عقل و دلایل ایله بلیگان توبلی معلومات تجر به ایله گنه بلیگان معلوماتلردن فائده ایدر.

کوب کشیلر شرکت یاصاب، بیر کومری ویا باشقه بر معدن چغاروب ضرر کورولرن ایشته مز، بعض کشیلر ممکن بولماغان بر نرسه اختراع ایتهرگه طوتنالر؛ بو ایسه طبقات ارض علمنی بلمه ولرنندن طووادری. بلسه لر ایدی بو بیرنک طبیعتندن کومر و معدن بولماوینی، بلوب ضرر کورمه زلر؛ و بو علم ایله آشنالغی بولسه، ممکن بولماغان اختراع ایتهرگه طوطنمازلر ایدی. مدرسه لر حیاتقه زور یاردمچی بولغان شول بیوک علملرنی طاشلاغانلر.

«تخصیله می تمام ایتدم» اعتقادنده بولغان حیات کشیلری مدرسه لردن چققاندن صوگ تجر به لر یله فائده لهنه مه سه لر، انگلتره ده هنر قالماز ایدی. انگلیزلر رسمی سبیلردن باشقه حیات تأثیری ایله مدرسه لرده اوگره نه گان علملرنی، تلف ایتکان وقتلرینی تجر به واش ایله بلمه سه لر، انگلتره مملکتی قرون وسطی ده غی حالتدن، وقتندن آرتق ترقی ایتمه ز ایدی. طبیعتنی اوز مزگه بوی صوندروب، اوز مزگه خدمتچی ایتوو مزده وایک پارلی اشچینک ایسکی زمان پادشاهلری کبی یدشه ونک مدرسه لر مزنگ هیج تأثیری یوقدر. فسقه سی مملکت مزده گی حیات علملری مملکت مزده گی یاشرین تأثیر سایه سنده میدانغه چققان مدرسه لر مز بزگه روحسز سوزلر و خرافانلردن باشقه سنی اوگره نه میدر.

نسل تربیه سی: حاضر آدم طور مشنده اوچنچی درجه ده محتاج بولغان نسل تربیه سنی بیان ایده چکمز.

انسانلر بو علمنی بتونله می اهمیتندن توشورگانلر. بو یا کفی عصر مزنگ خلقی بو هلاکتکه اوچراب منقرض بولسه، بزدن صوگ طوواچق انسانلر علمی اثرلر می نفتیش ایتسه لر، درس کتابلرندن و امتحان کاغدلرندن باشقه سنی طابهاد قلدلرندن بو بیچاره لرنگ هیج بر وقت اوزلرینه خلف و بالا فالدر مق خاطر لرینه کیلمه گان دیوب حیران فال اچقلردر.

تفتیش نتیجه سنده «بو معلومات و معارف اؤبله نه گان فارتنگ حیات و دنیا ده طوررغه تله وینه موافق بر طور مش دیه چکاردر. ایسکی و حاضرگی امتلرنگ اثرلرینه عاشق بولغان کبی کوب نرسه لر بازار ونشر ایتسه لرده بو بیچاره امت اوزیننگ نسلنی تربیه یولنده برکله بولسون باز می وسویله میدر.

وحشتناک نهایتینه ایرشکان غلقلرده بو قدر آهملق بولماس، گماننده من نسل حقنه یازلغان اثرلر بولسه، اولک نسل ایله هیج علاقہسی بولماغان کنیسه راهب و راهبه لرندن قالغان اثرلر در.

نسلنی صافلاو، حیات، ئولم، اخلاق توزه لووی و بوزلووی گوزل یا که ناچار تربیه سایه سنک بولوینی یاقندن بلگانمز حالده کیله چکده آنا بولاچق قزلرمزغه، آنا بولاچق اوغللرمزغه بالا تربیه سی حقنه بر کلمه بولسون اوگره تمیمز. بالالرمزنی پیمان عادتلر، طبیعتلر، یالغان و هملر، نادان بالا ایمز و چیلر و آنالر قولینه طابشرومز زورخسته لک و بلادرکه. تیزدن اصلاح ایتلورگه تیوشدر. بر انسان حساب و اصول دفتری بلمه زدن تجارتکه طوطنسه، طب، تشریح او قمازدن دو قطورق، جراحی ایتسه، حیران قالوب عجب لهنه مز. لکن عقل، اخلاق، بدن تربیه سندن خبری بولماغان آنالرغه هیج حیران قالماسدن و عجب لهنه سدن بالالرمزنی تاپشرامز. بالالرمزغه قارشو مرحمت و شفقتمز هیج قوزغالمی. بالالرمز نادانلغمزغه فدا و قربان بولوب کیتهلر. بوبلانک زورلقنی، تهلیکه لگنی هر کم بلورگه تله سه، بوسیدن خراب بولوچی و بولغان مکلر چه آدملرگه، میلیونلر چه ضعیف کشیلرگه، باش ایکن قوتسز قالغان نهایتسز انسانلرغه بافسون!

آنا، آنالر بالالرینک هوا تاثیریه هر نورلی خسته لکلرگه دوچار اولوب ترکلکلرینی، استقباللرینی خراب ایده چکلرینی نادانلقلری سببلی بلیلر؛ بالالرینی صالحون هواده آیاق بالطرلرینی اورتمه به چک فصقه کیوملرده یورتمکده لر. آنالر حیات علملرینه آشنا بولماولرندن بالالرینی اوزلرینک عادتلری بوینچه بر نورلی گنه طعاملر ایله یا که بیتشمه زلک طعام ایله تربیه ایتمکده لر. بله مز دعواسنده بولغان نادانلرنک هر فکر و اشلری بالالرینه زور ضررلر کیترمکده لر. آنالر، آنالر «علم اعضا فاعده لرندن بولغان: هر اعضا حرکت ایله اوسه، قوتلنه؛ حرکتسز قالدنه ضعیف لهنه» فاعده سی کبی فاعده لرنی، بلمه ولرندن بالالرینک طبیعتلرنده خدای یاراتقان اویون، کولکی کبی نهایتسز فائده لر کیتورگان حرکتلردن طبالر. آنالرینک

نادانقلرى سببلى بالالارى كېلەچككە گى سعادتلرېنى، حياتلرېنى ضايغ
ايتكچ، هيچ برسېسىز حاصل بولغان گمانى ايله تقدير وفضاغه ياشوب،
خدايغه گناھلى بولالار. بو، بتون دنياده آدملر آراسنده فاش بولغان زور
بلا بولسده، هر انسان اوزى سبب بولغان ضررلرغه سماوى، روحانى سببلر
طابارغه ماطاشادر. انسانلر حيات قاعدلرېنى بلسلر ايدى، خدايغه آودارماسدن
آنا، آنالرنى نادانقلرنى، قصورلرنى كوروب، بالالرېنه وآنلرنى نسل
نسبلرېنه جنايت ايتوب، آورواق، ضعيفلك، فايغو، حسرت، شقاوت، حتى
ئولم لرېنه سببى نادان آنا، آنالر بولووى ايله ينه حكيم ايتەرلر ايدى.

آنا وآنالرنى بالالرېنه اخلاق تربيه سنه گى جنايتلرې بدن تيره سنه گى
جنايتلرنى كيم توكلدر. ياكى غنه نيچه يللر مکتبە اوفوب چقچاق، كيبه وگه
باروب بالا طابقان يەش كيلن خانمىك بالا تربيه ايدووينه باقكز! بو
بيچاره قز سنه لرچه عمرېنى مکتبلرده اونكارگان بولسده، بالا تربيه سى -
نەدر؟ - بلميدر. استاذلرى اوگره تمه گان؛ كيركسز معلومانلر ايله باشىنى
طولدرغانلر!. درس اوققان وقتنده بالا تربيه سینه ياردم ايتە تورغان
وذهنىنى اوسدەرەك معلومانلر اوگره تمه گانلر!. مکتبلرده موسيقى، نگو،
چيگو، رومانلر، حكايترلر، اوزلرېنىك ايبەشلىرېله قول فولقه طوتنوب
باقچە لردە جرونى اوگره نمك قزلرغه تربيه، معارفدن عبارت اولوب قالغان؛
حيات كيره كلرى اعتبارغه آلنماغان. مونه شول ياش كيلن فيلسوفلر مشكل
وقيين صاناغان زور حيات آلدنددر. صولش، روح حركتلرېنى، طبيعتلرېنى
وبو حركتلرنىك فائده، ضررلرېنى بله زدن دوقتورلققه طوتنغان، لکن
آناردن براشده كيلمى!.. بيچاره يەش كيلن نفس وحيات علملرنىن بهره سز
اولديغندن نفس بشرنى دوالاب فائده كيترهك بيرده ضرر كيتره؛ بالانى
اوز كۆيىنه قويسه بالا زهرلەنمىز، ضررلانماز ايدى. لکن بالانى فائده لى
اشلردن طيوب بالاغه نهايتسز ضرر كيتره در. بالانى گوزل بر اخلاق ايله
خلقلاندررغه تله سه، بالاغه ضررلى وسيله لر ايله اشكه كرىشه. بالاغه
رشوت بيروب، يا ايسه قورقتوب، يا بالانىك قلبنده شهرت و آدملرنىك آنا رغه

مراستی، نەریلکەچی بولولرینی ایسنه ته تورغان قوه شووینهی ایگوب، بالانک
 ذهنک لئیمک، غسیسک، منافقلق، شغصن سه ومک کبی صفاتلر بیرلشدره در.
 بالاغه طوغریلق ایله معامله ایتەرگه قوشسه، یاکه اوگره تسه، بالاغه بره
 تورلی جزاء تعین ایتوب بیرینه جیتکره مژدن یالغانچیلقده اوزی مثال بولا.
 بالاسینه اوزینی طوتو، وقار، آچوون یه شر و ایله وصیت ایتسه ده بالاسینه
 آزغنه غیبی وقصوری اوچون آچولانوب تربیه سینی بوزا؛ طبیعی جزالرنک
 ایگ خیرلیسی طبیعت جزاسی بولووی خاطرینه ده کیلی.

بتون نسل ونسبه اغلاق بوزلوی آنالرنک بالالرنی یاش وقتلرنه
 ناچار تربیه ایله تربیه لاب، اوسکاچده شول تربیه نک تأثیری بولوندر.

عقل تربیه سنه ده بدن و اخلاق تربیه لری کبی بیک زور جنایتلریمز
 بار. ذهنک بیلگی حاصلی وبر نرسه دن ایکنچی نرسه گه کوچوی اوچون
 فاعلری بولوی هرکمه معلومدر. بناء علیه بوقاعلرنی بلمه دن بالانی
 تربیه ایتک ممکن نوگلدن. فقط حاضرده آنا، آنالرنک کلیسی ومعلملرنک
 کویسی «علم روح» نی بلمه دکلرندن تربیه فاعلاری اعتبار ایتلی. کوب
 معلملر شاکردنی فکر وعقللری استه گان علملرنی اوقومقنن طبیوب، کرکسزلکاری
 اوچون ذهنلری نفرت ایتوب، مکروه کورگان علملرنی اوقورغه مجبور
 ایتمکلر. آنا، آنالر، معلملر بالالرنک ذهنلری نفرت ایتکان نرسه لرنی
 اوقورغه و کتاب بیتلرندن معلومات آلورغه اجبار ایتونی تعلیم و تربیه ظن
 ایتلر. کتابلرنی بالالر قولینه بیره رده کتابدن مقصود و آنک وظیفه لری
 نرسه هیچ ملاحظه ایتمیلر. انسانغه هر معلوماتنی اورنندن اوگره نمک تیوش،
 آلتوننی مثالغه آلساق، آلتوننک خاصیتن کیمی اوی تحلیل ایله ارنوتوب،
 ماده لرنی بلمک ایله گنه اوگره نمک ممکندر. نرسه لرنی کوز و عسلریمز
 ایله بلو ممکن بولماغان وقتده غنه کتابلرغه مراجعت ایتک لازمدر. معلملر
 بوقاعلنی بلمه گان کشیلر کبی علم و معارفنی حس ایله اوگره نمک و اوگره نمک
 ممکن ایکان کتابلرغه مراجعت ایتلر بالالرنک فکرلری کوب نرسه لرگه
 اطلاع اینه؛ هر شینی بلور اوچون طوقطامازدن اشله مکده و حرکت ایتمک؛

هر کون و هر ساعت يا کي نرسه لرگه آشنا اولمقده، فکر نك هر وقتده اويو و حرکت ايتمکده اولديغي بونلرغه مجهول حکمنده در. معلملر بوروشنگي تعليم و تربيه لري ايله بالالرده غي طبيعت و کائنات سرلريني فکر ايتك چك فوهلرني اولتروب، شا کردلر نك ذوقلريني آرتدرمايه چق دفتر و کتابلرغه تربيه ني حصر ايتمکده لري . بالاده ملاحظه فوهسني آرتدرمق، اوتکونه يتمک نيوش ايگان معلملر و خلق معلومات و معارف نك اوزيني طاشلاب اشارت و رمز لرايله شغلله نمکده لري . انسانلر عصرلر چه اهل معارفني و آنك چشمه لريني طاشلاب علمدن اوز افلاشوب ضرر لانه قکلر . بالالرغه اوزلرينك اطرافلرينده بولغان نرسه لري، بافچه، يول، اؤي اياگونلکلريني و آنلرغه متعلق نرسه لريني اوگره تمه زدن کتابلردن اوفوتوب، معارف تحصيل ايتدرمک درست بولماويني اونو طديلر . معارفني ذکر ايتلگان ره وشده حسي تعليم اياكي توري فائده بيره . (۱) معارفني واسطه سز اوگره نمک واسطه ايله اوگره نمکدن خير ليدر . (۲) شا کردلر نك کتابلر نك لفظلريني حفظ ايتولري بارلق دنيا سني بلولري مقدارنده اولور . بو ضرر لرغه کچك بالالرغه ايتك نازك عقلي علملرني، نحو، بلاغت قاعده لريني حفظ ايتدر ونك ضرر لريده قوشلسه، بالالرنك ذهن و فکرلرن نه قدر زور و مکروه نرسه لرايله مشقتله ومز معلوم بولور . معلملر نك بالالرغه اوزلري سوگان جغرافياي طبيعي اورينه سياسي جغرافيا اوفو طولري بوفکري مشقتني ينه برقات آره ندرادر . تعريف قاعده لريني جزئياتدن اوك اوگره تولري، معنالرن بلمه زدن ايتك لفظلريني حفظ ايتدر ولري زور ضرر لريني و آورقلرني کيتر مکده در .

يوقاروده ذکر ايتدکمز بدن، اخلاق، عقل تربيه لرينك نظاملري بوزوق بولووي اوفوچيلرغه شايد معلوم بولغاندر . بوايسه آنا، آتا و معلملر نك تربيه نك ثره لي بولووي اوچون کيره کلی معلوماتلردن خبر سز بولولرندن طوغادر . باشلري، ذهنلري تربيه گه تعلقلي هر فکر و احساسدن بوش بولغان مر بيلردن اخلاق، عقل، بدن بوزودن باشقه کونه رگه کيره ک ۱۹ . .

سوادگرلر هم تگوجپلر هنرلرينه لازم بولغان قاعدهلرني اوگره نور ايسه لرده، بالا آتاسي، آناسي اولمق آرزو ايتدكلرينك زور ودهشتلي بولغان بالا تربيه سي حقه معلوماتلي بولوني آرزو ايتمه زلر. بوايسه عين مجنونلقدر. آنا، آنا اخلاق تربيه سي بله دكلريندن بالالرينك نفلرلرينه سببچي بولوب، اولرلرينه دشمن ايتهلرلر. بونلرغه يونان شاعرلرندن «ايسكلاس» نك شعر ديوانني يادله مازدن «علم اخلاك» غه دائر بر آز معلومات تحصيل ايتمك تيوش توگلمى؟ اوصصطها خسته لگندن بالاسي وفات بولغان خاتوننك يلاغان كورگانك: «بو، بالانك قوتى يتمه به چك مقدارده درس او قطلويندندر» ديمك لازم كيلمه زمى؟

بويانمزدن حياتنك اوچنچي قسمني تشكيل ايتكان عقلي تربيه نك فيسولوژيا - علم وظائف اعضا - پسيخالوجيا - علم روح - بلودن باشقه ممكن بولماوى شايد معلوم بولغاندر. بز آنا، آنالرين بوعلملرنك اصللريني، حقيقتلريني بلمك ايله تكليف ايتيميز. باشليچه قاعلرلريني بلمك كافيدر. بالانك فكر و بدننك اوسووي بيلگلي قاعك و معلوماندن باشقه ممكن توكل؛ شول قاعلر اعتبار ايتلماسه فكر و بدن البته اوله چه كلر. تربيه قاعلرلرينك كويبيسي اعتبار ايتلمه سه، بالانك روحى، جسمى البته خسته بولاچق. كامل صحت و عافيتده بولمق بوعلملردن باشقه ممكن ايمه س.

انساننك حيات و اجتماع بولنده محتاج بولديقى دورتنچي وظيفه سيني بيان ايتكمچي بولامز: اجتماعي طور مشنده اوزينه واجب بولغان بوزور علمگه انسان نيچك حاضر له نه در؟ علم تاريخ اسمنده فائده سز معلوماتلرغه مدرسهلر اعتبار ايتسه لرده، بو اجتماعغه تيوشلي علمني كركسنمپلر!

تاريخ اسمنده حاضرده مدرسهلر يمزده او قوتلغان درسلر شاكردلرني اجتماع كيره كلرينه حاضر له وده فائده سز كبيدر. بودرسلر شاكردلرني سياسي اشلرگه حاضر له ميدر. پادشاهلرنك صفتلري، سيرتلى انسانلرغه اجتماع علملرن و بوللرن نيچك ايضاح ايتله بلور؟ شاكردلر او قوغان پادشاهلر حكاه سز، قصه لري، ايسكى زمانه پادشاهلرينك، دسيسه لري، ياردمچيلرينك

جہلہاری، ظلمہاری، آچولہری مللتنک ترقیسنہ نیچک خدمت و یاردم ایتسون؟ ایک پادشاہلق آراسندہ صوغش بولغان، کاماندیرلرینک اسملری، عسکرلرینک ترتیبہاری، جیاو، آطلی بولولاری، فلان بیردہ ایک عسکر یولوغیشوب برسینک غالب ایکنچیسنک مغلوب بولووی کی حکایتار طلبہلرگہ اجتماع میدانندہ نیندای فائده و یاردم بیرہ بلور؟. موندی ئہ کیتلر، فصلہر حیاتقہ ہیچ فائده کیترمیلر. فقط انسانلر اوزلرینک شہوتلرینہ اطاعت ایتوب، کچک و حقیر بولغان نرسہلرنی بیوک صایوب تعظیم احترام ایتہلر. بونلر جہلسندندہ آثار قدیمہ عاشقلر یدر، کہ ایسکی طاشلر، چولمہک کیسہ کلرینی اوزلری مقدارندہ آلطونقہ ساتوب آلماقدہلر. اوقوچیلر بوضالاتدہ فالغان انسانلرنک ذوقلرینی صرف ایتلگان اشیانک قیمتنہ مساوی دیہ آلماسلر. انسانلرنک تاریخی معلوماتلرنی سومکلری بومعارفک فضلتنہ دلیل بولا آلماز. ہر نرسہنک قیمتنی فائدهسی ایلہ اولچہمک لازم کیلور. برکشی کیلوبدہ کورشینگزنک ماجیسی بالالایغان دیسہ، نیندای فائده کیترر. مونہ بودہ برحقیقت؛ فقط فائده سزدر. حقیقت لکن حیاتنزدہغی اشلریبیزگہ تأثیری یوق؛ حقیقت، بونی بلونک حیاتنرنی کامللاوگہ یاردمی یوقدر.

علم تاریخدہ شول اولچہو ایلہ اولچہنور. مدرسہلردہ اوقلغان تاریخ درسلری ماچی مسئلہسندہگی معلومات کی فائدهسز؛ شول جہتدن حیاتقہ فائدہ کیترمیلر. حیات اوچون فاعلہلر یاصامق حقیقتلرنک اڑک مہم وفائلسیدر. کوب تاریخ یازوجیلرنک تاریخلری بوفائدہدن خالی، شول سببدن اؤتئلرنک ترقی ومدنیتلرینہ فائده کیترمیدر. بویکیمچیلکنی یاقن زمانلردہغنہ مؤرخلری بلدیلردہ حیاتقہ موافق تاریخلر یازارغہ باشلادیلر. بونک سببی ایسکی وقتلردہ دنیادہ یالغز پادشاہلرغنہ، دنیا پادشاہنک شخصندنقنہ عبارت، اؤت یوق حکمندہ بولووی ایدی. شول سببدن تاریخ قدیمنک زینتی پادشاہ و پادشاہلقندن عبارت بولوب، اؤت و آنک احوال اجتماعیہسی متروک حکمندہ قالدی. لکن حاللر باشقہلاشوب اؤت زورایوب، قوت کسب ایتکچ، بو حال اوزگاردی. مؤرخلر اجتماعقہ اہتمام ایتوب، اؤتلرنک اوسولرندن

بر حالدين ايكنچى حالگه كوچولرندن بحث ايتەرگه باشلاديلر. تاريخى بحثلردن مقصد حكومتلر و آنلرنڭ نكولنرى، عقیده، و آفاتلرن و اوسولر بدير. بيلگلى كشيپلرنڭ ترجمه حاللرندن، حكومتنى اداره ايتولرندن، شخصيتلرندن بحث ايتەرگه حاجت يوقدر. حكومتنڭ نولر ينى، فرعلر ينى نفتيش ايتمك لازم بولغان كىي دينى حكومتلر و آنلرنڭ تشكلىرى، نفوذلىرى، مدنى حكومتلر ايله علاقه، عادت، عقیده، و دينى فكرلرندن بحث ايتمك لازمدر. هر طبقة و طائفه نڭ اوزلرندن توبه ن درجه ده فالغانلرغه نفوذ و اوستونلكلرندن لقب، سلام، سوز سويلوده گى تاثيرلرندن بحث ايتمك تيوشدر.

اويلرينڭ اچنده و طشنگى حياتلرينه تاثير ايتهچك عادتلرينى، اير و قادين، بالا و آنلر آراسنده غى معامله و معاشرت قانونلرينى، عقیدهلرينه تاثير ايتكان كچوك و بيوك خرافتلرينى بلو تاريخدر. ايتلرنڭ اشلرنده گى نظام و آنلرنڭ نولر ينى، بايلر و اشچيلر آراسنده غى مناسبتلرنى، ملكتلرده گى محصولاننى و آنلرنى باشقه ملكتلرگه كوچرهچك يوللرنى، هنرلرنڭ تاريخ و ترفيلرنى بلمك؛ ايتنڭ فكرى ترفيسنى علوم و معارفنڭ انتشارنى، فنون و صنايع نڭ انواعسندن بولغان بنا، تصوير، رساملىق، تگوپيلك، شعر، موسيقى، و نه كيهت لرينى و ايتنڭ كونكلك معيشتنى آچق رهوشده بلدرمك؛ ييمك، طورمش، اويون كولكى كىي حاللرينه اطلاع ايتمك؛ ايتنڭ اعتقادى و عملى اخلاقلرينى فسقه چه تفسير ايتمك لازمدر كه: بونلر واسطه سيله اجتماعى تركلكلرگه هر كشى مطلع بولور؛ زمانلرنڭ كيچوى ايله حيات و اجتماعنڭ اوزگه رووينى آڭلار؛ بوكونگى حال نيچك ميدانغه چقانن بولور. مونه شاگردلرگه فائده كيترهچك معلومات تاريخيه شولدر. بو، اجتماعى علمنڭ صفاتى و تعبيرى بولورغه لايقتدر.

فقط بو معارفدن حياتقه آچقچ بولغان حيات و روح علملرندن باشقه فائدهلر نيك ممكن توگلدلر. بونظريه مزنى شول رهوشده وصف ايته بلورمز: جمعيتنده گى هر اش شول جمعيتنڭ اعضالىرى بولغان افراد ايله در. اجتماعى مسئلهلردن بحث ايتوچيلر اجتماعى سببلرنى فردلرنڭ اشلرنده طابارلر.

فردلرنڭ طبیعتلرن، قاعده و قانونلرن بلمه زدن اشلرینی آکلامق ممکن اولمادیغندن اوڭلا شول قاعدهلرنی اوگره نمک لازمدر. بولار جسم و روح قانونلرنڭ نتیجه لری اولدیغندن روح و جسم اجتماع علملرنڭ ترجمان یاکه آچقی دیمکدر.

حاضر انسانڭ حیاتنده بشنچی قسمنی تشکیل ایتکان بوش وقتنده لذت و کوکلنی کونره چک صنایع نفیسه قسمنی بیان ایتمک لازم. بن بو قسمڭ اهمیتنی هرکشیدن اوڭل تصدیق ایتدکدن شعر، موسیقی، رساملق، تصویر و انسانلرنڭ حسلرینی کونهرگان و حیاتنڭ یارم لذتی بولغان بو ماطور فنلرنی انکار ایته دیه شاید تهمتلنمه م. انسانلرنڭ حیاتلری اصلاح ایتلوب، اصول تربیه بیرینه بیکرلگچ، صنایع نفیسه بیوک اهمیت کسب ایده چکندن، کیله چکک بوفن اوچون میدان بیک زوردر. فقط شول قدریسی بارکه، صنایع نفیسه نی ماطور ایتو سعادت انسانیه گه ضرور توگل؛ بلکه بوفن اوزی سعادت انسانیه گه وسیله گنده در. یوفاروده ذکر ایتلگان صنایع نفیسه حیاتقه نسبتاً چه چکه نڭ آغاچ و اوله نلرگه نسبتی کبیدر. آغاچ و اوله نلر تربیه ایتلمه سه، چه چکه حاصل اولمادیغی کینی صنایع نفیسه ده اجتماع و مدنیتسز حاصل بولماز. بناء علیه حیات و مدنیتنڭ اساسی بولغان فنلر و علملرگه اعتبار ایتوب، حیاتی اصلاح ایتمه زدن زینت، بالطراو سانالغان صنایع نفیسه گه آرتق درجه ده اعتبار و اهمیت ایتمک فائده سزدر. منقرض بولغان بر خلقی لسانی ایله شعر او قومق ذوقنی پاکلر؛ لکن حفظ صحت حیاتقه فائده لی اولدیغندن اوڭل مرتبه ده لازمدر. صنایع نفیسه حیاتنرنڭ بوش وقتن اوتکارمک اوچونگنه گنه لازم اولدیغندن حیات اوچون لازم بولغان علملردن و قتمز آرتقان زمانده غنه او قولورغه تیوشدر.

ماطور فنلرنڭ وجودگه چغولری علمی قاعده لردن باشقه ممکن ده توکلدر. بوسوز دلیلگه محتاج ایسه، شول طریقه ایضاح ایتو ممکندر: تصویر فنی ایله اوغراشوچیلرغه، تیاترچیلرگه بدنه گی سویه ک، طامر، بوونلرنی و آنلرنڭ حرکتلرینی بلورگه تیوشدر. نادان مصورلر شو علملرنی بلمه دکلرندن واقعه لرنی

تصوير ايتكانده بيك بيوك خطالرغه دوچار بولماقده لر. بر نرسه نى تصوير ايتهر اوچون ميخانيك علمى وقاعده لر ينده ده آشنا بولمق لازمدر كه: عكس حالده حاضرده گى ككوب تصوير چيلر كى تصوير ايتكان وقتلرنده زور خطالرغه ارتكاب ايتهر لر؛ بر او طريشنى تصوير يا كه بر هيكل ياصابه چق بولسه لر، بيرينه ينكره آلمز لر. بوكونده بتون انسانلر حيران قالغان «ديسقوپولس» هيكلى نره گى آلدنيقك يوزى اوستينه توشه چه گى شبيهه سزدر. رسم فننده معارف وفنن باشقه ممكن بولماوى هر كى مگه معلومدر. رساملر نرسه نك كورينشنيك قاعده لر ندين غفلت ايتوب، اوزونلغين وهواده كورينشنى تصوير ايتنه آلماديقلر ندين رسملى فنون جميله نقطه سندن قيمتسزدر. بالارسم ايتكان بر صورتك ناچارلى، نرسه نك كورينش هم وضعيت طبيعیه سنى تصوير ايتونك گى خطالقر ندر. هر كم رسم فنك ارتق ترقينك كيفيتنى بلور كه تلاسه، بوفنك ماهر بولغان عالملر ك كتابلرينه، «راسكين» نك بوبابغى انتقادلرينه كوز يورتسون! يا كه رساملر نك ايك بيوكلر ندين بولغان «رفائيل» دن اول رسم ايتلگان رسملر كه باقسون!

رسم فنى غايت اينجه بر فن اولديقندن «مستر ج لويز» بوفنده نه قدر ماهر ايسه ده بر تهره زنى تصوير ايتونك كوله گه وشكلنى و آكارغه متعلق قاعده و علملرنى بله ده گندن بيك زور خطا ايتمشدر.

مشهور رساملر دن «مستر روزنى» فياشنك بدى توسنى رسم ايتونده ياقطيلق قاعده و فنلرى بله و ندين زور خطاغه دوچار اولمشدر.

موسيقى علمى قاعده لر كه محتاج ديسه م، بلكه غريب صاناو چيلرده بولنور. لكن موسيقى نك انسانده غى اينجه حس وشعورلرينى سويله به چك غيالى بر تصوير دن عبارت بولووى بلنسه، بوتعجب كينه چكدر. چونكه طاوشنك حس وشعور مقتضاسنجه تورلى بولووى بوفنده اصل واساسدر. طاوشلر نك تورلى بولووى بعض وقتنده قاعده گه مخالف و اتقاق ايسه ده عموميت اوزره انسانغى قوه لر نك عمومى قاعده لر ينده تابعدر. شو چيئدن موسيقى طاوشلرى حس وشعور نك عمومى قاعده لر يته موافق بولماسه، هيچ تاثيرى بولماز.

بو حقيقت عينيله شعردهده معتبردر. چونكه شعر حسيات وشعورلرنيڭ وجودكه كېلگان طبيعتنيڭ تورلى تعبیرلرندن عبارتدر. شعرده فایه لر مجاز، استعاره لر، مبالغه لر شول طبیعی شعور وحسلر كورینه طورغان طاملرنيڭ حرکتلرینه موافق اولدیقه غنه بلیغ اولور؛ كوكلکه موافق كېلور. شعر، حس وشعورلرني جيماق وبوصفتلرني جسملي ایتوب كورستور اولدیغندن شعر شول تآثر آتقه موافق اولورغه، مبالغه ومجاز كبی شعرده استعمال نرسه لرنيڭ اورنيك استعمال ایتلورلی تیوشدر. حس وشعورلر فایناب كېلگان وقتك غنه مبالغه لر آرتمالیدر. عكس حالده شعر، شعر بولماز.

ماطور فنلرني بخشيلاتمق آنلرنيڭ كوربنشك خاصیتلرني گنه بله كدن عبارت توگل؛ كورگان وايشتكان كشيلىرني قېلبريني اوزلرینه اوزلرینه طارتو ايڭ مهم بر اش اولدیغندن ماطور فنلرني بخشيلاتمق علم روح بله زدن ممكن توگلدن. كوكلرگه تآثیرلری فكر و ذهن بشرگه موافقتدن عبارت اولدیغندن بوقاعه لرگه اعتبار ایتك ذهن وفكر قاعده لرینی نتیجه سی ديمكدر.

بر صورتنيڭ ماطورلغندن سؤال شول صورتني كورچیلرنيڭ فكرلرینه تآثیرلرندن سؤال ديمكدر. تياترده اوينالغان روايه نيڭ ياخشى تصوير ایتلورندن ويازلورندن صورامق تياترده بولغانلرنيڭ ياراتولرینی سؤال ایتو نيڭ عينیدر. شعر خیالی حکایه، رومان ومقاله لرنيڭ گوزللكلری اوقوچیلرغه تآثیر ونظر دقتلرني چلب ایتودن عبارت اولدقلرندن «علم روح» دن باشقه گوزللهدر مك ممكن توگلدن.

علمی قاعده لرگه گنه اعتبار ایتك انسانلرني هنرلی، شاعر ایته فکرنده توگلمز، بلکه انساننيڭ شاعر، رسام، هنرلی... بولووی طبیعتنده ياراتلوینده غی استعدادیلدر. فقط ياراتلوینده غی استعدادی علمی قاعده لرگه محتاجلغنی بترمیدر. نه قدر استعداد بولسه ده، علمسز بر نرسه ده اشله مك ممكن توگلدن.

علم و معارف بىر هنرنى ياخشىلاشماق اوچون لازم اولدى كىمى بىر نرسه نىڭ گوزەللىگى بلور اوچونده علم و معارف لازىمدر. بالا ايله زور كىشىنىڭ بىر صورتىڭ گوزەللىگى بلودە تفاوتلرى يىنە شول سببىندىر. نادان ايله عالمنىڭ بىر ادبى شعرىنى تىقدىر ايتودە باشقىلقلارى عالمنىڭ حيات اشلىرىنى وبو شعرده بولغان ماطورلقلارنى بلووى آرتق اولدى اوچوندىر. فىنى و علمى بىر نرسەنى كورگاندىگى علم ايبەسىنىڭ لذتە نووى نادان كىشىنىڭ لذتە نودىن آرتقىدر. اش و هنرنىڭ كوكلارگە تاثيرى هنر اش ايبەسىنىڭ علم و معارفى ايله تناسب بولغان كىمى، بىر هنرنىڭ ياخشىلىغىنى و آنى كورگانە لذتە نىمەك و آڭلا وچىنىڭ علمى مقدارندەدر. بودە علم فاعىللىرىنى بلونىڭ نىتىجەسىدىر

علوم طبيعىه، صنايع نفسيه، تصوير، رسم، موسيقى و شعرلرگە كىرىك و لازم گنە توگل، بلكە علوم طبيعىه اوزى شعرىدىر، علوم طبيعىه ايله شعر ضدىلر دىمەك بىك زور خطادور. درست يقىن قوه سىلە عجبە نىمەك قوه لرى بىرسى اىكنچىسىنە ضددر. حتى مفكرە نىڭ اوتكونلىگى ميل و شعور قوه لرىنى اوتىرگان كىمى شعور قوتلى بولسە، مفكرە دە ئولەر. شول سببىن بونلر بىرسى دىگرىنە ضددر. لىكن علوم طبيعىه ايله شعر بو نىسبتە توگل. علوم طبيعىه نى بلەمەك خيال، طبيعت و هنرلر دەگى ماطورلقلارنى بلووينى و سۇيۇوينى ناچار كورسە تىمى؛ بلكە علوم طبيعىه شعر نىڭ خزىنەسىدىر. هر كىشى علوم طبيعىه دن خبر سز بولسە، كائىناتدە بوشلىقدىن باشقىە بىر نرسە دە كورمە بەچكىدر. علوم طبيعىه ايله اشتغال ايتوچىلردە قوه شعرىە باشقىلارندىن آرتق بولا. «غاچ مىللر» نىڭ طبقات ارض فنندە يازىمىنى اثرلرىنى، «مسترلوير» نىڭ «دىنگز ساحللىرىندە» يازدىغى كىتابلرىنى هر كىشى اوقور ايسە، علوم طبيعىه نىڭ انسانەك شعر سويلە و قوه سنى آرتىروينە ايمان ايتەر. «غايىنى» صوڭقى عصرلردە آروپادە يتشمىش شاعرلر نىڭ ايك مشهورلردىن اولوب اصلى آلماندر آنىڭ ترجمە حياتىنى هر كىشى فكرلەسە، علوم طبيعىه ايله شعر نىڭ بىر كىشىدە جىيلووينە اوشانور. «علوم طبيعىه اوققان انسان شعرىنى احترام ايتىمەز». اعتقادندە بولنىمەك آخىملىق، ايمان سزلىق توگلىمىدىر؟ نادان قاشندە اهمىتسىز سانالغان صو طامچىسى

علوم طبيعیه گه آشنا بولغان عالم نظرند بو طایفه یاشن پیدا ایتەك قدر قوت بولغور، نادان كچكته كيتيك فار كيسه گنده هيچ بر اهميت طایبا آلماسده میقرسوقوبدن فاراغان عالم نورلی عجبلی بلور شکلاری كورر . نینگزسر نوگه رەك طاشنگ میلیون یلر مقدارنده سیلرر اچنده فالووینی بلگان طبقات ارض عالمینگ قوه شعریه سی ایله هیچ نرسه بلمه گان نادانغی شعر قوه سنی بر درجه ده بولورمی؟

علوم طبيعیه دن خبرسز انسانلر اوزلرینگ اطرافلرینی احاطه ایتکان اورمان، آغاچ، طاش، اوله نلر وباقچه لرده غی ماطور اقلرنی بلمه دکارندن صوفرلدر . دینگز چیتلرنده یاشه بده قارماق آو ایله بالق سوزمه سدن عمر کیچروچیلر دینگزنگ ایگ بیوک لندننی یوغان دیقلری کبی علوم طبيعیه بلمه گان آدملرده حیاتنگ زور لندننی ضایع ایتلر . لکن مع التأسف انسانلر کیره کسز نرسه لر ایله، اسقوتیا ملکه سی «ماری» نك طاشلانقدقلریله یونان شعرلرینی تنقید ایله عمرلرینی ضایع ایتسه لرده ایگ زور شعر دیوانی وایگ فائلی جناب حقنک قدر تیله یاصالغان بیرنگ طبقه لرینی فکر له مه زلز بویانه زدن اوقوچیلر بوبیشنچی قسمنگ علمی قاعده لرینی بلورگه توقاؤون صنایع نفیسه نی ترقی ایتدیره چک علوم طبيعیه دن باشقه ممکن بولماون وبوفنلرنگ اهل فکر اوچون اوزلریگنه بیک زور شعر دیوانی بولولرن آکلامشلردر . معارفه قیمت نسبه :- معارفنگ فائلی بیان اولندقدن صوگ معارف آراسنده نسبت قارامقده زور واوزون بحثلرگه محتاج اولما یاچغمز طبیعیدر . معارفنگ فائلی سی بلینسه، برسینگ ایکنچیسندن فائلی بولووی بلنه چکدر . بر علم حیاتده ایگ فائلی علم بولسه، فکرنی ترقی ایتدروده ده ایگ فائله لینی بولووی معلومدر . معلومات آرتدیره ق اوچون بر توری، ذهننی ترقی ایتدیرمک اوچون ایکنچی توری تربیه گه محتاج اوله ق طبیعت وحکمت الهیه دن جز بولغان اقتصاد فانوینه مخالفدر . وجودده گی هر نرسه اوزینه چیکله نگان وظیفه نی ادا ایتوب اوسه ر؛ قوت کسب ایدر . قزل توسلی هندی وخشی حیوانلر ایله طارطشووندن یوگور وینگل حرکت ایتونی اوگره نور .

بو علمى نتيجه سنده آوچىلقد مهارت كسب ايتەر. اويون وگيمناستىق كيتيرمه گاننى عيانتدهغى نورلى حركت و اشلىرىدىن تحصيل ايتەر. هندىنىڭ اوزون مدت تىجر به صوكتنده تحصيل ايتىكان يۇگۇر ووى، وحشى حيوانلىرىنى قوللىدغى دقت و بىلمنى غير طبعى اويونلارده طابىق مەكن توگل، جنوبى آفرىقادغى وحشىلارنىڭ كوزلىرى اوزلىرى قاچقاندە يا كە قوغاندە يراق حيوانلارغە فاراولرىدىن تىلسقوب كىمى بولغان؛ اوزاقدىن كورولرى، حيات ومعيشتدەگى حاللىرى اوزلىرىنە تىوشلى بولغان وظيفەلرنى ايفا ايتىرمەكتەدر. حال شول رەوشدە ايكىن انسانلارغە حيات و طورمىشلارنىدە رەبەر بولغان تربيه لارنىڭ دە فەكر و ذهنلرنى اوستروولرى شىبە سزدر.

لغتلرنى حفظ ايتىمك قوۋە مذكەرنى قوۋتەلەگان كىمى علوم طبعىدە قوۋتلى؛ بلكە ذاكەرنى قوۋتلاوى لغتلەرگە نسبتگە كوب درجەدە آرتقىدر. چونكە ذهن و فەكرنىڭ قوۋتلا نووى آنى اشلەتمك نتيجه سىدەر. علوم طبعىدە و كىمىا فنندە ذكر ايتىلگان نرسەلرنىڭ مادەلرن تىركىپىن، جاذىبە، ضيا، حرارت، اىلكترىك قانونلىرى كىمى نىھايە سز نرسەلرنى بىلەك ذهن و فەكرنى اشلەتودن باشقە مەكن توگلدر. بوفەدە مذكەرنى اشلەتورگە حاجت كورلىگان علملرنى ذكر ايتەچك بولساق، آدم تىشرىچىندە غنە دوقتور ذهنى آلتى مرتبە اشلەتورگە محتاجدەر. نباتات عالملىرى اولەننىڭ ۳۲۰ مڭ، حيوانات عالملىرى ايكى مىليون مقدارنىڭ حيوانلارنىڭ جنسلىرى بولوون بىيان ايتىمىشلردەر. علوم طبعىدە نىھايەت درجەدە زور، بىرگە كىشىنىڭ فەكرى احاطە ايتەرلىك بولما دىغىدىن نىچە قىسىملەرگە آيرىلوب ھەر قىسىمىنە بىرگە كىشى تىخصص ايتىمىشدر. علوم طبعىدە بوقدر بىيوك ايكىن شەكسىز بوفىندە مذكەرنى امتىحان و اشلەتودە لغت يادلاودىن كىم توگل؛ بلكە آرتقىدر. چونكە كىلمات ايلە ذھندن فالەچق فەكرلەر آراسىندە مناسبت كىمى و قىندە اتفاقى؛ عاوم طبعىدە لازىمدر لغتدە طبعى مناسبت بىر طاقىم اصول، رىسملردىن و قانونلرنى ايتىضاحدىن عبارت بولغانلىقىدىن مەنا ايلە لفظ آراسىندە مناسبت عرضىدەر. علوم طبعىدە ايسە سببىدەر.

لغتلر عقلغه موافق بولماغان علاقه‌لارنى آڭلاتقانده علوم طبعيه عقلگه موافق علاقه‌لارنى آڭلاتمقده در. بونك اوستينه علوم طبعيه‌نك آدمگه حكم فوهسى بيروى فكرلنسه، لغتده نابولماغان ذهننى امتحان ايتو فائده‌سون بيرويده معلوم بولور. استاذ «فاراڭاى» تربيه فكريه حقتده سويلاگان خطبه‌سنده: تربيه عقليه‌نك اياڭ فائده‌سزى حكم ملكه‌سن كيمتكان تربيه در» ديه‌رك قيمتلى برسوز سويلامشدر. تربيه عقليه‌ده گى بوكيه‌چيلكنى تربيه‌ده گى ترتيبسرلكدن كورمشدر. بوايسه شكسز بر حقيقتدر. چونكه لغتلرنى كامل بلسه‌كده علوم طبعيه كى درست نتيجه و حكم چفارو ملكه سىنى بيروى. علوم طبعيه ذهن اشله‌تورگه‌گنه توگل، بلكه انسانلرنك اخلاقلرنى تربيه‌لرگه و حر تربيه بيروگه ايسك بر نچى سبيلردندر. قاموسلر فلان ماده و لغتنك معناسن، نحو و صرف كى فنلر بر مخصوص قاعده‌لرنى بلدرلر؛ شاكردلرده بونى هيچ فكرلرون آروطه‌اسدن اشناچلى برسوز ديوب قبول ايتدرلر. بوايسه تعليمده استبداد ديمكدر. علوم طبعيه‌ده ايسه حال باشقه ره‌وشده‌در؛ علوم طبعيه‌ده انسانلرنك سوزلرى دليلسز قبول ايتلمى. كچوك شاكردلر بيله هر نرسه‌نك صورتنى ذهنلرينه عرض ايتوب، اولزلى حقيقتنى آڭلارغه تيللر. درستلگينى دليل ايله اعتقاد ايتمه‌زدن قبول ايتيلر. بوايسه شاكردلر استقلال روحنى اوستره. استاذ «تندال» ديدگى كى: علوم طبعيه بحث نتيجه‌سنده انسانده تواضع و درست اعتقادلر اوستره علوم طبعيه خرافاتلر ايله تارتشده‌غندن انسانلرنك دينى تربيه‌لرينه بيك زور فائده‌لر كيتره در.

استاذ «هكسلى» خطبه‌سينك آخرنده: «درست علوم طبعيه ايله، درست دين طوغانلردر. برسينك ايكنجيسندن آيرلوى ايكيسنده خراب ايتدر. علم دينگه موافقتى سببلى نجاج طايقان كى دينده علمگه موافقتيله نجاج طابار. فيلسوفلرنك سیرتلى آنلرنى فكرلرگه يته‌كله‌گان نرسه دين روحنى بولدغندن دينك يمشى بولورغه لايقدر. بلكه علمنى طاشلاواوزمى چرناب آلمان مخلوقاتنى بلو و اوفودن مانع بولغانلغندن دينگه مخالفدر.

بونارغه كچك مثال اولارق: بر محررلرنڭ يازعان كتابىنى طشندنغنه قاراب
 اچنده گى معنا و كمتلر ينى بلمه زدن آدم لرنڭ آنى ماقطاو لرينڭ قيمتسز
 بولوو ينى مثالغه آلورغه ممكن. قياس اينسهك، بتون انسانلرده كائىناتنى
 ياراتقان جناب حقه نسبتله شولاي، بلكه موندنده ناچار برحالده، انسانلر
 طبيعتنڭ ماتورلغىنى فكرلرگه و قتلر ينى صرف ايتوچيلرنى شلته ليلر، جناب
 حقنڭ غريب مخلوقاتلر ينه فارشى ادبىزلك كورساتلر؛ بو حال علوم
 طبيعىه او قماو لرنندن طوغان دينسزلكدر. علوم طبيعىه
 او قومق جناب حقنى بلورگه و كائىناتنڭ زورلغىنى طانورغه
 سبب، بيك بيوك عبادت، تسبيح و تهليلدر.

علوم طبيعىه بتون كائىناتدهغى نظاملى حر كتلرگه اشانورغه و احترام
 ايتەرگه سبب بولدغندن، دينگه موافق بولغان كى ايمان قوه سنده آرندرادر
 علوم طبيعىه او قغانلر كائىنات آراسندهغى مناسبتنى تجربه سوڭك بلوب، جناب
 حق ايله كائىنات آراسندهغى علاقهغه ايمان ايتەرلر؛ بخشى و نچار نتيجه لرگه
 اشانورلر. جناب حقنڭ عقاب و عذابنى دنيادهغى نظاملرغه امانت ايتوو ينه
 آدم آنارغه اطاعت ايتمك اوچون يار اطلغان طبيعتده و قانونلرده بيك زور
 فائده لر بولوو ينه ايمان ايتەر. علم بزگه اوزمزنڭ قوت قدرتمزنى و بارلقغى
 سرلرنى بلدر دگندن علوم طبيعىه ايله دين بردر. علم، بزگه بلوى مهكن
 هر نرسهنى كورسه توب، چيكلر ينى بلدره؛ انسانلرنڭ جناب حقنى آڭلاونده
 استبداد بولينه كر وب، جناب حقنى بلمهك ممكن توگل ديه حكم ايتمهز ...
 علم، زور قوت آلدنده انساننڭ عقلى كچوك بولوو ينى بلدر دگى كى تقليد
 و آدم لرنڭ فكرلر ينه صوقر كيونچه اطاعت ايتدر ماز. علم، جناب حقنى
 اور و تكان پرده لرنى آچار. هر نرسهنى آچق ايتوب بزگه كورساتور.

خلاصه علوم طبيعىه فكرمزننى اشله تو اوچون ايڭ نفيس علم بولغان
 كى كامل معيشت و نركلاك يول ينى كورسه توده ده بر چيدير. لفظلرنڭ
 معنالر ينى حفظ ايتودن البته ذهن، فكر و دينى تربيه مز اوچون ايڭ كيره كلى

بولغان علوم طبیعیہ آرتقدر. یوفارودہغی قابو علم ایگ نفیسدر سو الینہ؟
البتہ علوم طبیعیہ دیمک جواب بولاچقدر.
تورلی علم ومعارفی شرتی حکمتلرنک بعضیسینہ اوغشانہ چق بولساق،
علم طبیعینی انسانلرنک عقللری ایرشمایہ چک درجہ دە کمالات وفضائل
ایہسی، وبتون اوئی اشلری آناغہ طانتشرلفان وآنک عقلی، مهارتی واخلاصی
آرفاسندہ بتون نظام حاصل بولسہدہ، برچیتلوکدہ اونوظلغان وباشرلگان
خاتون کبیر. بتون عائلہنگ اشینی اشلہدکی حالده اوزینگ تکبر
فرداشلری آراسینہ بیزہ نوب ویجشی کیوملرن کیوب متکبرانہ چقار. لکن
شول قدری بارکہ: بوتکبرلی، اشلوکلی، ماتور خاتونلر چیتلوکلردہ
اونوظلغان بولسہلردہ، علوم طبیعیہ دنیاغہ پادشاه بولوب، قیمتی ماتورلغی
تقدیر ایدلمشدر.

عقل تربیہسی

هر وقتک تربیہ ایله اجتماعی قانونلر آراسندہ زور مناسبت بار. چونکہ
ایکیسینکدہ طوواچق اورنی انساننک عقلیدر. ایسکی اقلرنک تاریخلرینہ
کوز یورنلسہ، آدملر دین ایله کوچلہنگان وقتلردہ بالالر مجبوری تربیہ
ایتلولری کورلور. (۱) «پروتستانت» منہبی ظاهر بولوب دینی اشلرنی
فکرلہونی درستلہ گچ، تربیہدہدہ انسانلرنک فکرلری باشقہلاشدی. فائدهلی
وضررلی تربیہلر آراسی آیورلا باشلادی. انسانلر استبداد، ظلم آستندہ،
بیہودہ نرسہلر اوچون باشلری کبیسلیگانده تربیہدہ حکومتلرنک آور
قانونلرینہ موافق بیہودہ اشلر اوچون قانچی، طایاقلر ایله قیناو، قولافلردن
طارتو، یوزلرگہ صوغودن عبارت ایدی. حکومتلرنک سیاستلری آلوشنوب،
استبداد، ظلم بترلوب جزالر چیکلہیتلگچ، بالالر تربیہسیدہ باشقہلاشدی.
جزالر ایله تربیہلہو بترلیدی. انسانلرنک فضیلت وبقوالقلری اوزلرینی نعمت
وانلنلردن محروم ایتولری ایله چیکلہنگان زاهد ودرویشلک عصرلرندهدہ
(۱) فیلسوف الله کتابندن ورسولنک درست حدیثلرندن عبارت بولغان
دین اسلامنی چنلاب بلسہ البتہ باشقہ تورلی سویلہراییدی. لکن... (مترجم)

تربیه بالالرنی هر نرسه دن طبیو و محروم ایتو قاعده سینه بناء ایتلگان ایدی. فکر و عقیده لر باشقه لاشوب، آدم لر حلال نعمت و لذت لر نی اوز لر یینه درسته گنج اش، اشتغال و قتلری فسقارتلوب، راحت و بوش و قتلر کوبه یتلدی. استاذ لر بالانک شهوه تینه حریت بیروب، طبیعت لر ی استه گان نرسه لر ی، اویون، کولکیلرنی بالالرغه مباح ایتدیلر. مونه بویاندن توری عصرلرده تعلیم ایله اجتماعی نظام لر آراسنده غی مناسبت آکلانغاندر.

ینه بو اوزگارشرلر ایله بو اوزگارونک سببی بولغان توری فکر لر آراسنده مناسبت بار. بر نیچه عصر لر اوّل انسانلرنک دین، سیاست و تعلیم خصوصنده اعتقاد لر ی بر ایدی. اول وقتده حکم سورگان تربیه و او قو یوللری اوز گهر ر دیوب اول زمان آدم لر ینک خاطر لر یینه ده کیلی ایدی. آدم لر او چون ایك فائده لی و اشکلکی بولغان حریت شخصیه نی سه و مک فکری طارالون «پروتستانت» مذهبینی میدانغه چقاردی. نتیجه ده کوب دینی مذهب لر و هر توری سیاسی مسلک لر میدانغه چقدی. ایسکی تربیه گه فارسی انگلیز فیلسوفلرندن «باقون» بیک زور صوغش آچدی. حریت شخصیه نی سه و مک فکری آرطوب، تربیه و تعلیم یوللری کوبه ییدی. دین، سیاست، فلسفه و تعلیم ده گی بو اوزگارشرلر حریت شخصیه نی سه و مک و آنارغه حر یصلق نتیجه سنده میدانغه چقمشدر.

کوب کشیلر او قو یوللر ینک کوبه یونی یار اتماسه لر ده، تربیه و تعلیم گی بو اختلافی تربیه او چون طوغری یول کشف ایته چکدر. دینی مذهب لر نک کوبه یو وینه کوب کشیلر قایغور سه لر ده، تعلیم یوللر ینک کوبه یووی حیات اشلرندن بحث ایتهر گه بیک زور یاردچی بولدیفندن، و تربیه ده ره بر طوتلاچق بیلگی بر یول بولمادیغندن، بیک فائک لیدر. حقیقت و مقصوده جینه ک توری فکر و مذهب ایبه لر ینک بحث، تفتیشلر یینه و آنلرنک اوز مذهب لر ن طار اتولوینه باغلودر. بحث ایدوچی بحثنده حق ایله باطلنی فاتناشدر سه ده، محاکمه میداننده حق ظاهر بولاچق؛ باطل و یا کُش فکر لر طاشلانچق؛ خراب بولمابه چق حق بناسی باقی فلاچقدر. هر کم نادانلرنک

اتفاقلرى، بحث ايتوچيلارنىڭ اختلافلىرى وعالملىرىنىڭ اتفاقلىرىنىڭ عبارت بولغان
 افكار عمومىيەنى اعتبارغە آلسە، ايكنچىسىنىڭ اوچنچىسىنە نىگىز بولوونى
 بلور. حال شول رەوشك ايكان اوقو بوللىرىنىڭ كۆبە يولرىنە فائىلى
 وكيلىچكە گى سعادتكە سېچى كوزى ايله قارامق لازىمدر.

حاضرده انسانلارنىڭ تربيه حقنىڭغى فكلرلىرىنىڭ بحث ايتەچكەز. تورلى
 فكلر ومذھبلرگە آشنا بولوب، تورلى فكلرلىرىنىڭ محاكەمە ايتكلاچ، مقصودغە
 ايرشورگە وسيله بولغاننى قبول ايتەرمز. حاضر ياكى وايىسكى تعليم بوللىرىنى
 مقابلە ايتوب بحث ايتەرگە كىرشەچكەن.

برعىب بتورلسە، عادتكە آنىڭ اورنىنە ايكنچى تورلى آناغە ضد بولغان
 غىب پيدا بولادىر. آدملىر بدنەگە گنە خدمت ايتىمكە ايكان، بر عصر
 اوتەسدىن بتون آدملىر يالغىز عقل تربيهسىنە خدمت ايتونى مقصود ايتوب
 طانودىلر؛ اوچ ياشدىن اوزماغان بالالىرىنى آنالار، استاذلر آلدىنە كتابلر
 قويوب اوقتورغە باشلايدىلر؛ انساننىڭ حياتىدە اياڭ محتاج بولغان نرسەسى
 علمگنە بولويىنە ايمان ايتكانلر ايدى؛ كۆب زمان كىچىمەزدن انسانلر
 ايكى مذھىبىگە درست بولماونى بلوب، حقيقتىنى آڭلاب عقل وبدن هر
 ايكىسى تربيه گە محتاج بولوونى فەلەب، ايكىسى ايله دە عمل ايتەرگە
 باشلارلار. آدملىر حاضرده كوگلىدىن حفظ ايتونىڭ ضررلىرىنى آڭلاب، ضرب
 جدولى تىرتىب ايتىدىلر. چىت تللىرىنى بالاغە اوگرەتكەن بالاغە اوز تىلىنى
 تعليم ايتو اسلوبىگە، طبيعتىنە موافق اصوللر حاضرلەيدىلر. انسانلر تربيه دە
 شول درجە گە ايرشكلاچ، قاعدە ايله تربيه لىھو اصولى بتوريلوب، ذهننى واطمى
 نورغان جزئىياتقە تطبیق اصولى ايله تعليم باشلانەچقى شېھەسز. شاكرد
 جزئىياتنى اوگرەنوب، شول جزئىياتلردىن كلى قاعدلر چقاروب، باشنى قاعدە
 يادلاپ واطودن قوتلاچقىدر. بو اصول سېبىلى ذهن علمى خىزىنە ومنبعىدىن
 آلمانلىقندىن بو درست و موافق اصولدر. ذهننى اشلەتمەزدن تحصيل ايتلىگان
 علم قوتسىز و كوچسىز حاصل بولغان مال كىبى ضائع بولووى، بتووى ياقندىر.
 اوشنداق جزئىياتقە تطبیقسىز، اشلەتمەزدن ذهنلرگە آطلغان قاعدلردە كوچسىز

طابلقان مال كبی اونوطلوب، ذهنلرده اثری ده قالماز. اشله توب ذهنگه بیرله شدرلگان علملر خاطر دن هیچ بروفقن چقهمازلر. قاعده گنه یادلاب اوقوغان شاگرد حفظ ایتکان قاعده سینی اونو طقانلغندن حیران وعاجز فال؛ جزئیاتقه تطبیق ایله اصل لغتنی اوقوغان بالا هر یاکی مسئلهنی حل ایتکان کبی ایسکی مسئله لرینده حل ایته آلور. قاعده یادلاب اوقوغان بالا ایله لغتنک اوزن و جزئیاتقه تطبیق ایله اوقوغان بالا آراسنده غی آیرما اجزالری برسی ایکنچیسینه نق طوتاشوب یابشقان اوستینه اولنلر چققان توبه ایله اجزالری اوچوب طورا تورغان قوم توبه لری آراسنده غی آیرما کبی اولگیسی نی قدر جیللر قاطی بولسه ده، اوچمی؛ ایکنچیسینی آزغنه جیل بولسه ده اوچوب بنه در. ایکنچی اصول ایله اوقوغان ذهنلر فکر و تفتیش ایتهرگه اوگره نگانلگندن قاعده نی حفظ طریقله اوقوغان بالانک ذهنی ایرشمه به چک معنالنری چقاررغه مستعد بولادر.

آدملرنک قاعده یاتلاطونی شولغتنک بناسی بولغان جزئیات ایله آلماشدرو کیره کلگن بلولری همه صورتلری ذهنده اورناشمازدن تلك معنالنری حفظ ایتدرونی طاشلاولری اولگی و قتلرده برنجی مرتبه بالالرغه اوقوطلغان نحو، صرف و بلاغت فنلری کیچک تروب اوقورغه سبب بولدی، مشهور عالملردن موسیو «مارسیل» : «نحو. صرف، بلاغتنی برنجی درجه ده بالالرغه اوقوطلهق مناسب توگل، بلکه بونلر جزئیاتنی بلودن، حقیقتلرنی برسن ایکنچیسینه تطبیق فکرله ب اشله تودن حاصل بولا طورغان قاعده لر» دی.

خلاصه مذکور فنلر لغتنک اصلی و فلسفه سیدر. هیچ بر امت اوزینک لغتنی قانون یا که قاعده لر واسطه سیله وجودکه چقاره آلمی. بلکه لغت نلده استعمال ایتلوب، شعر و خطبه لر سویله نوب کوب زمانلر ایشتلگچ نحو، صرف و بلاغت قاعده لری تألیف ایتمک خاطر لرگه ده کیلمه زدن نتیجه ده لغت اوز اوزندن میدانغه چقادر. «ارسطاطالیس» علم منطقنی یونانلیرده غی مناظره نتیجه سنده تألیف ایتمشدر. خلاصه مذکور فنلر لغتنک یمشی بولمقلرندن لغت اوگره نه زدن بونلر نی شاگردلرگه اوگره تمک جائز توگلدر.

ايك اولگى تربيه بالالردهغى. مشاهده قوسى اوسترمك بولورغه تېوش.
 آدملىر بالالرده اعزالرىنى اشلەتورگە ھوسى بېك زور بولغانلغىن بلوب
 خطالارنى آڭلادىلار؛ بالالرنىڭ اويون، كولكلرى ھەر حرىكلرى مقصودسىز
 بىر اش بولماوينى، بىلكە بو حرىكلەر بارچەسى كېلەچككى مەلوماتلارنى نېگىز
 و طىبىعت تەھوى بولوون بىلدىلەر. انسانلار فىلسوف «باقون» نىڭ بارلىق
 - موجودات - علوم طىبىعە نىڭ اساسىدر. بو علملەردە آدملىرنىڭ ترقىلرى جىسمىنىڭ
 صفاتلرىنى، عرضلرىنى بلوب، فكرلارنى اشلەتمەك ايلە اولاقچىدر. ھواس، تربيه
 ايتلەسە تەلىم دولاونى قابىل بولمايەچى درجەدە بوزوق و ناقص بولاقچىدر
 دېگان سوزىنى آڭلادىلار. مشاهە - كورونىڭ فائىسى رسام، علم نبات
 و ھېوان، كىمىيا، طىبىعت، ھېئەت، ھندسە و باشقە فن عالەملارنىڭ مەخسوس
 توغلى، بىلكە ھەر نەرسەدە كى حەقىقەت و سىرلارنى آڭلاغان فىلسوف، بارلىق باشقە
 كىشىلرنىڭ كوزلىرى كورمەگان مەنلارنى كوروب شەرلەندە انسانلارغە تەئىرى
 روشدە آڭلاتقان شاعرلار اوچونە فائىلىدر.

اصول تەلىمە زور اوزگارىش كېتىرگان و علمنى سۇدرگان نەرسە بولسە
 اولدە درسنىڭ لىتلى و كوڭلى كونەرە طورغان بولويدر.

علمنى سومك و درس ايلە لىتەنەمەك شا كردىڭ آڭلاوى وراحتلەنوى
 نېجەسنەدر. شا كردىڭ اوزىنە عرض ايتلىگان مەلوماتلار دىن وراحتلەنوى
 فكرىنىڭ شول مەلوماتلارغە محتاجلغىن، وراحتلەنەوى بولنارغە استعدادسىز ياكە
 درسە كى تەلىم كىفەيتىنىڭ بوزىلغىنىدۇر. شول سېبىدىن مەلىمنىڭ ايىڭ مەھم
 وظيفەسى طلبەلرنىڭ ھوس و آرزولارنى نە نظارت ايتوب، تېندەي درسكە ھوس
 و استعدادلارنى بىلمەك و بالاغە ايىڭ لىت بېرەچك مەلوماتنى ايىڭ ياخشى روشە
 بىان ايتەكدر. بالادەغى ھوس درسنىڭ نىجايىنە ايىڭ زور شاھىد بولغان كىمى
 بالانىڭ ھوسلىكى درسنىڭ آلفە كىتمە وىنە ايىڭ بېوك دىللىدر. بالالردە ھوس
 بىسە مەلىمگە درسلىرى كىسىمەك لازىمدر. شول جەھەتتىن بالالارنى درس آرارلارنىڭ
 شەر طىبىعەغى بېرلەرگە و باقچەلەرغە آلوب چەقماق، علمگە رغبتەنەرمىك ھەدە

شول مقصود اوچون، خطبه‌لر سؤیله تمك يولاتمق كوبه‌یدی. بالالارنى استه‌گان نرسه‌لرندن محروم ایتمك درویشلك عصرى تربیه‌لری تمام بتورلدى.

تربیه‌ده‌گی بو اوزگهرشلر آراسنك مناسبت بارمی؟ «اصول تعلیم ایله طبیعت قانونی آراسنكغى مشترك بولغان نرسه موافقت‌رکه: اصول تربیه شونى تلیدر. چونکه بالالارغه استبداد ایله معامله‌نى بتورمك یه‌ش وقتلر نك اوزلری استه‌گان نرسه‌نى اشلرگه حریت بیرمك طبیعت قاعه‌سیدر. كوكلدن حفظ ایتدروب، اوقوطونى بتروب صورت، شکل، آلتلر ایله آغزدن اوقوتوق تربیه ایله طبیعت قانونلرینی جیيو دیمكدر. قاعده حفظ ایتدرو اورینه لغتنی اوزینی اوقطوب، قاعه‌نى صوكت درجه‌ده اوقوطوق لازمدر. انساننك هر اشه‌اوسووی شول اشدن لذتله‌نووی، آرزووی ایله بولغندن بالاغده درس‌لرنی زینتلی و آرزو ایتهرلك ایتمك برنجی درجه‌ده مهم وطبیعتکه موافق بر وظیفه‌در.

شول سببلردن بزرگه استاذ «بیستالوژی» نك حکمتلی سوزنی خاطرمدن چغارمازغه تیوشدر: «تربیه عقلنك اوسووینه، دوردن ایکنچی دورگه کروپنه موافق بولورغه تیوشدر» تربیه عالم‌لرینك بو سوزنی تکرار ایتولری بو مذهبك موافق وایه‌رگه لازم بولغان بر حقیقت بولوون «میسترمارسیل» طبیعت یولی تربیه‌ده ابك کامل بول» دیمشدر. «میستر وایره»: معلومات ازله‌ونی بالانك اوزینه طابشرمق آرتقدر. چونکه بالانك اوز فکری اوری حقنده باشقه‌سینك فکرندن درستدر». معلم، معلمه و استاذلرنك ذهنلرینه خدمتچی بولولری و آلارنك ذهنلری استه‌گان نرسه‌لری اوگره‌تولری درسده بالانك، اوسووینه برنجی سیدر.

لکن بویاکی اصول تربیه‌ده امید ایتلگان فائهلرنی بیرمده‌دی. بالالرنك کوبسی بو وسیله‌لرنی مکروه کورمه‌کده‌لر. بو عجب بر اش توگل. چونکه بو اصول تربیه‌نك ترفیسی اقتدارلی معلملر، تربیه‌گه آشنا معلمه، استاذلرنك بولووینه باغلودر. آلت‌نی قدر یاغشی و محکم بولسه‌ده، اقتدارسز، چولاق کشینك قولنده اشل‌میدر؛ معلملری اقتدارسز بو یورطده (انگلتره) تربیه

و تعلیم که اهمیت بی‌رسمه دگندن تربیه نمرده بیرمی. بلکه افتد ارسز، معلوماتسز معلملر او چون ایسکی طریق فائز لیده بولسه بولور.

امید ایدلسگان بیوک مقصود لرغه ایرشور که سبب و وسیله بولغان تربیه ننگ میم فاعل لرینی ذکر ایتنه من. ۱) تربیه ده ینگل شیدن آورغه، بسیطدن مرکبکه کوچمهك لازمدر: عقل، باشقه اوسه طورغان نرسه لرکی، اوسو ونده بسیط بولغان صورتدن مرکب بولغان صورتکه ایله نوب طور دغندن تربیه عقلغه، حالگه موافق بسیط روشک باشلانوب، آقرو نغنه مرکبک گه ایله ندرلور که تیوشدر. بالائی تربیه ایتمه گان وقتک ترتیب رعایه ایتلوب، اول بر توری صوکره ایکنچی، اوچنچی السخ توری علملر تعلیم ایتلور که تیوشدر. بونک سببی عقل بالاده کچک وقتک اویغان ماغان بر حاله بولوب آز آز اویانوب، تمام اویغان فاچقنه انساننک بلاغتکه ایرشویدر. بناء علیه علملرده برهم اوگره تلوب، ملکه آرتووی ایله آرتدر لوب، علملرنک خاتمه سی ملکه ننگه خاتمه سی بولورغه تیوشدر.

۲) عقلنک اوسووی باشقه نرسه لرنگ اوسووی کیی الک مرتبه ده چه چلگان حالندن نظامی و طوپلانو حالنه کروب، ترتیب کسب ایتهر؛ بلاغتکه ایرشمک ایله کاملله شور؛ ترتیب و نظامی نی قدر بولسه طوغرولغی، اصابتیده شول درجه ده بولور.

شول سبیدن عقل اول مرتبه د کوز وتل کیی کمالنه ایرشور. ایلک مرتبه ده کوز یا قطلق، فراکلفدن باشقه سنی آیرماسه ده، کورر که عادتله ندکچه کورووی آرتوب هر توری توسلرنی، شکلرنی آیرور. عقلده کوز کیی اول مرتبه ده حتی آیرمالری بیك زور بولغان نرسه لر نی آیرماسه ده، صوکره هر توری اینجه معنالر نیده آیرادر. تربیه ننگه شول فاعده گه بناء ایتلووی لازمدر. چونکه بالانک، اول درجه ده اوفورغه طوطنغان شا کردنک ذهنینه نچکه معنا و فکرلرنی قبول ایتدرمک ممکن توگل ایکن، نیندای معلم بالانک ذهننه فکر بیردره چک لفظلرنی حفظ ایتدره بلور؛ لفظ یادلاطغان بالا ایکی حالنک برسند بولنور. معناسنی آکلامازدن لفظنی، یا که آورو آکلاشماغان

بر معنا حفظ ايتەر. بالا نرسه لرنى طانماسدن، اوخشاشلى نرسه لرنى آيورماسدن
 كورگان نرسه لرينك خاصيتلرنى بلمه زدن اوقوغان قاعده لرنك لفظلرينى آكلاماز.
 شول سيبدين بالانى اوقوتورغه باشلاغانده ينگل، بسپت بولغان معنالرنى
 اوگره تمك ايله باشلارغه تيوش؛ ذهننده فكرلر بيرلهشكاندن صوكت خطأ
 ايتنهز؛ كوب معنالردن حاصل بولغان فكرلر آچق درجه ده بلنگاچ، عمومى
 قاعده لر اوگره تيلور.

(۳) بالانى تربيه له و امتلرنى تربيه له و نظام واسلوبنه موافق بولورغه
 تيوشدر. بو حقيقتنى وراثت نظامى تاكيد ايتهدر؛ آدملر آنا، آنالرينه،
 بابالرينه اخلاق و خلقتنه اوخشيلر. عقلده بولا تورغان مجنونك كى
 نرسه لرتون نسلگه نيچه بوونلرغه قدر سرايت ايتهدر. انسانلرنك جنسيتلرينه
 هيچ برتورلى سبب تاثير ايته آلمى. چيت خلق آراسنك اوسسه ده، فرانسوز
 بالاسى فرانسوز بولا. شول ذكر ايتلگان قاعده بارچه آدملرده طابلمان
 كى، عقللرده كورلهدر. آدملر تيز وقتده تربيه ده انسانلر اوزلرى
 اوسكان شول طبيعت قانونينه اييره چكلردر. بناء عليه بالالرنى تربيه له و مز
 عوما عقلنى تربيه له و قانونينه موافق بولورغه يعنى مدنيتك اساس بولاچق
 تربيه بولووى لازمدر. انسانلر آراسنك مدنيت ضرورت سببى مجبوريدر.
 بارچه انساننى مدنيتله شورگه مجبور ايتكان ضرورتلر بالاده ده بار. بناء عليه
 بالانى تربيه له و مدنيت كى اوسوونده هم ترفيينده مجبوريدر. موى شول
 رهوشده آچق سويله مك ممكن: عقل اوزينى هرتورلى آور مسئله لر،
 مشكللكلر چورناب آلووينى بلوب، شول اوزينى چورناغان آورقلرينى
 چيشه رگه، تفتيش، فرض، تجربه مقارنه طريقه كرشه مشدر. معلومات كسب
 ايتكاچ، علم و معارف تحصيل ايتهرگه عقل اوزينه ذكر ايتلگان مقارنه،
 فرض، تجربه، تفتيش اصولندن باشقه يول طاپمادى. بالا عقليتك بارلق
 دنيا سينه مناسبتى بارچه انسانلرنك عقللرينك مناسبتى كى بولغانلغندن
 بالانك عقليتك مذكور مسئله لرنك اصللرينى باشقه آدملرنك عقللرى كى
 مقارنه، تجربه، فكر، تفتيش ايله گنه بله چكلر.

۴) یوقاروده ذکر ایتلگان فاعله مزدن ایشتوب یا که عمارسه ایله حاصل بولغان علمنی فکر واستدلال طریقله کسب ایتلگان معلوماته قوشارغه نبوش بولوون آکلارغه تیوش. چونکه انسانلرنک ترفیسی ذکر ایتلگان فاعله وفانولنر ایله میدانغه چقمشدر. انسانلغی طبیعت ایشتلگان وکورلگان نرسه لر ایله فکری و عقلی بولغان نرسه لرنی آکلاو کیره کلگن کورسانه در؛ علمی فاعله لرنی تألیف و ترتیب ایتمه عمل و تجربه سز ممکن توگلدر. علمی فاعله لر ترتیب و نظاملی علمنک اجزاء و ماده لری و تجربه سز حاصل بولولری ممکن بولغانلغندن هر علمنی تجربه ایله باشلامق لازمدر. بر نرسه نی فکرله و آندن معنالر چقارمق کوب ماتیريال - ماده - و مشاهده سوکنده غنه ممکندر. بونارغه لغتنی مثالغه آلساق لغتنک یاصالووی و بلاغت، فصاحتنک نهایتینه ایرشووی نحو، صرف، بلاغت فاعله لری یاصامازدن ألك شول لغتنک ماده لرنی و ترکیبلرنی حفظ ایتدکن سوکنده شول لغتنک فاعله لرنی تألیف و بلمک ایله بولادر.

۵) مذکور فاعله دن ینه شول نتیجه چقادر: شاگردلرنک اوزلرندن نتیجه چقارتورغه، تفتیش و استدلال ایتهرگه فزقدرغه تیوشدر. چونکه انسان بوترفیغه اوز اوزینی تربیه له و ایله گنه ایرشمشدر. شاگردده اوز اوزینی تربیه له سه، مقصودینه ایرشه چکدر. بونارغه زور شاهد: خصوصی اوقوب اوزلری اوزلرنی تربیه له گان کشیلرنک مدرسه قانونلرنه موافق اوقوغان و مدرسه لرده جیتشکان کشیلردن آرتق درجه ده معلومات کسب ایتولریدر. چونکه مدرسه شاگردلری نجاح و علم مدرسه پروگرامینه ایبه روده گنه دیوب اعتقاد ایتلر. بونلر هیچ قایوسی اوزلرنک استاذلردن اوستون بولونی امید ایتیلر. بونلر آدمنی چورناب آغان ایك اهمیتلی نرسه لرنی آدم هیچ برکمک یاردمندن باشقه بلگانلگن ایسلرینه ده کیتز میلر. هرکم اوز لغتنی هیچ کمدن یاردمسز اوگره نووینی خاطر کزگه کیتزگز! بالانک اوزی مدرسه ده اوقومازدن حیاتلغی کوب حکمتلی نرسه لرنی بلوونینی فکرله کز! تربیه لری اهمال ایتلگان بالالرنک کورستکان اشلرن

وهرکون تربيه لئمکه، او قوتلئمهده بولغان بالالرنڭ زيره کلککاري نى ملاحظه ايتکز! بوزق نظامى مدرسه لرده بر نرسه اوگره نه آلماز دن عاجز قالغان شاگردلرنڭ علم و معارف تحصيل ايتوب آدم بولولرن خاطر کزگه آلكز! بونلر هر فايوسى فکړلئنه، درست يول و نظام ايله شاگرد درسنى حاضر لئسه، آز بر مساعه ايله اور طاقه ذهنلى شاگردلرنڭ علم يولنئغى هر آورلقلرنى كچوب حقيقى معلومات آلاچاغى بلنور. خلاصه شاگردگه هر نرسه نى سويلو اور نينه اوزندن اشلئتمک، فکړلئتمک لازمدر. شاگردنڭ معلوماتسز فالووى اوزينڭ غيبيلگندن توگل، بلکه بز نڭ غيبيلگمن دنر.

شاگردلرنڭ فکړى بر نرسه نى مکروه کورسه، بز قوت ايله كوچلب، شاگردنڭ فکړ و ملکه سنى بوزامز. شاگردنڭ فکړينى بوزوب، هر نرسه آچق تفسير ايتمه گانك آکلمايه چق بر درجه گه کيتر گاج، اصول تعليم شول رهوشك بولووينى اعتقاد ايتهمز. اوزمز بر نرسه دن عاجز بولساق، اوقوته طورغان اصولگه نسبت ايتهمز. شول سبب دن بونداى معلملرنڭ تجربهلرى بز حاضر بيان ايتکان اصول تربيه نڭ ضررينه دليل بولا آلماز. بناء عليه تربيه هر وقتده، هر حالک طبيعت نظامينه موافق بولورغه تيوشدر. معلم هر زمان كچوك و بيوکلرنى اوز فکړلرن اوزلرى تربيه لرگه مستعد ايتهرگه بار قوتنى صرف ايتسون! باشقه تورلى بهر سبب ايله ملکه و عقلنى کمالغه ايرشدر و غيرتکه کيترو ممکن توگلد.

٦) توبانك ذكر ايته چگم سؤال تربيه يوللرينى اولچرگه ميزان بولاچقدر. تربيه شاگردنڭ طبيعتنده لذت و شادلق وجودك كيتوررمى؟ — تربيه اصوللرينڭ برسى ايكنچيسينه آرتق و فائلى بولووى آكلشلماسه، يوقاروده سويلئنگان قاعده لرگه موافق بولووى ايله اولچه مك لازمدر. بر تربيه اصولى، شاگردنڭ ذهننده لذت، شادلق وجودك كيتورمه سه فائده سزدر. طاشلامق لازمدر. بالانك طبيعتى ايڭ زور ميزان بولغانلغندن اوشانچلى اولچاودر. هر فائده لى اش و معلومات لذت و شادلق وجودك كيتردگى كى هر ضررلى اش طويدره، بالقتره در؛ لذت پيرميدر. بالانك هر درس دن نفرت ايتوب،

بالانك طبيعتندن توگل، بلكه اصول تربيه نك بوز وقلغندندر. « فلنبرج »
 « مينم تجر بهم بالالرده غى يالقاولق آنلرنك طبيعتلرنده گى غيرت وحر كترلينه
 مخالف اصول تربيه دن وانك بوز وقلغندن، ياكه آورودن بولوون كورساته » دى.
 بالالرده غيرتنك آطلوب توروى يغشى اصول تربيه نك تائيرندن
 حاصل بولغان لت نتيجه سيدر. خلق آراسنك آزدرجه ده طابلا تورغان بعض بر
 ذهنلرى قوئلى وعالى بولغانلرى باردر، كه درست تربيه وتعليم سوكنده غنه
 آيروب بولادر. بوعالى ملكه لر شاكر دى مخصوص باشكه ايرشكاچ وملكه سنى خدمت
 ايندررگه اقتدار كسب اينكاچكنه اش وشغلله نوگه ليافت كسب ايتيه؛
 ونتيجه ده درسدن پيدا بولاچق نفر تكه فارسى فكرى لت ايله مقابله ايتيه
 آلار. توبان درجه ده گى ملكه لرگه ائيه بولغانلرده درس او قودن حاصل
 بولغان لتلر درس او قورغه آنلرنى قزقندر. فقط تربيه ترتيبلى بولووى
 شرطدر. معلم نك مقصودى شاكر دنى لتلر ندر و بولورغه تيوش. معلم بونارغه
 باشقه بريول طوطسه خطاء ايتمش بولور. تجر به لر بزگه هر كون شاكر دنى
 لتلر ندره چك وشادلندر هچق يوللرنى كشف ايتوب تورادر؛ باشقه دليلرده
 بو اصول نك درستلگينى اثبات ايتهدر.

بو قاعده لر نيگنه سويله ومز كوب كشىلرنى قناعتلر ندرماز ديوب،
 تربيه نك عملى چهل نريده ذكر ايتونى مناسب كوره مز: كون بكون مذهبى
 نارالوب تورغان استاذ « بستالوژى » « تربيه، بالاييشگنك ايكن باشلانورغه
 تيوش » دى. ياكى طوغان ايمچك بالاسينك اطرافينه كوزن آچوب
 اومطلوب قاروينى فكرله نسه استه رسته مه ز، تربيه نك شول وقتك باشلانوينه
 اشانورمز؛ بالانك آلندنه بولغان هر نرسه نى آلدينه، ئه يله يدرووينه، قولينه
 ئله كگان هر نرسه نى ايهووينه وهر طاوشنى آوز آچوب طكلاوينه دفت
 ايتسه ك، بو حقيقتنى آكلارمز. مونه بو حال بالانك ياكى يولدزلر و آلنلر اختراع
 بيك زور معنالى قصيده، ديوانلر تاليف ايتووينه بر نچى باصقچدر. بالانك
 ملكه سى، فكرى طبيعتيله اوسه رگه مستعد بولغان اولدغى كى، فاپلانوب
 فالونیده بيك قابل. حال شول رهوشه ايكن بالانك ذهنيه ملكه لرون

قوتلە بە چك ماده لر ايله ياردملەشمك لازميدر؟ بوسؤالگە جواب طبعى لازم ديمك ايله اولاققدر. «بستالوژى» بالاغە معلومات بىر و حقنە: «هجا – الفبى – كتابى تاليف اولنوب، بالا كچوك وقتنە هر عائلەدە اوقلورغە تيوشدر. بو كتاب، لغتنك هر طاوشىنى اچينە آلورغە كىرەك بالا بيشگندە ايكن بو كتاب ايله بالاغە لغتنك هر طاوشىنى اوگرە تورگە تيوشدر كە: تكرر اوقونتيجه سنە. بو طاوشلرنى بالا سويلى آلماز سەدە ذهننە يرلشوب فالور» ديدر. بيستالوژينك بوسوزينە بالالار تربيه سى حقنە غى: «آنا بالاغە ايك اول اسملر، اورينلر، هر نرسە نك مناسبتنى، خاصيتنى و كورنە طورغان اعضالرنك وظيفەلرينى اوگرە تورگە كىرەك» ديگان سوزن قوشساق، بيستالوژىيانك عقلنى اول مرتبەدە تعليم ايتەرگە درست بر يول آچماوى معلوم بولسەدە، روح علمى و فقنچە بحث ايتسەك، شايد مقصودنى تابارمز: «بالانك ذهنينە ايك اول درجەدە بولنى طورغان – بسىط – ياقطيلقى، مقاومت و طاوشلرنك تاثيرندن طوغان حسلر اورناشور؛ مركب بولغان حسلرنك بولنى طورغان حسلردن اول حاصل بولووى ممكنە توگل. بالانك ذهننە بوشكللرنك صورتلرى، ياقطيلقنك خاصيت و درجەلرن مقامت قوتلرن، درجەلرينى بلودن باشقە حاصل بولمى. چونكە كورينە تورغان شكللر، ياقطيلقنك هر تورلى نوعلرى، مقاومتنك (قارشىلاشو) تورلرى واسطە سىلە طوطلە طورغان صورتلردن باشقە بىلنمەز. درست و آچق طاوش، بلمسز طاوشلى سوزلردن اول بولنى، باشقە نرسەلردە شول رەوشدە بىلنە، مونە شول قاعدەگە) بولنى طورغان نرسەلردن آفرىلاب بولنە طورغان نرسەلرگە كوچو) بناء ياقطيلقنى و آنك تورلى توسلرينى، هر تورلى طاوشلرنى، مقاومتنك هر تورلى جنسنى و درجەلرن كورسەتە طورغان كوب نرسەلرنى بالالارغە اوگرە تورگە تيوشدر. بونك درستلگىنى بالانك اوبناوندن، قرداشينك يالطرى طورغان تيمەلرنى طوطووندن، آتاسينك ميبقلرى ايله اوبناوندن و هر تورلى توسلرنى كورووى كوكلنى شادلاندر و ندىن بلورگە ممكندر. تربيه ايتوچينك كولكى سوزلردن، قوناقنك بارماغينك طاوشلردن و هر تورلى اولدە كورمەگان نرسەنى كورگانندە شادلاننووندن

طالور. مریبه لرنڭ عادتلرینه کوره، عادی هر توری حرکتلرینڭ برنجی درجه ده گی تربیه گه بیوک یاردملری تیوی سبیلی زور وظیفه اوتاله در. بولردن باشقه بالانڭ فکرینه و اوسوینه کوب یاردملری تیه چک کوب نرسه لر بولسه ده، ایڭ اوّل بالاغه شول ذکر ایتلگان نرسه لرنی اوگره تمک تیوشدر .

بالاغه فکری استه گان صورتلرنی آلوب بیرمک بالانڭ سلامتلیگینه، مزاجنه کوب تأثیری بار. برنجی درجه ده گی تربیه نی کورسه تور اوچون کوب نرسه لر بیان ایتمک ممکن؛ فقط جینشمک، اوسمک (نشو، ارتقاء) فاعله سینه رعایه ایتوب، چیکسز بولغان نرسه دن چیکلیگه طابا ترقی ایتدرو ایڭ مهمدر؛ بالاده غی ملکه قوه سینی اوسترمک اوچون آرالرنده آچق درجه ده آیرما بولغان نرسه لرنی، توری توسلرنی و طاوشلرنی، قاطی و بومشافلقلرنی آیرندروب، آقرنلق ایله زورراق نرسه لرگه طابا ترقی ایتدرمک لازمدر.

اشیاء درس لری تربیه نڭ برنجی درجه سینی کامله دگندن آنیه ملاحظه ایتدردن تیوشدر. لکن علم اشیا اوگره توده گی اصول تربیه انساننڭ کچک و یاشلک وقتنڭ غی طبیعتی استه گان تربیه سینه باشقه در. «مستر مارسیل» دیور: «علم اشیا اوگره تکانک بالالارغه نرسه لرنڭ نیندای اجزالردن، کیسه کلردن باصالغانلغینی یالغز سوز ایله گنه اوگره تمک لازمدر. بالا اوزینڭ هر کونگی حیاتنه اوزلگندن علم اشیاغه دائر کوب معلومات آلمقه در. جیکلک، آورلق، شکل، هر توری توسلرنی، بیلگی حیوانلردن بیلگی طاوشلرنڭ چفووینی هر کون اوز اوزندن اوگره نه وبله در. زور ایغاج، معلملر یوق وقتک کوب نرسه لرنی شولایوق هیچ کمک یاردمندن باشقه اوگره نه در. بالاده هر نرسه نی اینجه له و، تفتیش له و نی قدر بولسه، شول مقدارده حیات یولنه و میداندن ترقی ایتدردن. بالا وزور کشیلرنڭ حالی شول ره وشک ایکن، بو ایکی آراده غی (مراهق) یاشک هر نرسه نی کوروب، بلو طریق بولغان مشاهه اصولینه بناء اوگره نودن یازو و حفظ ایتدرو یولینه سلوک ایتو یارارمی؟

سؤالینه البته یاراماز دیوب جواب بیرلور. عمرنڭ هر دورنک تعلیم برره وشه بولورغه تیوشدر. بالانڭ اوزنک گی میل ومیلنی سه ومک حسی بونی بیک آچق کورسته در. تزڭ اوستنک او طورغان بالانڭ یوزیکه فارار او چون او مطلقوی، اوسته لگه یوش قوی ایله صوزوب طاوش چقارغانک سیکڭا: «بو یاڭی طاوشنی ایشت!» کبی اشاره ایتوب قاروی، زورراق بالانڭ آنالرنه: «آنام بونیندای عجلی نرسه، قارا!» و: «بونارغه باق» کبی سوزلری بونلرنڭ طبیعتلرنک تورلی میل وحسیات بولووینی آچق کورسته در. لکن نادان آنالر: «شغلله ندرمه! نیک طور!» دیوب اورشوب، بو یاڭی طبیعتنی اوتره لر. بالالر اوزلرینی تربیه ایتمک مریبه لری ایله باقچه لرغه چقاندی اوله نلر، چه چکلر جیوب آنلرغه یخشی، مانور دیدرگانچه گه قدر کورسته لر. بونلر بارچه سی تربیه ده طبیعت قانونینه ایبه رو وبالانڭ هر سویله گان سوزن طکلاب فکرینی دقت وملاحظه گه او گره تمک لازم بولووینی بلدره در. عقلی آنالر بالارغه آفرن، آفرن، آورلق، یومشاقلق، توس، ته م کبی نرسلرنڭ اسم و خاصیتلرینی او گره تکانک بالاده بار قوتنی صرف ایتوب معلوماتنی کوزی کورگان نرسلرگه تطبیق ایله بو آور، بوفزل دیوب حکم ایته در. بالا هر یاڭی نرسه کورگانده معلوماتینه تطبیق ایتوب فکرینی اشله نورگه او گره تور. آکلاماسه یا که آکلاودن عاجز بولسه، تکرار صورارغه عادتله نه در. اگر آنالر: «مین سین بلمه گان خاصیتلرینی بلم» دیسه لر، بالانڭ ذهنده زور حرکت حاصل بولوب بلورگه آرزو ایته: بلسه بالا غایت شادلانا؛ آناسیده شادلغینه اشتراک ایته ر. شول ره وشده بالالرده رغبت اویانور؛ آناسندن نرسلرنڭ خاصیتلرینی بلدرووینی استه ر. بالانڭ رغبتی آرتقان صایون آناسی آرتق معلومات بیروورگه تیوش. ایشته بوره وشده بالانی تربیه لهو آنی ملاحظه وفکر کوزی ایله هر نرسه گه فارارغه او گره نه. علم اشیادنک مقصود شول. اما بالاغه، بونرسه نی قارا دیوب، هر نرسه نی اوزن کورسه توب او گره نلسه، بالاده اوز اوزینی تربیه لهو - تربیه ذانیه - یوغالدر. بالا شادلانو، لذتله نودن محروم بولا؛ طویو، کوکلسنک طوغادر.

بناءً عليه علم اشيا او فوئقانه اولك سويلهنگان اصولغه بناء نرسهنى خاصيتلى ايله اوگره تلمك لازمدر كه: بالا ذهن لذتى، درست سهومك و رغبت حسى كسب ايتهر. بواوچ سبب ايله بالانك فكري ترقى ايتوب اوز اوزىنى تربيه لرگه ايله شور. علم اشيا اوگره تكانده اؤيده بولغان نرسه لرنيگنه اوگره تىماي بلکه باقچه، ايگنلك و صو بويلارنىغي ئه بيلرلى تعليم لازمدر كه: ياش وقتنده آلمان علمن ئوسمه سدن، بلگان نرسه سن «علوم طبيعیه» گه قدر آلوب باروب طوئاشدر رغه شول وقتنه غنه يول آچلور.

بالانك ياكى چه چك و گوللرني جيفانغى، اولك كورمه گان حشرانلرني فوغانغى، واق طاشلرني، صدفلرني جيره شدر گانگى لذتلى بيان ايتوب بترلك توگلدنر. معلم بالاغه شريك بولوب، بالانى شادلاندر رغه و آنى هر نرسهنى تفتيش لرگه اوگره تورگه، نرسه لرني صفات و تركيبلرني بلدرورگه طرشووى لازمدر. اورمانلرده بالالر ايله برگه يوروب، اوله نلرني تفتيش ايتكان نبات عالمى، بالالرنك نى قدر شادلانغانلارن كوروب و تجر به لب بله در.

تربيه ده باكون (انگليز فيلسوفلرنيك استاذ و باشقلىرندن) مذهبنه ايبه رگان هر كشى يعنى طبيعت خادملرى بو تربيه نك موافق و بو اصولغه ايبه رمك نيوش بولووينه اعتقاد ايتمكه لير. بالا، توس و گللرنك يافراق، شكل و صفاتلرني، حيوانلرده غى قانات، آياق، موگز و توسلرني بلسه، نبات و حيوانلرده غى اسرار و حقيقتلردن بحث ايتهر گه طونورغه اوزينه يول حاضرلر. بو تربيه بالانى بحث و تفتيش لرگه و هر نرسهنى اطرافلچه صفاتلرغه ده اوگره ته.

بز آدملر آوزندن: «بوايسكى اصول تربيه و قتلرني ضايع ايتنه، يازلقان نرسه لرني كوچرمك و حفظ ايتمك فائده سذر» سوزىنى ايشتورگه نى قدر مشتاق، بولساق، انسانلر آراسنده بوايسكى، ناچار اصول تربيه و فكرلرنك شايع بولووينه شول قدر تأسف ايتهمز. انسانلر طور مشلرلى اوچون لفظ حفظ ايتهر گه توگل، بلکه عقل و فكرلرني ترقى ايتدررگه و هر نرسه دن بيوك معلوماتلر چغاررغه محتاجلر. ساعتلرچه دفترلرگه قاراب، اوزلرنيك هنر و صنعتلرندن باشقه سببه فكرلرلى بورمه گان، باقچه لرده او طوروبك آنده

اچودن باشقه برلنت و معرفت آلمانغان كشى، يا كه اورمان و صحرالرنى آو
يىرى گنه ديوب بلگان بىر ايهسى كى، يا كه حيوانلرنىڭ حشرات، آياقلى
مال، آو حيوانى كى قىسملرگه گنه بولنووينى بلگان آوچى كىك بولماسقه
تيوشدر. بلكه اوزمىنى چولغاب آلمانغان هر نرسه ده مال كىسب ايتودن باشقه
مقصود و آرتقلىق بولووينى حاضره طوتارغه تيوشدر. هر حاله طبيعتنىڭ
ماطورلغىنى طانورلىق و تفتيش ايتىرك درجه ده بالانك طبيعى رغبتىنى
اوسدىرك لازم. لىكن ماده گه چومغان كوب كشىلر دنيا ده غى اسرار و حقيقتلرنى
آكلامىچە دنيدان كوچەلر. حيات قانونلرنى تقدىر ايتە آلەلەر. بو بىك
آياقلى حال. انسانلر حيات قانونلرنى بلو هر علم و فنغه، صنایع نفسیه و
فلسفه گه فارغانك آرتق، بدن و عقلنىڭ هر كىلرینه، اجتماع و شخصیت يوللرینه
نىگىز بولووينى تىزدن بلورلر. بوسوزلرنىڭ درستلىكى بلىنسه، بالانك فكرىنى
ذكر ايتلگان روشك تربيه لو كىلەچكە بالاغه بارچه اشینه رهبر بولاچق
علمى نتيجهلر چقارطورغه يول حاضره و آنك ذهن حياتى اوچون كىرەكلى
معلومات ايله طولترودىن عبارت بولغان تربيه بولاچقىدر.

انسانلرنىڭ «رسم» درسلىرىنى تربيه قىمىندن صاناب، مدرسه پروگرامىنه
قدر كرتولرى عقل تربيهسى خصوصە فكرلىرى اوسوون كورسه تەدر.
معلملرنىڭ رسم اوگرەتولرى طبيعتنىڭ امرىنى و آنك قىزدرغان نرسه سىنى
بىرىنه كىترودر. بالالرنىڭ آدملىر، اۆيلر، آغاچلر، حيوانلرنىڭ صورتلرىنى
ياصولرى آنلرغه زور لىتلر بىرگانن هر قايومز بلەمز. انساننىڭ هر نرسه نى
كوچروچان - تقليدىچى - بر طبيعتك بولووى بالانى اوزىنه اوخشاغان
صورتلرنى ياصارغه قىزدرەدر. بالالرنىڭ هر تولى غرىب نرسه لرنى كورگانك
آيوررغه طرشولرى آلارنىڭ بلو قوه - قوه ادراكه - لرىنى قوتلەب دقتلەرگه
اوگرەتور و ترقى ايتدرر اوچون طبيعت طرفىدىن بىرلگان زور قورالدر.
اگر معلم، معلملر رسم اوگرەتكەنك طبيعتنى اوزلرینه رهبر ايتسەلر
ايدى، بالانى لىتلندىرر و فكرىنى اوسدىرر ايدىلر. بالا ماطورلىقى ايله اوزن
آلدانا تورغان هر تولى حسن و ميلن اوسدىرەچك آدم صورتلرىنى، كورنىشى

ايله لندلندره تورغان صغر، ات واؤى صورتلرن رسملەرگه طوطنه. معلم معلملر مونه شول طبيعت يولى ايله رسم اوگرهتسلر بالالرده زور حسلر وميللر اوياندرغه بيك زور خدمت ايتهلر ايدى. هر تولى بوياولر ايله رسملرنى بوياو بالاغه مشكل بولسه، اول قونداش ايله گنده قناعتلنه، هر تولى بوياولر ايله بوياو ميسر بولسه، بوياو صاندغى، پومالاسى قولينه نوشسه، بو آنك اوچون ايك فوانچلى بر نرسه، بتمى وكيمومى تورغان بر خزينه حكمنك بولا. بالانك بر نرسه نك شكلىنى ياصاوندن ايك زور مقصودى بويادور. بالا حرفلرنى هر تولى بوياولر ايله بوياونى زور نعمت سانى. معلم ومعلملر خطالق ايتسه لرده، بو اصول ايك برنجى اصول و «علم روح» گه موافق وايك فائلى اصولدر. لکن كوب معلم ومعلملر بالانك فكرىنى مشكل رسملر ايله آرۇطالرده بالانك رسمك دقتسزلگينه وكوكلى فابتووينه سبب بولالر. اؤل مرتبه ده بالاغه رسمى رسم درسلى تعيين ايتله زگه نيوش. هم آور رسملر ايله بالانك فكرىنى اوترو موافق توكلدر. بالالارغه اؤل مرتبه ده بويار اوچون آغاچ صورتلرى وايك جيكل خريطهلر رسمى ياصاتلسه، رسم درسى اورينه طورا.

بزنك بوسوزلر يمزدن رسمنى كوچروب اوگره تو اصولينه منكر بولوويمزنى آكلماق نيوش وشايد آكلاشلغاندرده. مين طوغرى—مستقيم—صزق منعى—كه كرى—صزق ايله رسم تعليم ايتوگه آرتق درجه ده منكرمن. «فنون جمعيتى» نك رسمگه دائر نشر ايتكان كتابنى كوروب زياده تأسف ايتدم.

بو كتاب ده شا كردار گه رسمنى بيك ينگل روشده اوگره تورگه وعده ايتلگان بولسه ده صزق وقلرنى طوغرى صزق، كه كرى صزق وقلرغه تقسيم تعريى ايتوب باشلانغان؛ افقى، عمودى وهر تولى زاويه لرنى تعريى ايتلگان هر تولى صزق وزاويه لردن ياصالغان بيك آور شكلى ايله طولترقانلغندن كتاب آور، مشكل روشك تاليف ايتلگان. شا كرد بو كتابنى اوزينه رهبر ايتوب، رسم اوگره نه باشلاسه، رسمدن اخلاصى فابتوب بو فنگه دشمان بولور....

.... رسم اوگره تور اوچون ایڭ جیڭل اصول اوستهل اوستینه پیالا قویوب پیالا آستینه بر رسم قویوب، شول رسمنی پیالاغه کوچرتمک و پیالا اوستینه کاغد قویلقانک صرغان صرقلری پیالادن کورلگان رسمینه موافق بولوراق درجه ده اوگره تمکدر.

خلاصه رسم اوگره تکانک بالانی لدنله ندررلک روشده اوگره تمک لازمدر. بردن بالاغه ئله نیندای زاویه لر، صرقلر، مشکل شکلر اوگره تمک فن تربیه گه وطبیعتکه مخالف بولدغندن استاذ « میستر وایز » شول ایسکی اصولنک رسم، هندسه تعلیمنده ضرری بولووینی بیان ایتمشدر.

هندسه تعلیمنک ینگل یول کورسه توب: هندسه ده تعلیم ایتلگان شاقماقرنک رسملرن کاغد اوستینه قویوب شا کردگه قلم ایله اطرافنی تکرار صردرغاچ، کاغدگه فاراب رسم ایتررگه تیوشدر» دی.

هندسه نی انسانلر طورمش کیره گی اوچون تحصیل ای توب بناء، اؤی و باشقه نرسه لرنک مساعه لرینی بلور اوچون اوگره ند کلرندن شا کردگه هندسه تعلیم ایتنک وقتده ده هندسه اوگره تور اوچون کاغدلردن هر توری بویاولر بویاب، زینتله ب باصالغان اؤیلر استعمال ایتلوب حیاتقه تطبیق ایتلورگه تیوش. مهندس و بناء یا صاچی یا لغز اوزینک حواسینه اوشانوب اشلگان کبی بالاده بلگان معلوماتنی اوزی هندسه قوراللری استعمال ایتهر حالگه ایرشکاج، هندسه آلتلری ایله تطبیق ای توب عملده کورسه تور اوچون قوؤنی بو بولده صرف ایتهرگه تیوشدر.

بو کتابنی طبع ایترمه زدن اؤل استاذ « تندال » طبیعتنک تربیه دن بر جزء بولووی خصوصنده مهم بر خطبه سویله ب، بزنگ فکرمنی قوؤله دی. خطبه سی مهم بولغانلغندن خلاصه سنی درج ایته چکمن: مین علوم ریاضیه معلمی ایدم. شول اثناده طلبه لرده « اقلیدس » تألیفلرینه و ایسکی هندسه گه زیاده رغبت کوردم. طلبه لرده گی بو رغبتنی کیمتور اوچون کتابک بولماغان مسئله لرگه ذهنلرینی دوندررگه طرشور بولدم. اؤل وهله ده طلبلرده نفرت وحیرانلق حسی کوردم. لکن زور عالملردن « نیوتون » نڭ بالا ایله باشقه

آدملر آراسنده صبر واوزون طوتا باودن باشقه صفاتده آيرما يوقدر، ياكه «ميرابو» نڭ خدمتچسپينه اش قوشقاندە مكن توگلكنگن بر نرسه گه نسبت ايتكاج: اول بو طاشلانق سوزنى نكرار سويله مهس» ديدكى كىبى شا كردنڭ مشغوليتى ايله شجاعتى قوّتله نديگندن بو نفرت بته چكدر. سوز كوگلينه تاثير ايتوب اوزينه اوشانو و آرزو فوهسى قوّتله نكاج، شكله نو درجه سندن قوّتله سه ده شادلىقى كوگلينه صيماسدن اشلەر گه ياكادن طوطنور. مين شول وقتده بالالرنڭ كوزلرينده شادلىق اثرلى كوروب مشهور عالملردن «ارشميدس» بر مهم علمى حقيقت كشف ايتكان وقتده نيچك شادلانغان بولسه مينده شول روشده شادلانوب «افندم! مسئلهنى چغاردم» ديوب ققرغان طاوشلرينى ايشتور ايدم. بو وقتده بالاده اوزينه زور اوشانو فوهسى آرطووى وبو حال ايده شلرينه تاثير ايتوب درسده آلفه كيتولرى بيانغه محتاج توگل. معلم لگمنڭ صوڭقى كونلرنده شا كردلر گه كتابده غى مسئله لر ايله كتاب طشنده غى مسئله لرنى حل، حاضر له ونى اختيارلرينه بيره ايدم. شول وقت كتاب ايچنده گى مسئله لرنى اختيار ايتكان شا كرد كورمه دم. بر مسئله حل ايتكانده يازدم ايتەر گه ايسته سم قبول ايتمه ز بولديلر. بو، بالالرنڭ فكرلى قوّتله نوب درسده آلفه كيتولرينڭ لنتندن ايدى. شاه كردلر ده بوفنگه رغبت غايت آرتدى. هر نرسه نى اوزلرى رسمله گانلرينى كوردم. مين شول وقتده پيداغوغيا آطالغان فندن هيچ خبر سرز ايدم. فقط مينم تربيه م طبيعت قاعده لرى ايدى. مين هندسه نى اوزين تربيه گه وسيله ايتدگمن الله ايشمه ميكا قوّت و اوستونلك بيردى. حياتده مينم ايتك لنتلى كونلرم بالالرنڭ فكرلرينى آچوب آنلرغه درس او قودىغم كونلر ايدى» مونه تربيه خصوصنده استاذ «تندال» فكرى شولدر.

بوفكر گه، يعنى اصول تربيه ده آدملر مساهله ايتكان تعليم قاعده سى آدمنڭ بتون عمرى بوينچه ذاتى—«اوز اوزينى تربيه له و بولوب، يعنى شا كرد اوز اوزينه استاذ، معلم ويول كورسه توچى. فكرى حركت شا كردنى لنتل ندرر گه تيوشدر» سوزندن عبارت بولغان اصول تربيه نڭ شول ايكى زور نيگزينه

بعض سوزلر قوشوب سويلوونی موافق كوردم. «علم روح» قانونی بويچه معلم بسيطان مرکبکه، چيکسز - غير محصور دن چيکليکه - محصورغه، ذاتيدن معنويغه كوچه رگه تيوش ايگان «تندال» چغارغان بوايكي قاعه ايله «علم روح» حکملرن جيوب اصول تربيه ده عمل ايتهرگه تيوش ياتيوش بولماويني بلورگه مکن، بلکه بوقاعده لر بوخصوصه برنجی اولچاودر. معلمنڭ، ذکر ايتلگان ره وشك اوقوتقان و تربيه له گان وقتك حرکت ايتوی بسيطان مرکبکه تدريجی کوچوی علمنڭ هم عقل اوسترونڭ ايڭ مهم قاعده لرندن ايکن «تندال» نڭ شول ايکی فکری (شاگردنڭ اوز اوزيني تربيه ايدوی، فکر حرکتی لدتلی بولووی) ده شکسز عقلنی اوسترو رگه برنجی وسيله در. چونکه آفرنلق ايله تعليم و شاگردنڭ باشقه کشی ياردمينه محتاج بولماوی اصول تربيه ده شول ايکی قاعه رعایه ايتلگان وقتده غنه مکندر.

بو اصول تربيه ده ذکر ايتلگان فايده لردن باشقه كوب فائده لر باردر. شاگرد اوز اوزيني تربيه له ر ايسه، اوقوغان نرسه سی آچی بلنوب ذهنك قالورغه سبب بولا. شاگردنڭ اوزلگندن استفاده ايتوی ملکه قوه سيني آرتدرا. ذهنده هر وقتده آريما وقوه سيني يرله شوب درسنده و معلومات آلونیده آلفه کيتووينه سبب بولا؛ شاگردنڭ آلفه کيتووی خاطر نده، ذاكره سنك حقیقتلرنڭ بيرله شووينه سبب بولوب نيندای معلم، کتاب، دفترلردن اوقوب اوگره نسه ده، بوفائده نی حاصل ايتووی مکن توگل. بوره وشك اوقواق کسب ايتلگان معلوماتنڭ نظامی بولووينه سببچيدر. بوره وشده گی تربيه و تعليم صوکنده چغارغان نتیجه لر هر ياکئی مسئله نی حل ايتهرگه سبب بولوب، ملکه لرنی ترتيبلرگه و اوسدررگه زور وسيله بولور. بو معلومات حفظ ايتلگان نرسه لر کبی قوه ذاكره اوستونده صزلغان يوللردن عبارت بولوب قالماس؛ بلکه فکرگه قوتلی آلت بولور. ذکر ايتلگان فائده لرغه بوتربيه نڭ شاگردلرنڭ اخلاقلرينه و جرأتلی بولولرينه هم ذهنلرنده صبر و ثبات اوسووی کبی شاگردلرنڭ استقلاللری اوچون لازم بولغان فائده لری قوشلسه نيقدر زور فائده لی اصول تربيه بولووی بلنور. ايکنهی قاعه بز

بولغان تعليمنىڭ لذتلى بولووى نشاط بېرە، ذهننىڭ طبعى اوسووينە ضرر كېلۈدن صافلى ھەم باشقە كۆپ فائىدەلەرى بار. بىز شا كىردىنى محروم ايتەتورغان «آزاد» تىسمە ايتەرگە لايىق بولغان ايسكى آدابلىرغە قايتىماساق، - البتە قايتىمىز - شا كىرلەردە ياراطوب اوقورغە لذت حاصل ايتىدرو ايسىڭ عزيز مقصودمز بولورغە تېوشىدرو. لذت سىزو ذهنىنى ھىركىتلەنورگە غايىت فزقەدرا؛ مكرۈە كورۈدن، آرودن صافلى. ھىركىم لذتلى بولغان نرسەلرنىڭ كوررگە، ايشتورگە و اوقورغە تەلەمەگان نرسەسندن آرتىق درجەدە قوۋە ذا كىرەدە فالوچان بولوۋىنى بلەدر. ملكەلر لذتەنسە، عرض ايتىلگان نرسەلرنى يىكلىك ايلە آلار؛ بالالر مكرۈە كورگان درس لىرىنە يالقاولق ايلە طوطنيورلەردە فائىدەلنە آمازلىر. مكرۈە كورگان درسنى شا كىردىن بىخىشى آكلامادغىدن بو درسدن غايىت نفرت ايتەر، قورقار. نتيجهدە ھىچ فائىدەلەنە آماز. بوسوزلردىن درسەدە آلفە كىتەمەك درست قاعدەلەرگە ايبىرۈب شا كىردە لذتنىڭ آرتوۋى سايبەسندە بولوۋى بلنور.

درسدن لذتلىق و نفرتلانۇڭ اخلاق تۈزەلوۋىنە و بوزلوۋىنە زىادە تائىرى باردرو، درسدن لذت آلفان شا كىردىن ايلە درسدن نفرت ايتىكان شا كىردلرنىڭ يۈزلىرىنە و حاللىرىنە قارالسە لذتلىنگان شا كىردنڭ نعمت، بخت اچىدە اخلاقى تۈزەلمەكە، ايكىنچىسىنىڭ عذاب، اوت اچىدە اخلاقى بوزلماقەدە بولوۋى كورلور. درسەدە آلفە و آرتقە كىتونىڭ ذىنگە و ذىھنىڭكە بدنەگە تائىرى ملاحظە ايتىلسە، درسىنى مكرۈە كورگان شا كىردىن غىستە و لذتلىنگان شا كىردنڭ صاغ و صحتى بىرنەدە بولوۋىنە معلوم بولور. درسنى مكرۈە كورمەك شا كىردىنى مەلمەگە دشمان ايتە، مەلمەدن ھىروقت انتقام آلورغە تەلەتە. ھىكىملرنىڭ دىدەگى كىبى انسان طبعىتەنشا فكرلەردە بىرلىك و خاطىرلەردە طوطاشو قانونىنە نابەدر. ادب بىروچى تربىلەۋچى، شا كىردىن و بالالرنى عذابلاسه اوزىنە دشمان ايتەر، شادلىندىرسە و آنلرنىڭ تەلەگان نرسەلرىنى بىرىنە يىكەرسە اوزىنە دوست و ياقىن ياقىن استاذ «بىلانز» دىور: ياشلىر تېوشلى رەوشدە تربىلە ايتىلسەلر، اوقورغە رغبتلىرى اوينارغە رغبتلىرىدىن كىم بولماس، بلكە تربىلە

ذهن و فکەرلرینی قوّتله وده او یون و ژیمانستقدن آرتق درجه ده تأثیرلی بولور. تعلیم ذاتی ننگ ایگ زور فائده سی مدرسه دن چیغو ایله کیسلمه ز؛ مجبوری بولغان تعلیم مکتبندن چیغو ایله نفرت و دشمنانلق سالورغه سبب بولور. «خاطره برک و طوطاشو» قاعده سی درست بولوی ثابت بولسه، آدم لر جانلرینی رنجته چک واقعه و حال لر ذکر اینلگانده آچولانولری شبهه سز بولسه، مکروه کورلگان درسلرنگ شاگردنی علمگه دشمن اینوب آچولانوی؛ سووب اوقغان درسلرنگ شاگرد لرگه علمنی سو درویده شبهه سز ثابتدر.

اخلاق تربیه سی

عائله تربیه سندن عبارت بولغان ایگ مهم اش باشک تورغان آنا، آنالر بالالر تربیه سی و آنلرنی گوزل خلقلر ایله خلقلاندرمق و ادب بیرمک خصوصه فکریورتمیلر؛ بو خصوصه غی مساهله کبی هیچ نرسه حقنه مساهله ایتکانلری یوقدر. بلکه آلاز بالا تربیه سنی بیک بیگل و آندن کیله چک ضرر بیک کچک، بالالرنک کوکلرینه تفتیش و سبب سز هر یخشیلقنی بیر له شدرمک ممکن دیوب گمان ایته تورغانلردر. اگر بو فکرده بولسه لر تقدیب نفوس علمندن - کوکللرنی پاکله و دن - خبر سز بولد یقلریندن بو علمنک آور و مشکل بولووینی بلمیلر! بلکه انسانلر بالالرینی تربیه ایتولرنده بیک زور مشکلکلرگه دوچار بولورلر. آنالر بالالرینه وصیت، و یخشیلق اوگره تسه لر، حقیقت و درست بولغان کوب اویلاو، تدبیر نتیجه سنک توگل، بلکه اوزلرینک وجدان و حسلرینک نتیجه سنک گنه؛ شول وجدانلری قوشقانی بیرینه بیتکروده آچو یا که رضالق وقتی بولوون آیرمیلر. وجدان اوزگارویله آنالرنک امر، وصیتلری اوزگاره در؛ اگر آنالر بالالرینه وصیت ایتولرنده بر قاعه، یول تونسه لر، بو یول و قاعده لری ایسکی عصرلردن قالغان بر عادت، یا بالالق و قتلرینی ایسلرینه نوشرمک، یا آنلرنک نادان خدمتچی خاتونلردن آلغان بالالرنی بوزوچان قاعده و یوللردن عبارت بولا.

«ريتشار» آنا، آنالرنڭ بالالرينه ئه يتكان وصيتلرينڭ تورليچه بولووينى ذكر ايتدككن صوڭ: اگر بونلرنڭ وصيتلرى جيبولوب، برەر كتاب يازلسه نوبانده ذكر ايتلگان روشك بر كتاب بولور، دى (۱) ئهى بالا! آناڭ شولاي اشلى. (۲) بالا! سين كچك بولساڭده بو زورلر اشيدر. (۳) ايڭ مهم اش حيات ميداننده آلفه كيتمهك و حكومت اشلرنده زور درجه لرگه منمهك. (۴) آدمڭ درجه و قيمتى دنيادهغى الوشى مقدارنك توڭل؛ بلكه آخرنده ده گى الوشى مقدارنده در. (۵) شول سببدين آدم بالاسينه ايڭ آرتق نرسه ظلمنى تحمل و عفو ايتمكدر. (۶) سيڭا هر كم ظلم ايتسه، سينده آنا رغه شول مقدارده ظلم ايت! (۷) طاوشلامه آي بالا! (۸) بالالارغه تيك توررغه ياراميدر. (۹) بالالارغه آنا، آنالرينه اطاعت ايتەرگه تيبشدر. (۱۰) اوزڭنى تربيه لرگه اجتهاد ايت! « موندای آنا و آنالر تياتر صحنه لرينه - استينالرينه - ايكى قولطوق آستينه ايكى به يله م كلغد قستوروب چققان مزاحچى مئثل - آرتيست - كيبلىر، اوڭ قولطقى آستنده نى بار؟ ديوب سؤال ايتلسه: «امر و فرمانلر؛ صول قولطغم آستنده آلارنى بتوره تورغان فرمانلر بار» ديوب جواب بيرر.

تربيه ده گى بو حاللر سياسى فانولر كى تيزدن آلشنيلىر. بلكه عصرلرچه وقتلر اوته: «آغاچلر اوسووى كى اوسوب آز وقتلرده غنه اوسووى سيزلميده. كوب نرسه لرنى بلورگه و تفتيش ايتەرگه توقطى. بن «لورد بالمرستون» (*) كى بالالر طبيعتلر يله خيرلى اعتقادنك، و باشقه كشىلر كى آنلر توزوك سياست ايله فضيلتنڭ نهايتينه ايرشورلر فكرنك توڭلمن. بلكه انسانلر تربيه ده نى قدر آلفه كيتسه لرده تربيه نظاملرى تاماآيىرينه ييتكرلمه سدن كيمچىلكلر قالور اعتقادنده من. تربيه و سيله لرى تمام ييرينه ييتكرلسه، واسبابلرينه تمام تشبث ايتلسه، انسان كمال حالنه ايرشور فكرنده بولغانلر زور شاعرلردن «شيلى» (۱۷۹۲ - ۱۸۲۲ ده وفات) فكرينڭ ايهەرچنلر يدر. «شيلى» دنيا، عادت و نظاملردن انتقام آلهق قصدى ايله انسانلرغه: «ناچار عقبك لركزنى و حكومتلر كزنى طاشلا كز! سفاقتلردن قولتوب نعمت

(*) انگليز سياسيونندن اولوب ۱۷۸۴ - ۱۸۶۵ ناريجنك وفات ايتمشدر.

وقور قولردن خلاص بولوب طنچلق ايچنك باشهرسز» ديوب قچقرغان ايدى. هر كشى آدملرنك حاللرینی فكرلسه، بوايكي مذهب ايكي سيده موافق بولماون بلور. درست، آدم انسانیتنى آرتق سووی ونیابت شفقتی ایله کمال وسعادتنکه ایرشووی امیدلی. هر اشدیه زیاده تعصب شول اشنك بولووینه، همت، اراده نك قوتله نووینه بر نیچی سبیلردن. انسان، مقصودینك وجودگه چقوینه اوشانماسه، مقصودی بولنده بر آدم آطلاماز؛ كوكلنی طوطرغان اوزینه اوشانو انسانده بولماسه، مصلحر هر وقتده اوزلرینك فكرلرینی درست صاناب ثبات كورسه ته آلماسلر ایدی. مقصودقه ایرشو اوچون کامل اعتقاد ضرر ایتمی؛ کامل اعتقاد ایتكان كشیلر مقصودلرینك كلپسنه ایرشمه سه لرده بعضیسنه ایرشورلر. اگر بولنده شول افراط محبت و اوشانو بولماسه، مقصودلرینك بعضیسنه ایرشودنده محروم بولور ایدیلر.

اگر بالالرنی تربیه لهو، اسبابی، وسیله لری تمام بیرینه کیترلسه، کمالغه ایرشولری ممکن، فکری درست بولسه ده آنا، آتالرده تربیه نك ایك مهم شرطلرندن بولغان ایزگولك، کورکام خلق، زیره كلك، اوزلرن طوطا بلو، حاجت وقتده اوزلرینه خواجهلق و اوزلرن طیوکی صفاتلری طابله مادیغندن بونارغده ایرشورگه قدرتمز بیتشمه وی معلوم. آدملر عیب لرنی، قصورلرنی اوزلرینك و حکومتلرنك اوستلریندن توشروب بالالرغه نسبت ایتهلر؛ آرامزده اخلاق و بالالرغه آنالر، آتالرنك معامله لری شول روشده ایکن نیچوك بالالرغه نسبت ایتهرگه ممکن؟! انسانلرده بوکونك شول قدر قصورلر، حماقتلر، خیانتلر، ظلملر، ذلتلر بار ایکن، بالالرغه قصورلرنی نسبت ایتمه ك ظلم و اوزیمزنی آلد ا مقدر. بناء علیه بالالرده غی قصورلر، عنادلر آنا، آتالرنك بالالرینه ناچار معامله لریندن طوغار. ظلم ایتوب، بالاسینه بیکرینوب ایهمزه گان خاتوندن نیندای یخشی تربیه و بالاسینه کورکام خلق بیرونی کؤته رسك! بالاسی بر نرسه نك المندن، آچیسندن آه و آه ایتكان وقتنك بالاسینی ارختكان آتادن بالا نیچك عدالت اوگره نسون؟ آیاغی، قولى یا باشقه اعضاسی بیریندن چققان حاله اؤیینه کوته روب کیترگانك، بالاسینی فاچی، طایاق ایله صوققان آتادن نیچك

مرحمت وشفقت او گره تلور؟ انسانلر آراسنك شول وحشى حيوان اشله مى تورغان وحشيلكلر، ظلملر عمومى روشك ايكن، نيچوك بيچاره بالاغه قصور نسبت اينتك كيرهك؟ بالالار فارا وچى خاتون يا آنالر بالالرنك صحتلرنك بوز و فلق يا آلارنك اوز سوزليلك لرن كورسه لر، بوزلرينه صوغارلر: بالا طايوب جفغان وقتنك بالانى طارتوب آلوب، اوستينه جيكرنگان آنالر نيچك بالا تربيه لسونلر؟!.. بوندای خلق و معاملهلر عمر بوينجه آنا، آنالر ايله بالالر آراسنك نزاع، چيكنسز طنچسزلقلرغه سبب بولا. بالانك طبيعى استه گان اوينلردن آنالرنك محروم ايتولرى بالانك طاملرلرنده ئره خو بيرله شدروب مرحمتسرك، انفاقسزلق، الفتسزلكگه سبب بولور. بالانى ماتور كورنشلرگه ماشيناده بارغان وقتلرده اوجماح كى باقچه لرغه قاراودن آنالرى طيبالر. انسانلرنك تربيه ده كمالگه ايرشمه ولرينه سبب آنا، آنالر بولووى بو كى نرسه لردن معلوم بولور.

بخشى تدبير وگوزل سياست ايله آنا، آنالرى بالانك اخلاق و آدابى درستلر و طبيعتينى زينتلر حيات ميدانينه چغارسه لر، اخلاقسز و ظالم، هر رذالتك ارتكاب ايتوچى خلق آراسنك بو بالا ياشى آلماز ايدى؛ آنك كوكر اگينك صاف و اخلاقيك گوزهللكى باشينه بلا و مشقتلر كيتروب طورر. شونارغه كوره هر وقت اؤى، عائله، حكومت، نظام و قانونلر خلقنك اخلاقيه موافق بولا. جمهورنك اخلاقي توزه لسه، قانونك توزه لور؛ اخلاق بوزلسه، قانونك شول درجه ده بوزلور. اخلاقلر ناچار ايكان قانونلرنى بخشيلاتمق ضرر ايتهر. بناء عليه آنا، آنالرنك بالالارغه فارسى جبر و قاطى معاملهلرى بالانى، خلق آراسنك غمى جهالت آچولر ينى و دشمانلقلر ينى فارسيلرغه و آلاغه فارسى مقابل ايتهرگه حاضر ليدر. آدم جيونى شول حالده بولغاچ، بالالر تربيه سينه هيچ اعتبار ايتمه زگه تيوش ديوچيلر بولنسه، آلاغه فارسى تربيه، ادبكه قزقدرمق، بار قوتنه زنى بويولده صرف ايتك تيوش؛ فقط شونى كوكلدن چغارماسقه تيوشدر كه: بوسوزلردن مقصدمز تربيه نظامى باشقه قانونلر كى تدريجى آلشدر و نى قابل؛ تربيه قانونلر آلشدر و

و بويولك قوت صرف ايتمك خلقنك اخلاق وعادتينه قاراب، تربيه نك اصلاح ايتلووي ملكتنك هر جهندن كور كامل شووينه محتاج ديمز.

بوعصر كشيلىرى سين ذكر ايتكان تربيه نظاملرن طوطا آلپلر، عمل ايتنه آلپلر، بناء عليه اخلاق تربيه سى نظامينى ترتيب ايتمه كيره كى، ديمه! چونكه تربيه اخلاقيه گه اهميت بيرمهز ايسهك، انسانلر هنوز ضالته قالوب غايه ومقصد ناچارلق اولور.

اخلاق تربيه سى خصوصنده سوز سويله ماسهك، بر قاعده قويه اساسق ضالته قالغان آدملر اوچون رهبر و غايه امل ايته چك بر نرسده بولماس. مونه شول سببدن او قوچيلرغه اخلاق تربيه سندن مقصود نى بولوون بيان ايتمه زدن اول عهومي قاعده لرن ذكر ايته چكمن؛ ومملسز، صبر ايتوب طكلا وارينى اوتنهم:

بالا يغلوب بر بيرى اورتسه تكرار يغلودن صاقلانووينه سبب بولا. بالا او طلى كومر طوتسه ياكه اوطقه قولن قويسه، قولينه قاينار صوتوكسه، بالاغه بوئرهنجووي زور درس بولوب تكرار بواشنى اشله مهسكه عبرت. طبيعت بونك بالالر تربيه سى حقنده ايتك فائده لى اش - جزانك جنابت جنسندن بولووينى بلدره در. آنا، آتالرنك بالالرينى جزاء ايدولرينه جنابتلىرى جنسندن ديسهك خير، بوجنسدن توگل. بلكه بوفكر ذهنلرنده محاكمه اثرى بولمغان جيكل فكر ليلرنك خياللريدن. هر اشكه فكر كوزيل قاراب اطرافلى محاكمه ايتوچيلر آنا، آنا جزاسيله طبيعت جزاسى آراسنده بيك زور آيرما بولوون بلورلر: طبيعت جزالرينك جنسلرينه فارالسه، جزا بولمازدن مكافات بولووي كورلور. طبيعى عذاب آدملر عذابى كى مصنوع توگل؛ بلكه طبيعت بو عذابلريل بزننى اوزمزگه ضررلى بولغان نرسه لردن طيادر كه، بو عذاب بولماسه، انسانلر حياتلرنه آفات ومختلرگه قربان بولورلر ايدى. طبيعى عذابلر جزاغه نسبتادر. گناه زور ايسه، طبيعى عذاب شول مقدارده زور ايا. بالا نينداي گناه اشله سه، طبيعتك شول درجه ده عذاب ايتنه. طبيعى عذابلر عهومي بولوب، آناردن هيچ وسيله صافلى آلمى.

بالا بارماغینه چه نچکی فاداسه، آورتا، تکرار فاداسه، ینه آورتا. بالا طبیعتدن بوعدا بنگ تکرار بولنووینی کورگاچ، طوقطی، یاراماس اشدن طیولا؛ طبیعت عذابی بالارغه غنه مخصوص توگل، بلکه هر کمنی بر تیگز عذابلی. اشچی بیگت اشدن قصورلق ایتسه، طبیعت آناردن اشنی طارنوب آلور. وعده سز کشی اوزندن هر توری فرصتلرنی ضایع ایتهر. ساتوچی نرسه نی قیمتله ندرسه، آلوچی طابا آلماز. هیچ کمنگ سوزینی طکللاماغان جابر یا که غائن خورلقه نوشسه، حقیقکه بو یصنور؛ یومشارر. طبیعت عذابلرنده مونگ کبی صایوب بتورگوسز فضیلتلر بولغانلغندن عذاب توگل، خیردر. بناء علیه آنا، آنارغه بالالرنی طبیعت عذابیل جزالاب نریبه لولری تیوشدر.

آنا، آنالرنی یافلاغان کشیلر بلکه آنارنک عذابلری طبیعی دیورلر. مین طبیعی توگل دیه چکم: جزانک طبیعی لکدن چغووی کوب وقتلرده آنالر، آنالرنک آچو، و نریبه یولنی بلمه ولرینده بولالر. درست آنا آنانک بالانی صوغولری تیرگولری برگنه حالده طبیعی بولا بلور؛ اولده ناچار اخلاقی، ندیرسز آنا، آنالر ایله فارشی، کیری، تیرس، بوزوق بالالر آراسندهغی حالدر. یوقاروده بیان ایندکمز کبی تربیه فاعلهسی حکومت قانونلری کبی امت، قول آستندهغی کشیلرنک طبیعتلرینه کوره بولور. اخلافسز، قاطی معامله لی آنا، آنالرنک بالالری اوزلری کبی خلقسز اولدقلریندن قاطی معامله و قانونلردن باشقهغه بالالری اطاعت ایتمه زلر. لکن یوقارو صنفهغی تربیه لی آنا، آنالر بالالرینه فارشو هر وقت یومشافلوق کورسه توب تربیه ویتدیبک بولنورلر. حاضر بالالرنی آنا، آنالرنک جزالولری طبیعی بولورغه تیشلگنی مثاللریله بیان ایده چکمز. غیر طبیعی تربیه نی اجنبی - کبلمشهک - تربیه دیه آطیه چقمز.

بالالرنک ایکن زورواکن تشویشلی گناهلری اؤینک ترتیباتنی بوزولری؛ اوینچوق، گل کبی نرسه لر آلا رغه بولهک ایتلسه، اؤی اویونچقلری، گللریله طوزدرلر؛ بولمه لرده گی ترتیب، نظامنی بوزارلر. بو حرکتلرینی آنا،

يا خدمتچي خاتون ڪورسه، بيچاره لرنى فائده سندن ضررى ڪوب بولغان
 اورشو، خورلاو ڪي ڪيلشسز عذابلر ايله عذاب ايتەر. بو عذاب ايسه
 طبيعى توگل؛ بو گناهلر ينك طبيعى جزاسى بوزغان، ترتيبسزله گان نرسه لرنى،
 گلر لرنى جيدر وب اوينى ايسكى حالينه فاي تار تما قدر. اگربالا قارشوب جيماسه،
 اوينى ايسكى حالينه قويماسه اوينچق، گل ڪي نرسه لردن آلارنى محروم
 ايتهمكدر. بالا اوزينك ڪوگلى استه گان نرسه لردن محروم بولووينى ڪورگاچ،
 اوزينك قاطى، آچى عذاب ايله جزالانوون سيزهر. انسانقه اوزينك شهوتى
 استه گان نرسه دن محروم بولمق قدرلى آچى عذاب بولمادغندن، گناهللى بالانى
 عذاب ايتوده بوندن آرتق جزا يوق. بالا بو عذابدن صوگلدن لنترنك مشقت
 واش صوگنده غنه حاصل بولاچغنى بلور.

ڪوب آنانك باقه، ڪيف، صفا ييرلرينه بالاسون برگه آلوب بارغه
 ڪيلگان فلرنى بالالرنى آفرون ڪينوب ڪينورگانلگى اوچون بالاسينى
 اورشقان، خورلاغاننى ڪوب وقتده ڪورمكده مز. بالا، آناسينك خورلاوندن
 فورقوب ايبك شلرينه ييتشور اوچون آشغوب ڪيوملرينى خاطر نندن چيقارا،
 آناسى بالاسينه بواش اوچون لعنت اوقى. طبيعى عذاب ايله عذاب ايتمه وندن
 گناه اوزينك بولووى خاطر ينده ڪيلمى. درست آفرونلق ضررلى؛ آفرونلق
 سوداگرلرگه ماللرى وقتنه بازارغه ايرشمه دگندن ضرر ڪيتره؛ آقرن حرڪت
 ايتسه، آدم ماشيناعه، پاراخودغه الگره آلمى. خلاصه انسان اوزينه ضرر
 ڪيترمه ز فائده دن محروم بولماز اوچون آشغور. آقرين بالاده اوز ڪيفنه
 قويلوب سوگلمه زدن، لعنت اوقولماز دن ايبده شلريله ڪيفى، صفادن محروم
 ايتسه ايدى، طبيعت عذابيله جزالانغان بلور ايدى.

اوچنچى مثال: بالا اعتبار سزلىق ايتوب، بر نرسه سيني يوغاتسه، جزاسى
 طبيعى عذاب بولغان اول نرسه دن آنى محروم ايتهمكدر. بو مثاللر اوينچق،
 اويون نى بولغانن بلمه گان ڪچك بالالر اوچون توگل؛ بلكه بونلرنى
 آيوراقچى بالالر اوچوندر ڪه: محروم بولماچ اويون، اوينچقنى ونى قدر
 لذتلى بولووينى بلورلر. آنالر بالالرغه مرحمت، شفقت ايتسه سزديوب يوغانو

آچيسنى طاطومازدن اوينچق و باشقه يوغانقان نرسه لر ينى آلوب بيروب
 طبيعت جزاسينه قارشىلىق ايتەرلر؛ خطالىق وزور گناهلرغە دوچار بولالار.
 طبيعت عذابيله جزالوده بيك زور فائدهلر بار؛ طبيعت جزاسى ايله
 جزالانغانده بالا سبب ونتيجه لر نى كچكلگندن طبيعت عذابيله اوگره نه؛ ايك
 فائدهلى تربيه كيله چكده ناچارلقلردن صافلايه چق طبيعت تربيه سيدرکه؛ كچك
 بالا بو عذابدن زور كشىلرنىڭ تجربە ايله بلسگان نرسه لر ينى بله آلا. جنائيتينه
 قارشى عذاب كورمه گان بالالار زور ايقاچە جنائيتلرنىڭ نتيجەسنى بلمە ديكلرندن
 ادب بيروچينىڭ آچولانويندن باشقه عذاب يوق اعتقاد ايتوب ادب بيروچى
 كورمه گانن بلسه لر، هر ناچارلىق و كيله چك كونلرينه قويمە بولغان ضررلرغە
 ارتكاب ايتەرلر. طبيعت تربيه سى لازم ديويچىلردن بر عالم: «كوب يگىنلرگە
 بالا وقتلرنده تربيه ايتويچىلرى ناچار تربيه بيروگانلر يندن كيله چكلىرىنى،
 استقباللرنى بلمە زلر؛ احمق يتشورلر؛ عاقتلرى چيكن طش قاعەسز بولور.
 كچك وقتلرنىڭ تەن تربيه لرى مساهلە ايدلدگندن زور ايقاچ بيك زور قايغولر
 باشلرينە كيلور. بعضلرى ناچارلقدن قايتسە دە، كويسى بولدن چغوب
 خراب بولا، امينچىلك، سلامت عەوميه ايله صوغشوب انسانلر اوچون
 زور آفات بولالر» دى.

طبيعت تربيه سى محض عدالت يوليدركه: حقيقت بولندن آد اشقان انسانلر
 آنىڭ جزاسى ايله تربيه لە نو نتيجە سنده گناهلر ينى اعتراف ايتەرلر. هر وقتە
 كيبه لر ينى بر طوچى، طوزدروچى و چچراتوچى بالانى گناھى مقابلنە آناسى
 صوقسە، حبس ايتسە، اوز ينى مظلوم، حقوقسز سانامازمى؟ لکن برطقان و
 طوزدرغان كيبه نى قوتى درجە سنەك توزەندروب، تربيه ايتلسە، نتيجە نىڭ سيبكە
 مناسبتنى بلور، گناھى مقدارنەك عذابقە دوچار بولوب نتيجە نى طاطو غاچ، تكرر
 اشلە مەز؛ اوز ينىدە مظلوم ساتارغە لايىق كورمەز. شول رەوشدە تربيه
 ايتلسە، هر ايكى طرفقە دە آچولانورلىق بر نرسە بولماز؛ آنا تربيه لە گان بالادە
 تربيه گە اوگرە نور. بالانىڭ هر اشلە گان گناھى جنائيت صايوب بالانى
 قارشورغە اوگرەتوب، اصلاح ايتەم ديوب بالانىڭ تربيه سنى بوزغان تربيه چيدن

آحق کشی یوقدر. آنا طبیعت جزاسندن آرتق جزا ایله جزالاماسه، یابوب، صوغوب جزا اینکانده گی کبی بالانک آچووننی آرتدماز. اوقوچیلر بو تربیه ننگ فائده لی بولووینده شک، شبهه ایتمه سونلر! «یومشافلنده برکت، فاطلنده نتیجه سزلك» سوزی مثل اورننده سویله نور. فاطیلق ایك نفوذلی بولغان آنا ایله بالا آراسنده غی محبت ودوستلقنی بتورر. هر کم طبیعتن طانوسه، فکری مناسبت یعنی انساننگ فکرنگ مناسب نرسه لرنگ برله شووی طبیعت قانونی هم بونک نتیجه سنه هر آچو آدمنگ کوکلن نره نختون، نره نجو مقدارنگ کوکلدن الفت کیتوب، بیرینه آچو ونفرت حسی بیرلشکانن بلور. آنا بالانی هر وقت آچولاندرسه، بالانک کوکلنگ آچو بیرلشور. آتاده بالاسنگ بو حالنی کورگاچ، آچولانوب یوزنده نفرت اثرلری کورنور.

کچک گناهلرده بو روشده تربیه ننگ فائده لرینی انکار ایتمیز؛ فقط بالا اوغریلق، آلداو، ظلم کبی زور گناهلرغه ارتکاب ایتمسه، نیچک تربیه ایتمیز دیوب مسؤل ایتمسه، بو مسؤلنی بعض مثاللر ایله آچیق ایتمیز سویلهو تیشلی بولور: بزم آرقداشمدن بهو همشیره سینک بر ایر و قز بالاسون یالغز مرحمت و قرداشلك مناسبتی ایله تربیه لرگه اوستینه آلمان ایدی. اوی اچنده اوزینه بو ایکی بالا یولداش بولغان کبی اوی طشنگده باقچه، صحرالرده ده برابر یوریلر؛ بالالر اولهن و آنلرنک طاملرلندن بحث ایتمیز هر اولهننی قرداشلرینه کورسه تهر؛ بالالر هر اشلرینی کوکلی اشلرار وهر کورگان نرسه لرندن عجب له نسلر، آغالری آچیق جوابلر بیروب ایضاح ایتمیز؛ آنلرنی آرتق درجه شادلاندرر ایدی.

شول روشده بالالرنی آنا، آنالری تربیه ایتمه زک درجه ده مکمل ایتمیز تربیه ایتمیز. بالالرنی نیچک بودرجه گه کپتردکتر؟ دیوب سؤ الیمه قارشى شول روشده جواب بیردی: مین سیگنا حاضر ایر بالانغنه سویلم، کیچه لرنگ برنده یورطده سویله شوب او طرغانده بالانی اؤیدن بر نرسه چغارماق اوچون چاقردم. ایسکیدن طانش بر قارچقنک فصه سویله گانن بیک اخلاص ایله طکلاغانلغندن قات قات چاقرسامک کیلمه دی. قارچق

سوزىنى بتورگاچ، يوشمىنى ئوتتۇرا اوچون كىلسەدە، مېن آچق يوز كورسەنمەدم. سالقون حرەكت ايتىدىم. بوحر كىتىدىن غايت فايغو، حسرتلە نوب اشىنە او كىندى. ايرتە طورغاچ، آياق طاوشى ايشتىم. بر آز وقت اونكچ، ايشكىنى قاقدى. بندە آچىم. كوردمكە بالا طاست و جلى صو كىترگان. اطرافىنە قاراب باشقە اش قارادى. آزغنە طورغاچ، باشماغىڭ فايغە؟ دىدى.

مېن: طشە بولورغە كىرەك دىگاچ، حاضر كىتروب قويدى.
مونه بوندای حرەكتلر ايله بالانى تربىلەب آناڭ ارادەسن قوتلەدم.
بالا اوزىنىڭ شەوتلىرىنى كىسىدى» دىدى. بوكون شول افندى دىيادە خدانىڭ ايك بختبار عائلەسىنە ايبەدرەك: آنالرىنىڭ يوشماقلىغىدىن وگوزل سىاستىدىن محبوبەسىنى كىتكان عاشق كىبى معنوى آنالرىنىڭ فايغىنى كوتەلر. آنالرى اشكە بارمى طورغان بىكشەنبە كوننى صبرسزلىق ايله كوتوب طورالر. اگر برىسى بر كوندە قىرداشلىقنى ئىرەختىگان ياكە بر خاللىق اشلەگان بولسە صوغودىن وهر تورلى عذابدىن آرتق حسرت و ئىرەختوچىگە».

بالالر، آنا و آنالرىنىڭ يالغانلىق، دشمانلىق ايله دوستلىق و محبتدىن عبارت بر برىنە ضد صفاتلر كورەلر. آنا ياكە آنا سوزى ولسانى ايله بر وقتە غايتە سودىگىنى بلدرە؛ «سىنى سووم وهر نرسەنى سىنىڭ فائىدەڭ اوچون اشلىم» دىسەدە، باشقە حرەكت و ظلمى ايله دشمانلىق و يالغانلىق كورسەنەدە بالا حىرندە قالادىر. شول سىبىدىن آنالر اوزلرىنى عذاب قورالى ايتىمەزدىن بالالرىنە غايتە مرحەمت، شفقت كورسەتولرى تىيىشدر. بالا بر ناچار اشكە كىرشمەك استەسە، ضررلى بولووينى بلدروب، حقىقتىنى بيان ايله كفايەلەنمەك تىيىشدر. مثلاً: بالا شەمگە فارشى طوطوب كاغد ياندرغە نلەسە، حاضرەگى كىب آنالر كىب ايكىنچى مرتبە اشلەمە دىوب قورقۇتوب قولدىن طارطوب آلماسقە تىيىشدر. يلكە تربىيەدىن خىردار عقللى آنالر كىبى بالانىڭ بو اشىنىڭ نىجەسن كوتوب ضرردىن صافلارغە غنە حاضر بولورغە كىرەك. بالا بونى تىجىرە ايتوب كورسون، بلسون؛ اگر بالا ضررلەنەچق بولسون بو اشنى اشلەمە! ضررلەنەچق سن! دىرەك تىبىيە ايله كفايەلەنورگە تىيىشدر. اگر بالانىڭ اعضالرىدىن برىنە

ضرر ايرشمايه چك بولسه، قطعی صورتده طيمازقه، نصيحت ضرری ايل و فورق طوب كفايه له نورگه نيشدر.

طبيعت عذابى آنا، آنا ايله بالا آراسنده محبت حاصل ايتهرگه سبب بولوون بيان ايتدك. حاضر زور گناهلرى اوچون بالالرنى نيچك طبيعت جزاسى ايله جزالارغه نيشدر؟ سؤالينه جواب بيرمهك بولامز: گناهلرغه ارتكاب و جنايتلر اشلهرگه سبب بولغان ناچار خلقلر طبيعت عذابندن باشقه عذابلر ايله بالانك جزالانويندن حاصل بولغان آچو نتيجهلريدنر. غير طبيعى جزالر بالانى يوشاق طبيعتلى، مرحمتلى اينجه حسلى بولوون منع ايتد. بالانك اوز فرداشرن ئره نجتووى ينه شول اوزندن باشقه سندن كوچرمك (تقليد) صفتى طبيعى بولوونندن، آنا، آتالرينه بو ناچار صفتنى كوروب اوسوويندندر. بالاغه نى قدر استبداد، فاطى معامله كورسه تلسه، شول مقدارده كوكره گى طارايور؛ اژدرها كى زهرله نور وزهرله ر.

بالاغه يوشاق معامله ايتلسه، گناهى مقدارنك طبيعت عذابيله جزالانسه، شول نسبتك فاطشقان كشيلىرينه يوشاقلىق كورسه تور. اوغريلق، يالغانچىلىق كى زور جريمه لرنى بالا طبيعت عذابيله جزالانغانك اشلهممز. عائله آراسنكغى نفرتلر بو كى زور گناهلرنى طوغدرغه بر نچى سببلردندر. انسانلرنك حاللرينى تفتيش ايتكان ذاتلر انسان اوزينى نى قدر كوكلينه لذت بيره تورغان نرسهلردن محروم ايتسه، شول مقدارده ناچار وخيىث لذتلرگه ميل ايتهرگه هوسلى بولور، ديلىر. بالانك آنا، آتاسينه محبتى اوزى بر لذت اولغانلغندن ناچار وخيىث لذتلرگه ميل ايتودن آنى طيبادر.

آنا، آتالرنك گوزل معاملهلرى بالانى يالغانچىلىق، اوغريلق، كى زور گناهلردن طيماز ايسه ده، طبيعت عذابى طيبار. اوغرى بالاغه فارشو طبيعت عذابى نه در؟ - اوغر لاغان نرسه سى قولنك بولسه، قايتاروب بيرمك، بولماسه اوغر لاغان نرسه سينك قيمتنى اوزينك كونده لك آچمه سندن كيسمه كدر. بو ايسه بالانى غايت او كندره. آنا، آتاسينك بونارغه آچولرى قوشلسه، بالكلى حسرتله ندره. اكر آنا، آنا بو وبونندن كچك گناهلرينه قارشى بالانى صوغوب،

نیرگه ب آچولرینی بلدرسه لر، آرالرینک محبت کیسلورده بالاغه آنا و آناسینک آچولری هیج تأثیر ایتمه ز. بلکه آنلرنک آچولرینی کینرو بالانی راحتله ندرر؛ گناهلر اشله وینه سبده اولور.

مونه ایکی تربیه آراسنک آیورما شول قدردرکه: طبیعت عذابی بالاغه تن و باشقه عذابلردن آرتق تأثیر ایته. فاطی معامله بالانک فاطی طبیعتلی، یومشافلوق بالانک یومشاق طبیعتلی بولووینه سبجی. فاطیلق ایله معامله ایتلگان بالا فاطی کوکلی، مرحمت ایله معامله ایتلگان بالا مرحمتلی بولا. فاطی استبداد، کیرهک اوی و کیرهک ملکیت، حکومت اداره سنده اولسون زور جنایتلرگه سبب بولا. ملایمت، مرحمت تیرسلکنی کیسه ر؛ فیلبرنی رضالاندروب جنایتلردن صاقلار.

عقل تربیه سنده گی سوزمنی فصقه غنه و عظ، نصیحت ایله بتره چکمن: بالا تربیه له گانه یومشافلوق و اعتدال ایله قناعت ایته! اخلاق یوقار و درجه گه ایرشه ک آنچق یومشافلوق ایله ممکندر. بالانک عیبینی هر وقتک اوزینه سویله مه! بالانی تربیه له گانه ایگ فائده لی نرسه - بالانک طبیعتنده نچارلقه بیرلونی لازم ایته طورغان استبداددن صاقلانودر. بالانک اشندن اثر له نمه زدن هر وقت آنا رغه وقار کورسه ت، اثر له نوب بالانک ناچار لغینه قورال بولما! بالا اثر له نوب شاد یا که فایغلی بولغانده شاداق، فایغولوق اثری کورسه نمه ک غایت مهمدر. بالانی هر وقت یومشاب - امر ایدوب - کوکلی صوطما! کوچلب قوشارلق درجه گه کیتر مه! آچووک فاینغانده بالاغه چیکرینوب: « نیچوک مین قوشقان اشکه قارشورغه جسارت ایتنک! میندن کوره سکنی کوررسک! مینم قولمه اسپر بولووکنی بلورساک!» کبی سوزلر بالاده آچوودشمانلق صفاتلرینی آرتدروب بالانی بوزار. تربیه دن مقصود بالاغه باشقه کشینی حاکم ایتمه زدن اوز اوزینه حاکم ایتمه کدر. شول سببدن بالاغه سلطه نی - حاکمکنی - آز آز کیمتوب فکر، تدبیر ذهنک بیرلشدرمک تیوشدر. فقط بالا فائک ایله ضررنی آیورمازلق درجه ده بولسه، حاکمک استعمال ایتمه ک تیوش؛ بالاغه زوار یقچه، هر نرسه ناک نتیجه وکیل چکنی توشندروب نتیجه نی طبیعتکه طاپشرماق تیوشدر. اگر

بالانى مطلق اطاعت ايتەرگه اوگره تور ايساڭ، آناردن حاكملكنى آلفاچ،
فائده كوتمه! آز عقللى، فكرسز بولوب ايشهك كىي قايك يته كل نسه، شونك بارر.
بالاڭنىڭ اوز فكرنىڭ مستبد بولووى سىنى كۆيندرمه سون. فكرده مستبدك
صوڭ عصرلرنىڭ بالالارغە بىرگان حرىتدركه: ايسكى عصرلردهغى فكرى
اسارت ايله طبيعتنىڭ آلماشدروويدر. حر انگليز بالاسى حر انگليز آناسى
بولماقچدر. آلمان عالمرندن بعضيلرى: «انگليز بالالرى بوى صونوچان
بولماقچلرندن بر انگليز بالاسىنى تدبير ايتودن اون آلمان بالاسىنى تربيه له ب
اطاعت ايتدirmek يڭل» دېمشلردر. انگليزلر اوزلرىنىڭ بالالرىنىڭ هر نرسه گه
كوندهم بولولرىنه راضى بولولرمى؟ آلمانلرنىڭ امرلرىنه، سياسى قوللقلرىنه
باش ايگولرىنى سوهلرمى؟ انگليزلر، بالالرىنىڭ، اسارتدن نفرت ايتوچى
بولولرىنى تله مه سلرمى؟

گوزل تربيه بىرمهك ايڭ آور اش وايڭ فيون يولدر. لكن ايڭ
نادانلق بالانى ات بالاسى كىي صوغوب، سوگوب تربيه له ودر. گوزل تربيه
بيرونى استهر ايسهڭ، تربيه گه دائر كتابلر مطالعه ايتوب يومشافلوق ايله
تربيه ايتەرگه چاره لرىنى آرا!

هر بالانى طبيعتينه كوره تربيه له مك لازمدر. طبيعتى اوزگاروب ايكنچى
دورگه كىنسه تربيه يولىنى اوزگارتمهك تيوشدر. اوزگنى حاكملكنى
سومكندن واستبداددن صافلامق تيوشدركه: اوزگنى ادبله ندر و ايله بالانى
ادبله ندر ونى قياس ايتسهڭ اوزگه و بالاڭه گوزل تربيه ويروب فائده كىتررسڭ!»

بدن تربيه سى

انگيلترده عموماً اول خلقى حيوانلرنىڭ هر نوعى سنى تربيه ايتەرگه
غايهت هوسلپلر؛ كورشكان و قتلرنىڭ حيوانلرنى يخشى تربيه له و و آنارغە واسطه
بولغان نرسه لردن بحث ايتمه زدن آيورلشه آلپلر؛ شهر خلقلر يله بو خصوصه
اوزوشالار؛ شول درجه ده حيوان تربيه سینه طرشقان انگليزلر بالالرىنىڭ
صحت، سلامتلكلرىنه اعتبار ايتپلر. حيوان آز بارلرىنه كروب بالالرىنى،

آزفلىرىنى ۋە ھواسىنى تىكشەرلەر؛ يوقلىلار؛ آۋلدەغى ايسگىچىنىڭ اۋىنە كرگانە حيوان تربىيەسىنە، آغاچ اۋستورورگە ۋە آۋ اولارغە دائىر بولغان كىتابلار اۋستال اۋستندە كورلەدر.

ھەر آۋل كىشىسى حيوانلارنى سېمورته طورغان اولەنلارنى، آنلارنىڭ خاىيىتىلرېنى، آرالرىندەغى نىسبىتلرنى بلە. لىكن بۇلارنىڭ ھېچ قايسى بالالار تربىيەسىنە اعتبار ايتىمى؛ نېندەي آش بالاغە فائىدەلى ۋە ضررلى بولۇۋىدىن بحث ايتۇبدە قارامى. بلكە آۋل خلقى بالالارمزغە اول درجەدە اھمىيەت بېرىمك طورمىشەزغە ضرر ايتە ديۋرلەر؛ لىكن شەھر خىلقلىرى نىشلىلەر؟: - طويغان آطنى آشاغان اۋستىنە يۇگۇرتەمەك ضررلى بۇلۇلرېنى بلەلردە طويغان آطنى چايتورمىلەر. لىكن آش آشاغاچۇق بالالارېنى اشلەتەر، ايرلرېنە بۇندەي فىكلەر سويلەساڭ، بالالار تربىيەسىلە بىزنىڭ اشمىز يوق؛ بالالارنىڭ تەن تربىيەسى آنالرى قولندە دىلەر. تربىيەلى آنا حيوانلارن تربىيە ايتەدە بالاسىنى تربىيە ايتۋونى عارلك سانى؛ بعض بىر لغىتلەر ۋە موزىقا كىبى نرسەلردن باشقە سىندىن خىرسىز آنالارغە ياكە ايسكى، بوزۇق اعتقادلر ايلە مىللىرى چىرىگان خانۇنلارغە تاپشۇرادر. مونە بۇاش كىلەچك اۋچۇن غايت قورقۇنچلى.

ھىررلك ايلە شىغلەنۇچى ھىكىملەردن بىرسى: حىياندە آلفە كىتمەك انساننىڭ حيوانلىقنى قۇتۇلەۋايلە ۋە بۇحيوانلىق قۇتۇ اىمتلارنىڭ تىرقىلرېنىڭ بىر نۇچى سىبىلرندىن» دېمىشدر. بۇنى شۇل رەۋىشەدە آچۇق سويلاماك مۇمكىندىر. عىسكىرلارنىڭ تەنلرېنىڭ سىلامىلىكى، قۇتۇلىلىكى. سۇغىشەدە غالب بۇلۇرغە زور ياردەم ايتە. بلكە ائىتلەر سۇغىشسىز ۋە قىندە سىھت، سىلامىلىكىگە يىنە مۇتاجرافىدلر. خۇسۇساً بۇ سۇڭ زامانلردە آدملەر حىيات آۋرلاشۇغىدىن، كۇب قۇتۇلر سۇف ايتۇب كۇن كۇررگە مۇتاجلەر. سۇدا گىرلارنىڭ فائىدەلەنۇر اۋچۇن نە قىدر مۇشقتلر ۋە اۋزۇن سۇفلر ايتەرگە مۇتاج بۇلۇلارن، آرتۇق درجەدە قۇتۇ سۇف ايتۇلارن ۋە مۇشقت كۇرۇلارن ھەر كۇن كۇرمەككە مۇشۇنارغە كۇرە طورمىش اۋچۇن قۇتۇ كىرەكلى نرسەدر. حاضىر تربىيە قاعدەسىنچە بالالارنىڭ بىدلىرىنى تربىيەلەۋ خۇسۇسەندە بىر آز سۇز سويلەمەكچى بۇلام: ھەر نرسەدە چىكىدىن تۇش ھىركىت ايتۇنۇڭ ضررلىرى

اوقوچيلرغە معلومدر. كوب وقتدە حكومتىڭ استىبادىدىن صوڭ اختلال بولا؛ فسق، بوزو قلىق زاماندىن صوڭ تقوالق، زاهدلىك زامانى كىلەدر. آشاو، اچوگە چومغاندىن صوڭ روزه، آشدن محروملىق وقتى يتشەدر. ايسكى بابالرمز بالانى كوب آشارغە قىزىقارمىق فائىدەلى اعتبار ايتىمىشلىرى. بو اعتقاد قىرىە خىلقلىرى آراسىدە ھەمان مشھوردر. لىكىن اوقوغان شەھەر خىلقلىرى بالالرىنى آشدن طيبىارغە طرشالار؛ اوزلىرى شەھوتلىرىنە بوى صونوب بالالرىنى طيقان نرسەنى اشلىلىرى. كوب و آز آشاو نىڭ ضررلى بولووى ھەر كىمگە معلوم بولسىدە آز آشاوينە ضررلىراقدر. ضررلى بولغان كوب آشاو بالانى آشارغە قىستاو ايله بولغانلىغىدىن قىسور بالالردە توگىل، آنا، آتالردەدر. بالاغە چىكىلى آش بىرىمك ايكى ضعيف قاعدەگە مېنى وايكى عىقلىسىزلىرى اشيدىرى.

بتون حيوانلىرى، ايمچەك بالالرى تربىلەنگەن ھەممى دستور طوطلغان اشتىاغە قاراب آشاو، ايمز و نىچەك بالاغە آشاقتاندا دستور ايتىلىدىرى؟ بالا آشاقتاندا دستور اشتىا و تەلوى بولورغە تېشىدىرى.

بعض اوقوچىلردىن بالالار تەلگىنە ايبەرىگە وصيت ايتەسەن! فقط شەھوت ايكى ھىلاك و خراب ايتە تورغان نرسەلردىن بولووى قۇياش كىمى روشان اولدى دىوچىلار بولسىدە چو ايتىدە: ھىلاك و خرابلىقنىڭ سىببلىرى شەھوت توگىل؛ بلىكە بالانى محروم ايتو و طيو نىجەسى بو ھال طيبىعتنىڭ سىنتى، باش وقتلارنىڭ محروم ايتىلگەن، استىباد آستىدە تربىلەنگەن يىگىتلەر آزغىنە حرىتىكە چىقسەلەر ناچارلىقلىرىغە چومالار؛ ماناستىرلارداغى راھب، راھبەلەر عىفت، تقوالق اچىدە كوب وقتلەر صبر ايتىسەلردە عافىت پردەلرىنى پارچەلىلار؛ ھەر نورلى ناچارلىقلىرىغە كىرىشورلىرى. حاضر بالالارنىڭ شەھوتلىرىنە قارشى آنا، آتالارنىڭ تىدىرلىرىنى ذكىر ايتەچكىمى:

بالالار مىثلا ھىلاو سوراھىلەر، تربىلەپلەر بالا بونى شەھوتىدىن سورى، بو ناچار شەھوتنى كىسەرگە كىرەك دىلار. مونە بو كوب آنا، آتالارنىڭ فىكىرلىرى بو فىكىر نە قدر خىطأ بىر فىكىردىرى؟ — شىكر انساننىڭ بىدىنى اوچون غايت فائىدەلى؛ چونكى شىكر و مايللى مادەلەر اچىدە تھلىل قىلنوب او كىسور بىن ايله

فانناشوب، حرارت حاصل ايتنه كه: بدننه گي حرارتنی اصلاح ايتنه اوچون بو غايت لازمدر. بدننه شکر بولماغان ماده لركر سه شکر گه ئه يله نه؛ بو حالته نناك شکر گه محتاج بولووینی كورسته در. بالالرنك حلوا استه ولرنك ايكنچی سببده بار، بالالرنك شهوت و طبيعتلری مایلی نرسه لرنی قبول ايتمه ويدر. بوقاروده مای حرارت بپروده شکر كبی ديهش ايدك. بالانك اچنه مای هضم ايدلمه ديگندن شكرنی كوب استعمال ايتهر گه نله ووی معلومدر. بالالر آچی بولغان نرسه لرنی وهر توری ييمش لرنی سوه لرن. آلالرنك سوولری آنالر، آنالر گمان ايكان روشده يالغز شهوتدن توكل؛ بلكه بو ماده لرنك معدنی - آش فزاننی - توزه تور گه ايك فائلی بولولر بندندر. مونه بالانك طبیعی حاجت لرله آنا، آنالرنك معامله لری آراسنده شول قدر ضائق بار. طبيعتلری استه گان نرسه لردن طيبوب، هر وقت چای، سوت، ايكهك بيره لرن. بو معامله بالاغه عهايت ضرر ليدر. بالالرنی عید، بيره م كونلرنك گنه شكرلی نرسه لرن مباح ايتلگانلگندن تكرار محروم بولاچق لرنی بلوب بالالر شونداي فرصتن فائده له نو اوچون كوب و ضرر لیراق روشده استعمال ايتهلر. اگر بالالرغه طبیعت و شهوتلری استه گان وقتده مباح ايتلسه ایدی، چيكن طش كوب آشمازلری ایدی.

بالاسینی كوب آشاودن طيغان آنا، آنالر نيچون طيدكز؟ ديوب صورالسه لرن، جواب بيرمه زلر. آش فزانينك كوب آش استه وينك كوب سببلری باردر كه: حرارتناك، هواده غی بووشلك، قور يلقناك بونارغه كوب تاثيرلری بولووی و بدنناك حركتی بو سببلردن بريسی ايدگی تربيه چيلرنك خاطر لر بینه ده كيلمی، بر آنادن بالاكز نيچك ايداشلر بندن طاز، سيمز، زور، يكل بدننی، ماتور نوسلی بولدی.؟ ديوب سووال ايتلگناچ، شهوتینی اوز اختيار بینه قويدم. طبیعتی بندن آرتقراق بلووينه اوشانوو بیدن آنی هيچ طيهادم» جوابنه بولنمشدر. بليگان كشی طبيعتناك اشينه هر وقت احترام ايتهر؛ فارسيلاشماز. نادان آنی هر وقت تحقير ايتهر. حیات علمنی آدم نه قدر بلسه، طبیعتكه شول مقدارده يول بيرر. آزنك آزلقندن كوبلگندن بحث ايتدك. حاضر آزنك ماده سنندن

بحث ايتەرگه تيوشدر. آنا، آتالار بالالارغه فائىسى آز بولغان آزقلر آشاتالار
بر آنايت صانوب آلورغه استهمهسه، بالالارينه ايتنك ايك ناچار آش بولووينى
بيان ايتەر. بوفلسفى بر بحث نتيجهسندە توگل، آچقى آدملرنك اقتصادغه
رعایت ايتولرىندن باشقه بر سببەن توگلدر.

آشاملق نرسەلرنك قيمتندە صاراناق كورساتمه گان بايلردە بو عادتلك
بولنووى اوچ سببەندەر: (۱) تقلید باشقهلرينه (ايهرو ۲) فقير بولغان تربيه
چيلرنك تأثيرلى. (۳) ايسكى بابالارينك عادتلىرى بولغان كوب آشاو اوچوگه
باشقه شهر خلقى كىي انكار ايتولرىدر.

يوقارودە ذكر ايتلگان كىي بو عقيدە درست اساسغه مبنى توگل.
اگر بالانك آش فازانى قوئلى آشلىرى كوتەرميدر ديلسه جوايندە: طاملرلى
قوئله نە گان ايمچەك بالاسينك آش فازانى درست قوئلى آشلىرى كوتارە آلى.
فقط دورت باشندە گى بالانك آش فازانى طاملرلى قوئله نگان سببلى ايت
كىي آور آشلىرىندە كوتەرە، هضم ايتەدر. بونك اوستينه بالانك بدنى ايت
كىي قوئلى آشلارغه غایت محتاجدر. بومسئلهنى زور دوقتورلرغه واړك
بيوك «وظائف اعضا علمى» متخصصلرغه عرض ايتدم. آنلردە بالالر آشى
طورغان آشلىردە گى آزوقنك زورلر آشى طورغان قدرلى آزقلى، بلكە
فائده ليراق بولووينى تيوش، كورديلر.

بالا ايله زور كشيلىرنك اعضالرينك حركتلى آراسندە نسبت فارالسە،
بو بر حقيقت بولووى معلوم بولور؛ بالانك زور كشيلىن آرتق آزوقغه
محتاج بولووى بلنور. كشى آزقغه حركت ايله جسمنك و فكر ايله طاملر
وبوونلرنك بوغالتقان قوئلىرىنى فايثارور اوچون محتاجدر. تركلك سببلى
حركت دائم بولدغندن بدنك حرارتى صافلانورغه تيوشدر.

بدندن حرارت كيتدكچە حرارتنى ياكار تورغه محتاجدر. شول ايكى
سبب اوچون كشى آزقغه محتاج. بالادە بوايكى سبب بار؛ بدنك اوسووى
اوچنچى سبب بولدغندن آزقغه زور كشيلىن آرتق درجەدە محتاج.
بالا زور كشيلىن آرتق آزقغه محتاج بولسە، آزق آز، ييتشورلك

بولماسه آنك اجلى زور كشيپنگ اجلندن تيزرهك كيلور. حاضر بالاغه نينداي
 آزق فائدهلى؟ آزقلى، آزوتى آز بولغان آشلمى؟ ياكى كوك
 آزقلى آشلمى فائدهلىدر؟ مونه شولردن بحث ايتمك تيوشدر.

بوسؤالنك جوابى غايت آچق ديوب گمان ايندم هر آش نه قدر تيز
 هضم اينلسه، شول مقدارده قوتنى آرتدروب نشاط، يكللك بيره. ناچار آشلم
 فزاننى نيقدر آرتسه و طاملرلرغه نيقدر مشقت بيرسه، اوسودنده شول قدر
 مانع بولوب قوتنى ضعيفلندر. مين اوله نلر ايله گنه كون كورگان كشيپلرنك،
 يوفارى طبقهدهغى بعض بالالار ايت آشاماسه لرده، صحتلىرى بيرنده بولونى،
 اشچى طبقهسى آراسنده ايت طايمىغان كشيپلرنك گوده لرى عجيلندر لك
 رهوشده ايكانلگن انكار ايتيم. لکن بنم سويله يه چكمن سوزلرمى طكللاغاچ،
 بولليلر اورننيز بولون بله چكسك! عمرنك اولنده نعمت اچنده بولماق
 باشلگنده قوت و اوسونك نهايتينه ايرشويينه دلالت ايتمهز؛ انگيلترهده گى
 اشچى طبقهسى وفرانساده اورته طبقه ايله توبان طبقه يگتلىرى آراسنده
 كورلگان تفاوت بونارغه شاهد بولا بلور. ايكنجى چهتدن بدننك طولى
 كورنويينه التفاوت ايتهرگه ياراميدر. بعض بدن كوپروب كورنسهده
 اوزى طغز بولماز؛ بدنلر آراسنده آيرما طغزلق ايله در؛ كوپروب كورنوايله
 نوكلدر. او چنجى چهتدن حركت و يكللك ايله آيرلور. ايت آشاب ياشه گان بالانك
 اوله نلر آشاب اوسكان بالادن اعضالىرى بيكل؛ كوكللى كور، زيرهك بولا.

هرتورلى حيوانلر و هر نوع آدملىر ياكه برجنسندن بولغان حيوانلر
 هم آدملىر آراسنده نسبت قاربه چق بولساق يكللك، نشاط، زيراكللك
 آزقغه ايبهر چن بولووى كورنور. مادهسند آزقلى آز بولغان اوله نلرنى
 نهايت درجهده كوك آشاغان صغر ايله فائدهلى و مادهسند آزقلى كوك
 بولغان نرسه لرنى آشاغان آط آراسنده زور آيرما كورلور؛ هر وقت اولهن
 آشاب عمر سورمه كده بولغان قوى ايله ايت آشاب بهشى طورغان ات آراسنده
 بيگرهك بو حال آچق كورنده در. حيوانات باقچه سينه هر كم كروب حيوانلرغه
 كوز صالحه، بونى بلور. بلكه بعض كشيپلر حيوانلر آراسنده ينگللك،

اوتكونلكنده كورلگان آيرما خلقتدن، تهننك تركيب ايتلوندن ديوب اعتراض ايتەرلر؛ لکن بواعتراضنك بولسز هم اصلسز بولووی برجنسده گی حیوانلردهده بوحالنك كورلوندن معلوم بولور؛ آور يوکلر طارطوب یوری طورغان، زور قورصافی، زور بدنلی آطرا ایله اینجه بیلی، زیفابویلی آطلرده هم بوحالنی کوررگه ممکن .

بو حال البته آش و آزقنددر. آوسترالیانك اصل خلقی ایله جنوبی آفریقا و یاشقه وحشی خلقلرغه فاراساكنده حال شول: هر توری اوله نلر حشراتلر آشیلر؛ اوزاری قسقه بویلی، زور قورصافی، بوش بوونلیر، ایت آشاوچی آوروپالیرغه فارشی طاقتلری یوقدر. صوغش بولسه، مغلوب بولالر؛ آوروپالیر اشله گان اشلرنی اشلی آلمیلر. ایك وحشی بولغان قاطی تنلی جنوبی آفریقا و شمالی آمریکا خلقلرینه فاراساكنده بوحال كورنور، ناچار آشی طورغان هنرلی فائدهلی ویحشی آش آشاوچی انگلیزگه فارشی خور. فائدهلی، آزلی آشلر آشاغان امتر بتون عصرلرده ناچار هم فائدهسی آز بولغان آشلر آشاغان خلقلرغه غالب بولورلر.

بر حیوان اچی ضورایغاچه اولهن آشاسه، سیهوزایور؛ فقط بوشونك ایله برگه قوتنی ده بوغاتور؛ مشقتلی اش اشله توب بونی تجر به ایتمك ممكندر. عالملرنك بری: «آطی اوله نلر اوستونك - اوطلاطو بووندهغی قوتنی بوغاتادر» دی. آدملرده گی بوحالنی کوررگه نله ساك، انگلیز پادراتشکلرینه قارا! چیت بیرلرده چویون بوللری اشله نورگه یا باشقه اش آلسه لر، انگلیز اشچیلرینی بکلرچه چاقرم بیرلرگه آلوب کیتلر. بونك سببی ینه آشدر. انگلیز اشچیلری قوتلی و فائلی ایت کبی آشلر، آشیلر اول اوزاق بیرلرنك خلقی بدنغه فائدهسز آشلر آشیلر. آلارده انگیز اشچیلرینه فاتناشوب ایت آشاغاچ، آلا رغه تیکد اش بولولری کورلمشدر. بن بونی اوزمدهده تجر به ایتدم: «آطی آی ایت آشامازدن اوله نلر، اولقلر آشابقنه توردم. بو تجر به مده بدنمده، عقلمده ضعیفك اثرلری کوردم». بو تجر به لر همه سی بالالارغه قوتسز آشلر کفایه ایتمه وینی کورساته .

بومسئلهنی بتورمه زدن اول آشنی نورلی رهوشده حاضرلاونك فائده لری
 حقنده بر آز سوز سویله مهك تیوش. بز بالالرمزغه ایرتهن ایكمهك، چای،
 سوت، پینیر - صبر آشاتقان کبی کیچه دهده ایكمهك، چای، بلا مق آشاتامز.
 بواشمز وظائف اعضالر علمینه - فیسولوز یاغنه - بیک مخالقدر. بو آدم لر گمان
 ایتنکان کبی سببمز، اصلمز توگل؛ اولا بر نورلی آش بالالرنی یالقدرادر.
 ایکنچی چیتدن بر تورلیگنه آش اعضالرنك تركك اوچون کیره کلی
 حرکنلرن صاقلارغه یتشمیدر. اعضالرنك حرکنلرنك بیرینه کیلولری
 نورلی آزوقسز مکن توگلدر. کوکل نلگان آش لر قلبده حرکت حاصل
 ایندروب فائده دوران کسبت ایندروار؛ بوايسه هضمغه غایت یاردملیدر.
 لکن شوقدر بارکه ناچار آزق آشاغان کشیگه بردن قونلی آزق استعمال
 ایندروگه تیوش توگل؛ چونگه معدده بردن آورلق حاصل بولوب معك هضم ایته
 آلمیدر. کیوم مسئله سینه فارساق آنا، آنالر بوبابده غایت مساهله ایندرو.
 حسلری نلوهینه حرکنلری تمام تیرس. گویا، خدای حسلرده گی خاصیتلرنی
 بلمه زدن یاراتقان. اعضالرده گی سبز وقوه سی جناب حق طرفندن آدم بالاسی
 اوچون غایت زور بولهك؛ بناء علیه حسلرمز استهوینه موافقت ایتمهك
 واجبدر؛ فارن آچقاچ، آشاوده ضرر یوق؛ ضرر طویغان اوستینه، کوکل
 اسنه می طووب آشاوده، اچوده در؛ ضرر گوزل، صافی هواغه فارشی بولوده
 توگل، بلکه صاصق و ناچار هواده توروده در. ضرر - بدننی، فکرنی
 اشلانوده توگل، بلکه کوچلهب اشله توده در. یوررگه چقمازدن اوگه
 بیکله نوب یاطوب بدن وفکرنی آر توده در؛ ضرر - آشاوده توگل، بلکه
 عادتلر بوینچه فارن آچقسده ساعت، وقتقه اطاعت ایتوده در. کیوم
 مسئله سیده اعضالرنك سبزولری بوینچه بولورغه تیوشدر. اعضالر حرارت
 و صالقونلقنی بلدکلرندن کیومنی اعضالر سبز ووینه فاراب کیبه رگه تیوشدر.
 اول بالالری بالان آباق، بالان باش یوربلردیوب بالانی کیومدن محروم
 اینك وظائف اعضا علمینه موافق توگلدر. آالرنك معبشتلری، صافی هواده
 نورولری، فکرلری آریهاوی بونارغه مانعدر. سلامتتهن هوانك قاطیلقنی

کوتنره آلسده، اوسودن محروم بولور. بو حال آدملر آراسنده کورلنگان کبی حیوانلر آراسنده ده کورلمه کدر. «شانلانده» آطه سنده غی آطلر جنوب طرفنده غی آطلر نوزمه گان فاطی صالحونلرغه توزه لر. فقط اوسودن فالالار؛ چونکه بویلری کچوک بولادر.

کوب آنالر میمو نچیلیق کورسه توب هر یاشی نرسه گه هوس ایته لارده بالارینک کیوملرینی قسقه وتزلرینی آچق یوروتهلر، اویوندن، حرکتدن مانع بولورلق، بالانی زندان اچنده گی بر حالگه توشورولک کیوملر کیدروب طبیعتکه تیرسلک ایته لر. جناب حق بالالرنی بوظلم، بوعدابدن تیزلکده فوتقارساک! بالالر کیومنده توبانده ذکر ایتلنگان صفاتلرغه رعایه ایته رگه تیوشدر: ۱) بالانی آریتوب تیرله تورلک درجه ده کیوم آور بولماسون ۲) یلیتورلق بولسون. ۳) قالون بولوب حرارت یبهرمه زلک درجه ده، ۴) بالانی قدر اویناساده توزه رلک بولسون، ۵) نیقدر هواده طورسه ده توسی تیز کیتمی طورغان بولورغه تیوشدر.

ریاضت بدنیه (ژیمناستیک): - تربیه چیلر بالالرنک بدنلرینی تربیه له و خصوصنده اهمیت ایته سهارده قزلر تن تربیه سندن تمام محروم ایتلنگانلر؛ ایبارگه مخصوص مدرسه اطرافلری ریاضت آلتلریله طوترلغان بولسه ده، قزلر مدرسه سی یاننده طاوش، طن بوق؛ بنم یورطم یاننده قزلر مدرسه سی بار ایمش؛ دوستلرمدن بعضیلری غیر بیرمه گان بولسه، طاوش، طن، حرکت، حیات اثری بولمادغندن، مدرسه بولغانن بلمه گانک بولورایدیم. قزلر مدرسه سی بولویینی بلوومه بیش آی قدر وقت بولدی؛ هیچ حرکت، طاوش ایشته دم. فقط بعض وقتک بعض قزلر آقرنغه کتابلرینی کوته روب اری بیرلی یورمه کک ایدیله. انکار ایتمیم، برسی ایکنجه سی آرتندن یوگرگان ایکی قز کوردم. شوندن بیرلی مدرسه اطرافنی طنچ توروچیلری ئولوب بتوب بنالارینک اثرلریگنه فالقان خرابه لر کبی طن ایدی.

بوقدر آیورما نیچون؛ قزلرنی تربیه، ایتوچیلر ایر ایله خانون آراسنه یارانلوشده آیورما بار دیوب گمان ایته لرمی؛ یاکه ایر بالالرنک کوکللری

استه گان اويون، كولكيلرنى قزلرنىڭ كوكللرى استه مى فكرنده لرمى؟ جناب حق بالاردىغى بو آرزولرى اويونغه هوس ايتەر اوچون خلق اينكان؛ قزلردىغى آرزولر معناسز، فائده سز، ياراتقان ديلر ميكان؟ يوق، يوق، بلكه آلارده ايكنچى تورلى فكر بار. آلار قزلرنىڭ ژيمناستىق سببلى توزملى، فاطملىق قه تحمل ايتەرداي بولودن استه ميلر؛ قزارنىڭ پادشاه وسيد بالالرينه اوخشاو لربنى آرزو ايتەر؛ كيشليك، اينجه صورتلى، قوتسز، آزاواچى، قورفاق، بدنى ضعيف بولوق ماتورلقنىڭ نيايتى ديوب گمان ايتەر. قزلرينىڭ شول صورتده بولولرينه ايسلرى كيتسه ده بو حال يگتلىرى قزدرمى.

درست ايرلر، اير قياقتلى قزلرنى ياراطمىلر؛ هم اير ايله خاتون آراسىنى نهم محبت بولور اوچون خاتون ضعيف بولووى كيرهك، خاتوننىڭ زيفا بويى ايرنىڭ قيرندن صافلانۇ اوچون تپوش اعتقادده من. لکن بو حال، يعنى اير ايله خاتون آراسىنى باشقەلى طبيعتنىڭ امريله حاصل بولدىغىنن ايكنچى بروسيله گە حاجت يوق. جناب حق خلق اينكان طبيعت اوزى شونى اشليدەر. بلكه مربيەلر « اينجه بويلى، زيفا قزلرنىڭ زيفالقر بىنى بتوره تورغان موندى اويونلر نىگە كيرهك؟ اير بالالر زور آغاچ طاشلى طورغان ونفرتلەنه طورغان اويون كولكيلر گە قزلرنى نىچون عادتلەندەر گە كيرهك؟ طبيعى بولاراق قزلر اوزلر يده بوندىن نفرت ايتەلر بيت » ديه طورغانلردر. قزلرنىڭ طبيعتلرن ايشكەنچە آستويىنە قسترو، تارلىق غە قويو كوزلەشدرە گمان اينكان تربيه چيلر بيك اعمقلىر. فسقه سن اينكاندە ژيمناستىق قزلردىغى آرزولرنى، بوش صاناب، اوترودىن فائده ليدەر. ۋە مناستىق اوزيگنە سلامت لکنى كيتره؛ كاملەب اوستره. ژيمناستىق اسمندە معلوم وياضت قز و اير بالالارنىڭ سلامتلكلىرى اوچون ضروردەر. طبيعت استه گان اويونلر غە انكار اينكان كشىلر بتون آدم جنسىنە ياردملەشكان طبيعتدە گى جناب حقنىڭ حكمتينە انكار ايتوچيلردر.

حاضر اياڭ زياده فكرلەر گە وچارەلر يىنە كرشورگە تپوش بر مسئلە بولسه اولدە نوبانده ذكر ايتلەك مسئلەدر: كوب كشىلر تربيه لى طبقەنىڭ بالالرى

آتالارندن تهنده ضعيفلر. قوئلري آزدیوب گمان ایتهلر. بوسوز ایشتلور ایشتلهمز خلقنك ئوتكان زمانهلرنی ماقطاو، حاضرگی زمانهنی یامانلا اوچون چیقارغان خرافاتلرندن بولووی کوکلیگه کیلدی. شونك اوچون مونی ایسکی خرافاتلردن سانادم. ایسکی عصرلرنك آطلرغه منوچی بیادرلرینك تهنلری حاضرگی بیادرلردن زور، ایسکی کیشیلرنك عمرلری اوزون ایدی کبی خرافاتلر جهلسندن دیوب حکم ایتدم. ایسکی تیهر کیوملر، ایسکی زمانندن فالغان حسابلر یالغانغه چقارغانلغندن بوشیبهسز بر حقیقت.

بحث و تفتیش بزگه مونه شول حقیقتنی آچق آکلانه: اشچی طبقهسندن باشقه هر طبقهنی کوزدن کیچراسه، کوب یاشلرنك بویلری آتالردن فسقه، یاشلرینه کوره چچلری تیز آغارا، تشلری تیز توشه، قوئلری آز بولا. ایسکی زمانهلرده تورمشه نظام ترتیب یوق ایسکن، قوئلی وتازا بولولری بنی عجبهلندردی. آنا، بابالرمز کیچه و کوندز آراقی اچکان، اچولری آشاولری وقتسز، نظافتکه رعایهلری آز ایسکن بزلردن نیچک قوئلی بولغانلر؟ بزلر حفظ صحت فاعدهلرینه اعتبار ایتهمز، آشاو، اچولرمز وقتنده، باقهلرده، صحرالرده کوب یوریمز، نظافتکه اعتبار ایتهمز. شولای بولا توروب نیچون قوئتسز، ضعیف، حالسز، آورومز؟ آنلر شول حالده یاشه گانلری حالده قوئلیلر، سلامتلر! بونك سببلری نی؟ ایك زورسببی فکرلرنی چیکدن طش آرتماقدر. بوزمانلرده آنالر مال جیوب ماقطانمق، کیچه و کوندز اش اشله توب لنتلری وشهوتلری یولنده اسراف ایتمهك اوچون طرشهلر. هیچ بروقت قوه فکریه لرینه راحتك بیرمیلر. زور درجه لرگه مندرو آرزوسیله بالالرینه قوئلرندن طش درسلر یوكله تهلر؛ بالالری درس او قورغه طوطنغاچ آریلر؛ بو یولده بعضیلری هلاک بولا، بعضیلری قوتندن توشوب عاجز بولغاچ مقصودلرینه بیتشه آلهازدن طاشلیلر. مقصودلرینه بیتسه لرده، عمرلری بوینچه ضعیف، قوئلرینی فایتاره آلهمیلر. او قوچیلر مدرسه لرده گی اوفو، استراحت اوچون بیلگیل نگان وقتلرنی بلسهلر بوضعیفك، قوئتسز اگه هیچ عجبهل نمایه چکلردر. بو اورنده حاضرگی قزلر مدرسه سینك پروگرامنی ذکر ایتونی مناسب کوره من:

ساعت

۹ « یوفلارغه

۳ ۱/۲ « مدرسه ده یا اویده کچوکسری اویناب، زورلری اشلب وقت
اوتکاررلر.

۱ ۱/۲ « یوفلارغه

۹ « درس اوفورغه، اشلرگه.

۱ « یورودن عبات بولغان تهن ریاضتی. هوالر یخشی بولسه عنه
یوریلر. یورگانده کتابلری یانلرندن آیورلمی.»

۲۴

بو آور و مشقتلی پروغرام شکسز تهننی ضعیفله ندره، یوزنی صارغایته؛
فایغولی، کوکلسز ایته در. بو پروغرام ایله اوققان قزلرنک همه سی ضعیفه،
نار خلقلی بولولری تجربه ایله کوردی. حاضرگی دارالعلمین پروغرامی:
ساعت آلتیده شاگردلر یقولریندن طورلر.

۷ دن ۸ س که قدر طلبه لر جیولورلر؛ مذاکره ایته لر.

۸ دن ۹ « که قدر انجیل اوفورلر، نماز اوفورلر، آشارلر.

۹ دن ۱۲ « که قدر درس اوفورلر.

۱۲ دن ۱ ۱/۲ « که قدر استراحت وقتی اسمنک درس تکرالرغه صرف

ایته تورغان وقت

۱ ۱/۲ دن ۲ « که قدر آش وقتی؛ ۲۰ دقیقه ده آشاب بتره لر.

۲ دن ۵ « که قدر درس.

۵ دن ۶ « که قدر چای اچاه لر، استراحت ایته لر.

۶ « ۱ ۱/۲ دن ۸ « که قدر مذاکره.

ساعت اونده یقو بولمه لرینه کره لر.

بو پروغرامدن شاگردلرنک ۱ ۱/۲ ساعت اوفوده، ۱ ۱/۲ ساعت

استراحتده کچرولری بلنه. بلکه کوبسی استادلری شهرت آلورغه

قدر دقلریندن ساعت دورته طروب درس اوفورغه طوطنه لر. هر کون

شول روشه طلبه لار ۱۳ ياكه ۱۴ ساعت درس اوفيلار. بو پروگرام نتيجه سنه
شاگردلار طبيعي خسته، ضعيف بولورلار.

بو عصرده عقل و علم ايبه لارينك ضعيف طلبه لار گه طاقتلاريندن طش
درس يوكله تولاريندن كم عجبله نهمز، بونلار، ذهنك بيلگلي مقدارده غنه طاقتي
بولوويني، مقدارندن آرتق يوكله تلسه بدن ضعيفله نوويني بلميلرمي؟
انسانده غي طبيعتك اينجه ميزاني باردر. اگر قوتندن آرتق صرف
ايتلسه، ايكنچي عملنده كيمچيلك كورلور. اگر موافق تربيه ايتلسه، عقل،
تهن اوز كيينچه اوسوب كماله ايرشور. انسانده حيات قوتني چيكل،
بعضي سي مضم ايتهر گه، بعضي سي طامرار و اعضالرنك حر كترلر بله بوغالقان
قوتلارني قايتار غه، بعضيلري فكر له و نتيجه سنده گي ضعيفلكني بترر گه
كيره كلي. حال شول روشده ايكان انسانده غي طبيعت نيچك قوتندن طش
اشار ايه تكليف ايتلسون؟. كيچه، كونوز اشله گهن اول خلقنده فكر،
زيره كلك فالماز.

ذهن آرتونك ضرري شول مقدارده ايكان طبيعت چيكله گهنندن آرتق
درجه ده ذهنني حر كت ايتدرونك ضرري ني قدر بولووي اوزلگندن معلوم
بولسه ده بر ايكي سوز ايتوب اوزار غه تيوش. طبيعت چيكله گندن
آرتق اش بوينك تمام اوسوب كماله بتووينه مانع بولور. بدنك كامل
قوتله نووينه، بخشي تركيب ايتلووينه ضرر ايتهر. ذهن آرتق آروسه فان
كيمور؛ بدن و ذهن هر ايكي ضعيفله نورلار: - مينك ايكي تورلي
اوسووي باردر. برسي زورلق جهندن اوسووي؛ ايكنچيسن تصوير و تمام
نشكال جهندن اوسوويدر. بر جهندن اوسووي ايكنچي جهندن اوسووينه
مانع بولا. مينك تمام، تيگزاو سووي ايكي جهندنه ميزانلي اوسووي
ايله در. ميزانلي اوسووي ميني اوز كيينچه گنه قوتوب آرتماو - علم و تربيه ني
موافق صورنده گنه بپر مك ايله در. اگر آور و طاقتندن طش اش اشله تسه
اوسووي يولده فالور. بدن، فكر ايكي سبيده ضعيفله شور. بر ياشده بولغان
قز ايله اير چاغشدراسه، اول مرتبه ده قز عقلده كاملرهك، زيره گرهك بولووي

كورلور. صوگره قزىنڭ فكري اوسودن طوقتاب، اير بالانڭ ذهنى هميشه اوسوب كامله نوب بالانڭ فكري قزى فكريدن، قوئلى بولور.

مونه بو ذكر ايتلگان ضررلر فكريه خاصدر. بدنكه كيلهچك ضرر چيكسىز كوبدر. اعضالر ضعيفله شور؛ حسابى خسته بولور. فيسولوژياده و طائى اعضا - علمى بويىنچه تجر بهلر ذهنى آرتونڭ هضم وفانڭ يرووى اوچون ضررلى بولووينى كورسه نه. فان آز بولوب هضم بولماسه، طبيعى بدن ضعيفلنه چكدر. هر حاله ذهنى آرتو غايت ضررلىدر. چونكه فكر بدن كى چيكلى قوئتكه مالكدر. آرتق درجه ده معلومات بيلرسه ده، قبول ايتمه ز. بو رهوشده تربيه ايرلردن آرتق خاتونلرغه ضررلىدر. چونكه قزلر ايرلردن كيم درجه ده بدنلر ينى رياضت ايتدره لر. بو ضررلر بونلرڭ يوزلر يڭ سارغايووندىن، كوكره كلربنڭ طارطلوويندىن، بدنلرڭ ضعيف بولوويندىن معلومدر. عجبدر كه: تربيه چى آنالر معلومات ايله قزلر يڭ ذهنلرن، فكرلرن، بدنلرن آرتوب آنلرنى زينته لب يگنلرڭ رغبتلر ينى جلب ايتهر كه تيللر لكن بولاي مقصودلرينه ايرشه آلمازلر. چونكه قزلرغه يگنلر علملر يندىن آرتق زيفا بويلى، عقللى، آرتق درجه شوق بولولرى اوچون رغبت ايتهلر. هيچ بىر يگننڭ تاريخ علمنه مهارتى، ايتالبان، آلمان تللر ينى يخشى بلووى اوچون قزلرغه رغبت ايتدگنى كورد كمز يوق.

فارا كوزلرى، زيفا بويلرى، كيلوشلى شوقلقلرى، الفت وانسىنلرى نى قدر. يگنلر يه يغلانوون، شولارغه رغبت ايتولرن كوردك. قزلرده غى بو صفاتلر بار چه سى كامل سلامت، عافيت بولغانغنه نابلور. قزلرڭ سوكهلى بولولرى محبت وعشقنڭ كامل بولووينه آرتق درجه تاثير ايته؛ مونى هر وقت كوره مز. لکن تهن وباشقه ماتورلىق صفاتلرى بولماغانده فقط معلوماتى كوب بولدى اوچون محبت وعشق كورسه تولرن كورمه دك. چونكه محبتنڭ اياڭ زور سببىر خلقنڭ ماتورلىقى، صوكره سوكهلى بولووى، روحينڭ بيكلىگى، بوندىن صوڭ درجه ده معلومات ومعارفدر. خلقته گى بو مز يتلر معلوماتدىن آرتق فائىلېدر. جناب حق قزلرڭ سوكهلى بولولرىنى معلوماتدىن

آرتق ییگنلرگه حاکم اینمشدر. خلقنڭ ماتورلغی، صحتنڭ بیرنڭ بولووی ییگنلرنی رغبتله ندرگان کبی نسب و نسل اچنده ایڭ اهمیتلی نرسهدر. قزلرنڭ ذهنلرن یوقاروده ذکر اینتگان رهوشده آرتماق نسلنی ضعیفله ندره؛ ضعیف خانولرنڭ نسللری بر، ایکی یا که اوچ عصردن صوڭ منقرض بولاچقدر. بونارغده هر کون حالسز، صعیفله نولری قوشلسه، بوتربیه گه لعنت اوفوته چقدر. مونه بو آفاتلر تربیه چی آنا، آتالرنڭ تربیه سنه گی نادانلق واحمقلقلریندن، یا که شخصی فائده لری و راحتلری اوچون بالالرنڭ سلامت وصحتلرینه رعایت اینمازندن، اشله گان جنایتلریدر. بن بارطاوشم ایله صحت و سلامتکلرگه رعایه اینتک ایڭ زور وظیفه، هیچ کشیگه نه ننده تله گه نی کبی تصرف اینتک درست توگل، هیچ کیمگه مینم نه نم باشقه سنی ئره نجتمی دیوب خواجه نڭ قلبنه خواجه لغی کبی تصرف اینتوی درست ایمهس، دیوب قچرهم. چونکه بو کشی یالغانلیدر؛ آنڭ بدننڭ ضری باشقه کشیگه ده ضرر اینهدر؛ هیئت اجتماعیه ده گی وظیفه سنی بدنی تمام سلامت بولماغان کشی بیرینه بیتکره آلماماغلغندن، بتون جنس آدمگه ضرر ایرشدره؛ نسلی ضعیف، خسته بولوب نسبینده جنایب اینهدر. هر کم تیوشلی وظیفه لرینی فکرله سون! هیچ بر غافل غفلت اینمه سون! بارچه آدم بالاسی «تربیه» نی فرض، بلوب تربیه قانونلرینه رعایت اینمه گن کشیلرنی گناهللی، رعایت اینتویچیلرنی ثوابلی اعتقاد اینسون!

او قوچیلرغه:

هیچ کینک متن اوستمز که آلورغه نله مه دکمز دن فارالغان اثرلر مرنی اوزمز نشر ایته باشلادق. باشلاب «نظام و اسلام»، «علم کلام درسلی»، «قوت هم روح» نام اثرلرنی نشر ایتمک ایتمک. بو کتابلرنک مطبوعات میداندک رواجی بزگه غیرت بیرگانلگندن درس و مطالعه کتابی بولور امید ایله «حیات محمد علیه السلام» نام اثرنی هم ده عائله کتبخانه سندن ۳ نچی جز ایتمک انگلیز فیلسوفی سپنسرک «تربیه» سن و ۴ نچی جز ایتمک بو خصوصه عاجزانه ترتیب ایندکم «قزلر دنیاسن» نشر ایتمرگه فرار بیردم. اوتکان سنه اعلان ایتملورده زور عذر سببلی نشر ایتملی قالغان «طورمش هم دین» رساله سن هم مطبعه غه بیردم. بو کتابلر اوز نوبتلری ایله اوکتابلر باشنه قدر مطبوعات میداندک فویلاچقدر. تللرن ممکن قدرلی یکل و آکلاشلی ایتمرگه فولمزدن کیلگان قوتنی صرف ایتمک.

«حیات محمد علیه السلام» مطالعه هم درس کتابی بولور امید ایله ترتیب ایتملی. بو کتابنک ترتیبی ایسکی سیر کتابلرینه باشقراق ره وشک. محمد علیه السلامنک ترجمه حالن آکلار اوچون کیره کلی بولغان معلومات کتابقه مقدمه ایتمک آلطی فصلک یازلدی. اولده عرب جزیره سی، عربلر، علوم و ادبیات، رسولنن اول دینلر، حکومتلر، یهودلر عنوانی آستونک یازلغان معلوماتدن عبارت. رسولنک تعلیماتنه و قرآن کریمنک مندرجه سنه صوکل درجه ده اهمیت بیرلدی. رسولنک قیلغان زور اشلرینه و باشقه کیلگان حادثه لرگه ممکن قدرلی اجتماع کوزندن فارالدی. بهاسی بوچتا حقندن باشقه ۵۰ تین.

«طورمش هم دین» مؤلفی اجتماع و تاریخ عالمی «رفیق بک العظم» حضرتلری. سانسبالیزم، آنارخیزم، نیهلیسک هم دینچی ناملری ایله آروپاده مشهور مذهبلردن بحث ایتمک، اسلامیننک اجتماع خصوصنه غی فکرلرن بیان ایتمشدر. مسلمانلرنک آرتقه فالولری خصوصنه درست فکرلر عرض ایتمدر. بهاسی بوچتا حقندن باشقه ۳۰ تین.

«تربیه» ایکن زور تربیه عالمی و مشهور انگلیز فیلسوفی «سپنسر» اثری. فولدن کیلگان قدر یکل و آکلاشلی ره وشک ترجمه ایتمرگه طرشده.

45557 50
تربيه نك هر نو عسندن بحث ايتكان و دنياده زور آلماشنو كيتررگه سببچي
بولغان بر كتابدر. بياسى پوچتا حقندن باشقه ۳۰ تين.

«قزقر دنياسى» قزقر تربيه سندن و آلارنك طور مشقه تائيرلرندن،
اوز طور مشرغه موافق رهوشك بحث ايتوب، حاضرگي تربيه گه شدتلى رهوشك
هجوم ايتكان بر كتابدر. بياسى پوچتا حقندن باشقه ۱۷ تين.

«نظام و اسلام» مطالعه كتابى اولوب، مؤلفى مشهور عالمردن
«طنطاوى جوهرى» حضرتلر يدر. بو كتاب اسمندن آكلاشليغان رهوشك دين
اسلام ايله طبيعت قانونلرى آراسنده غي مناسبتدن بحث ايتنه. مندرجهسى
ميم و غايت كيك. طبع ايتلگان ۳،۰۰۰ نسخه دن فولزده فقط ۵-۶ يوز
قالدى. بياسى پوچتا حقندن باشقه ۳۰ تين.

«علم كلام درسلى» مدرسۀ عاليه ده، درس ايدوب، اوفوتلقدن
صوك طبع ايتلىدى. بو كتابك كلام فننك مشهور بحثلر، سلفلر فكرينه توفيقا،
فتون عاليه نقطه سندن محاكمه ايتلمشدر. علم ايه لرندن بو كتابنى تقريظ
ايتكان بايتاق مکتوبلر كيكلى؛ و بعض مدرس افنديلر مدرسۀ لرينه
درس كتابى ايدوب قبول ايتكانلر. مطبوع ۳،۰۰۰ نسخه دن فولزده ۱،۳۰۰
نسخهسى قالدى. بياسى پوچتا حقندن باشقه ۵۰ تين.

«قوت هم روح» علم كلام درسلى خانبه ايتوب، اوفوتتىق
واوفوتتىق اوچون ترتيب ايتلىدى. مندرجهسى كائناق تشكىل ايتكان فضاء،
زمان، ماده، قوت و روح حقنكدر. آخرينه غايت فسقه رهوشك «داروين»
مذهبى علاوه ايتلىدى. زمانه مزده فلسفه گه نيگز ايتلوب، داروينيؤم اسمى ايله
مشهور بولغان بو مذهب خصوصنك آيروم بر كتاب يازمق صدندن مز. طبع ايتلگان
اوچ مئك نسخه دن ۱،۳۰۰ نسخهسى قالدى. بياسى پوچتا حقندن باشقه ۱۵ تين.
بو كتابلر معتبرره ك كتابچيلرده هم اوفاده ناشر و محررنك اوزنك ساتولا.
كوبلر آلوچيلرغه زور اكرام. نالوژسز هيچ كمگه بيه رلمى.

آدريس: